

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Raimundas ŽELVYS

**IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS TOBULINIMAS
UAB „ŠIAULIŲ BANKO LIZINGAS“**

Magistro darbas

Šiauliai, 2005

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS TOBULINIMAS
UAB „ŠIAULIŲ BANKO LIZINGAS“**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Magistro darbo autorius .....

Vadovas.....

Recenzentas .....

MAGISTRO DARBO RECENZIJĄ

Magistro darbo autorius .....

Darbo tema .....

Recenzentas .....

1. Tyrimo problematikos ir aktualumo pagrindimas

.....

2. Temos ir problematikos atitikties darbo turiniui ir studijų kryptčiai

.....

3. Tyrimo tikslo realizavimo lygis

.....

4. Tyrimo objekto identifikavimas ir tyrimo metodų taikymo kokybė

.....

5. Teorinių šaltinių analizės kokybė

.....

6. Tyrimo rezultatų pagrindimo lygis

.....

7. Rezultatų naujumas, jų teorinis ir praktinis reikšmingumas

.....
.....
.....
.....

8. Išvadų pagrįstumas, rezultatų, siūlymų, prognozių logiškumas

.....
.....
.....
.....

9. Autoriaus savarankiškumas nagrinėjant temą, jo asmeninis įnašas

.....
.....
.....
.....

10. Stilius ir kalbos taisyklingumas

.....
.....
.....
.....

11. Mokslinių šaltinių, dokumentų, statistinių duomenų panaudojimas

.....
.....
.....
.....

12. Darbo techninis įforminimas

.....
.....
.....
.....

13. Recenzento suformuluoti klausimai darbo gynimui

.....
.....
.....
.....
.....

14. Galutinė recenzento išvada, įvertinimas pažymiu

.....
.....
.....
.....

Data: ..... Parašas, vardas, pavardė .....

SANTRAUKA

Raimundas Želvys

Išperkamosios nuomos paslaugos tobulinimas UAB „Šiaulių banko lizingas“. Magistro darbas.

Magistro darbe yra apibendrinti Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių teoriniai aspektai, analizuojama išperkamosios nuomos rinka Lietuvoje, vykdoma UAB „Šiaulių banko lizingas“ veiklos apžvalga bei aptariami išperkamosios nuomos paslaugos organizavimo principai. Išsamiai išanalizuojami išperkamosios nuomos paslaugos ir mokamųjų kortelių, kaip alternatyvaus finansinio produkto klientui teikiami privalumai ir trūkumai, įvertinama bendro finansinio produkto – Pirkimo išsimokėtinai kortelės įdiegimo galimybė.

Patvirtinama autoriaus suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad siekiant tobulinti išperkamosios nuomos paslaugą ir padaryti ją dar labiau prieinamą vartotojams, UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir AB Šiaulių bankas reikia išleisti bendrą finansinį produktą – Pirkimo išsimokėtinai kortelę.

SUMMARY

Raimundas Želvys

The Possibilities of Improving Management of Leasing in JSC „Šiaulių banko lizingas“. Master thesis.

This paper summarizes theoretical aspects of both leasing and cash card and analyses the market of leasing in Lithuania. The paper also presents the activities of JSC „Šiaulių banko lizingas“ and the basic leasing management principles in it.

The author of the paper presents leasing and cash card as an alternative financial product, thoroughly analyses strengths and weaknesses of it and discusses the possibility to introduce a leasing card as a joint financial product.

The paper proves author's hypothesis that in order to improve leasing services and to make it more accessible to customers JSC „Šiaulių banko lizingas“ and SC “Šiaulių bankas” shall introduce a leasing card as a joint financial product.

TURINYS

IVADAS	9
I. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS IR MOKAMŪJŲ KORTELIŲ APŽVALGA	11
1.1. Išperkamoji nuoma	11
1.1.1. Lizingo samprata, pagrindinės charakteristikos	11
1.1.2. Lizingo atsiradimo istorija.....	12
1.1.3. Lizingo rūšys	15
1.1.4. Lizingo procedūros organizavimo etapai, sandėrio rizika bei terminų nustatymas	21
1.1.5. Lizingo privalumai ir trūkumai nuomininkui, nuomotojui ir lizingo objekto tiekėjui	24
1.2. Mokamosios kortelės.....	26
1.2.1. Mokamųjų kortelių atsiradimo ir paplitimo istorija	26
Mokamųjų kortelių rūšys.....	28
Mokamųjų kortelių rūšys.....	29
Operacijų su kredito kortele schema	32
Kredito kortelių sistemos nauda ir trūkumai	34
Banko pajamos ir išlaidos, išleidžiant bei aptarnaujant mokamąsias korteles	36
Bankai – atsiskaitymų su kortelėmis sistemos dalyviai.....	38
Tarptautinės mokamųjų kortelių organizacijos	39
Mokamųjų kortelių verslo ypatumai ir pavojai	43
Kortelių ateitis ir saugumo užtikrinimas	44
II. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS APŽVALGA IR ORGANIZAVIMAS	46
1.3. Lietuvos lizingo rinkos analizė.....	46
2004 metų Lietuvos lizingo rinkos apžvalga.....	47
2005 metų Lietuvos lizingo rinkos I – ojo ketvirčio apžvalga	50
Baltijos šalių lizingo portfelio dinamika	53
1.4. Išperkamosios nuomos paslaugos organizavimas UAB „Šiaulių banko lizingas“	53
1.4.1. AB Šiaulių bankas apžvalga.....	53
1.4.2. UAB „Šiaulių banko lizingas“ apžvalga	54
1.4.3. UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos analizė.....	55
1.5. Išperkamosios nuomos paslaugos organizavimas UAB „Šiaulių banko lizingas“	58
1.5.1. Partnerių paieška ir bendradarbiavimo sutarčių sudarymas	59
1.5.2. Išperkamosios nuomos sutarčių sudarymas ir administravimas.....	61
1.5.3. Išperkamosios nuomos rizikos valdymas UAB „Šiaulių banko lizingas“.....	62
III. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS TOBULINIMO GALIMYBĖS IR REKOMENDACIJOS	65
1.6. Išperkamosios nuomos privalumai ir trūkumai	65

1.6.1.	Privalumai ir trūkumai Išperkamosios nuomos paslaugos gavėjams (klientams):.....	65
1.6.2.	Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams).....	65
1.6.3.	Privalumai ir trūkumai Lizingo bendrovėms.....	66
1.7.	Mokamųjų kortelių privalumai ir trūkumai	66
1.7.1.	Privalumai ir trūkumai kortelių turėtojams	66
1.7.2.	Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams).....	67
1.7.3.	Privalumai ir trūkumai komerciniams bankams (kortelių platintojams).....	67
1.8.	Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo galimybė.....	68
1.9.	Pirkimo išsimokėtinai kortelės veikimo principas.....	69
1.10.	Išperkamosios nuomos ir Pirkimo išsimokėtinai kortelės lyginamoji analizė	70
1.10.1.	Išperkamoji nuoma	70
1.10.2.	Pirkimo išsimokėtinai kortelė.....	71
1.10.3.	Papildomos pajamos	72
1.11.	Pirkimo išsimokėtinai kortelės teikiami privalumai ir trūkumai	73
1.11.1.	Privalumai ir trūkumai Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojams (klientams).....	73
1.11.2.	Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams).....	73
1.11.3.	Privalumai ir trūkumai Lizingo bendrovei	74
1.11.4.	Privalumai ir trūkumai bankui	74
1.12.	Išvados ir rekomendacijos	75
LITERATŪRA		77
PRIEDAI		79
1.13.	Išperkamosios nuomos sutartis.....	80
1.14.	Turto perdavimo – priėmimo aktas	82
1.15.	Pirmos įmokos kvitas.....	83
1.16.	Pagrindinių sąvokų analizė.....	84

ĮVADAS

Temos aktualumas

Šiandieninės Lietuvos lizingo rinkoje vyksta įtempta konkurencinė kova. Per praėjusius 2004 metus Lietuvos lizingo rinka išaugo 39,2 proc. Lizingo kompanijos plečiant savo veiklą, atidaro naujas atstovybes, tobulina ir kuria naujus produktus. Ypač aktyvi konkurencija vyksta privatiems asmenims teikiamos išperkamosios nuomos (lizingo) paslaugos organizavime. Lizingo kompanijos daro dideles investicijas į informacines technologijas, didina paslaugos suteikimo paprastumą ir operatyvumą. Šiai dienai išperkamosios nuomos sutartys sudaromos prekybos vietoje, arba net kliento namuose, vidutiniškai per 10 minučių. Sutarties sudarymui reikalingas tik asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas. Klientai sudarę sutartis realaus laiko režimu internete gali sužinoti savo sutarčių informaciją, gauti įmonės pasiūlymus SMS žinutėmis ir pan.

UAB "Šiaulių banko lizingas" įsikūręs 1999 metais taip pat sėkmingai įsitvirtino ir dirba Lietuvos lizingo rinkoje. Savo klientams lizingo bendrovė teikia finansinio lizingo, veiklos nuomos, išperkamosios nuomos paslaugas. Įmonės portfelis paskirstytas vidutiniškai per pusę. Viena pusę sudaro verslo klientai su finansinio lizingo ir veiklos nuomos paslaugomis, o kitą pusę – privatūs asmenys su išperkamosios nuomos paslauga. Būtent į pastarąją ir yra orientuota šio darbo tema.

Pagrindinis darbo tikslas

- Ø Išanalizuoti ir pateikti išperkamosios nuomos paslaugos organizavimo UAB „Šiaulių banko lizingas“ tobulinimo galimybes.

Darbo uždaviniai

- Ø Apibendrinti Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių teorinius aspektus;
- Ø Išanalizuoti išperkamosios nuomos rinką Lietuvoje ir palyginti su Baltijos šalimis;
- Ø Išanalizuoti išperkamosios nuomos paslaugos organizavimą UAB „Šiaulių banko lizingas“;
- Ø Nustatyti pagrindinius išperkamosios nuomos ir mokamųjų kortelių teikiamus privalumus ir trūkumus;
- Ø Aptarti Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo UAB „Šiaulių banko lizingas“ galimybę;
- Ø Išanalizuoti ir palyginti Išperkamosios nuomos paslaugos ir Pirkimo išsimokėtinai kortelės pelningumą;
- Ø Nustatyti pagrindinius Pirkimo išsimokėtinai kortelės teikiamus privalumus ir trūkumus;
- Ø Pateikti Išperkamosios nuomos paslaugos organizavimo UAB „Šiaulių banko lizingas“ tobulinimo rekomendacijas.

Darbo struktūra

Darbą sudaro trys dalys: teorinė dalis, praktinė dalis ir rekomendacinė dalis. Teorinėje dalyje kalbama apie išperkamosios nuomos atsiradimo bei vystymo istoriją, pagrindines charakteristikas, rūšis, taikymo principus, su lizingo veikla susijusią riziką, lizingo teikiamus privalumus bei trūkumus sutarties šalims, supažindinama su pagrindiniais lizingo įmokų skaičiavimo metodais. Taip pat mokamųjų kortelių, kaip alternatyvaus produkto istoriją, sampratą, pagrindines charakteristikas, kortelių rūšis, jų taikymo principus, teikiamus privalumus bei trūkumus sutarties šalims.

Praktinėje tyrimo dalyje analizuojama Lietuvos lizingo rinka, aptariami UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos pasiekimai – rezultatai ir mūsų analizuojamas **Tyrimo objektas** – išperkamosios nuomos paslaugos organizavimas UAB „Šiaulių banko lizingas“.

Trečiojoje rekomendacinėje dalyje, remiantis teorinėje ir praktinės dalies analize daromos išvados ir pateikiamos išperkamosios nuomos paslaugos organizavimo UAB „Šiaulių banko lizingas“ tobulinimo rekomendacijos.

I. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS IR MOKAMŲJŲ KORTELIŲ APŽVALGA

1.1. Išperkamoji nuoma

1.1.1. Lizingo samprata, pagrindinės charakteristikos

Ø **Lizingas** – tai netradicinė finansavimo sistema, jungianti ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus. Jo esmė yra ilgalaikė nuoma, kurią įmonei – lizingo gavėjai – suteikia bankas, lizingo objektą gaminanti įmonė ar lizingo kompanija, vadinama lizingo davėju. Sudaręs su lizingo gavėju lizingo sutartį, lizingo davėjas perka įrengimą, mašinas, kitą nekilnojamąjį turtą ir išnuomoja lizingo gavėjui už tam tikrą mokėjimų sumą, kurią šis moka per visą sutarties laiką. Ekonominiu požiūriu lizingas – tai ilgalaikis prekinės formos kreditas, kai išnuomotos priemonės savininkas už suteiktą daiktinę paskolą gauna palūkanas [1, p. 4].

Lizingas paplitęs išsivysčiusiose Vakarų šalyse ir yra vienas iš labiausiai paplitusių mechanizmų, naudojamų šalies finansų rinkoje, nes suteikia naujų galimybių ir privalumų tiek lizingo davėjui, tiek lizingo gavėjui.

Ø **Lizingo objektas.** Lizingo objektu gali būti įvairios paskirties kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas: pastatai, žemės sklypas, pramoniniai ir kiti įrengimai, kompiuterinė ir informacinė technika, orgtechnika, parduotuvių įranga ir apipavidalinimas, žemės ūkio mašinos, automobiliai, sunkvežimiai, lėktuvai ir t.t. Per visą nuomos laikotarpį nuosavybės teisę į nuomos objektą išlaiko lizingo davėjas [1, p. 7].

Ø **Lizingo subjektas.** Klasikiniam lizingui būdinga trišalė sutartis, t.y. kai sandoryje dalyvauja trys šalys – lizingo davėjas – nuomotojas, lizingo gavėjas – nuomininkas ir objekto gamintojas – tiekėjas. Svarbiausias vaidmuo lizingo operacijoje tenka nuomotojui lizingo davėjui. Sudaręs su lizingo gavėju lizingo sutartį, lizingo davėjas nuperka įrangą, mašinas, pastatus ar kitą materialųjį turtą ir, įrašęs juos į savo balansą, išnuomoja lizingo gavėjui už tam tikrą mokestį. Nuomotojas lizingo objektą perka savo lėšomis arba šiam tikslui gauna banko paskolą.

Ø **Lizingo davėjas** – nuomininku gali būti firmos turinčios finansinių išteklių ir pajėgumų finansuoti lizingo objekto vartotoją. Lizingo davėju gali būti:

- komerciniai bankai ir jų filialai, kurių nuostatuose numatyta lizingo veikla;
- finansinės lizingo kompanijos, sukurtos specialiai lizingo operacijoms vykdyti. Jos gali veikti kaip banko padalinys;
- specializuotosios lizingo kompanijos, kurios be finansinių paslaugų teikia ir kitokio pobūdžio paslaugas: prižiūri ir remontuoja išnuomotą turtą, konsultuoja turto eksploatavimo klausimais, rūpinasi susidėvėjusių detalių keitimu, teikia juridines konsultacijas lizingo sutarčių rengimo klausimais ir t.t.
- specializuotosios lizingo kompanijos dažniausiai palaiko tiesioginius ryšius su tam tikros įrangos gamintojais arba jų atstovais;

- firmos, kurioms lizingo veikla nėra pagrindinis verslas, tačiau įstatuose ši veikla numatyta [2, p.11].

Ø **Lizingo gavėjas (nuomininkas)** – nuomininku gali būti bet kuris ūkinis subjektas, nepriklausomai nuo jo nuosavybės tipo: akcinė bendrovė ar uždara akcinė bendrovė, individuali įmonė ar valstybinė įmonė.

Ø **Lizingo objekto pardavėjas (tiekėjas)** – tiekėju gali būti bet kuris ūkinis subjektas turintis juridinio asmens statusą: gamybinė įmonė, tiekimo – realizavimo organizacija, prekybos firma ir t.t.

Ø **Kiti lizingo subjektai** – priklausomai nuo lizingo sandorio dydžio ir kitų sąlygų, lizingo operacijos dalyvių skaičius gali būti didesnis. Be jau išvardytų trijų šalių, lizingo operacijose gali dalyvauti brokerinės lizingo firmos. Jos tiesiogiai nevykdo objekto finansavimo, bet atlieka tarpininko funkcijas tarp tiekėjo, nuomotojo ir nuomininko lizingo procedūros metu. Pvz., užsienio šalyse pasirašant stambias milijonines lizingo sutartis dalyvauja nuo 5 iki 7 šalių: finansinės organizacijos, brokerinės firmos, transporto kompanijos ir kt. Lizingo susitarime gali dalyvauti dvi šalys. Tuo atveju objekto tiekėjas ir nuomotojas yra vienas ir tas pats juridinis asmuo.

1.1.2. Lizingo atsiradimo istorija

Laikoma, jog visi ekonominiai teisiniai santykiai, susiję su lizingu, priklauso šiuolaikiniam ūkiniams santykiams. Tačiau taip iš tikrųjų nėra. Dokumentai liudija, jog nuoma žmonijai žinoma nuo senų laikų.

Lizingo sutarties ištakos siekia net Aristotelio laikus (384/383-322 m. per. Kr.). Būtent Aristotelis teigė, kad “turto esmė yra jo naudojime, o ne teisėje į jį”. Kitaip sakant, tam kad gautum kažkokį tai pelną nebūtina turėti turto, pakanka tik teisės juo naudotis ir iš to gauti pajamas.

Nuomos sutartys buvo paplitusios IV a. pr. Kr. P. Baltus ir B. Major knygoje “Europos lizingo mokykla” rašė, kad tokios sutartys buvo sudaromos Senovės Šumerio valstybėje. Uro mieste rastos molinės lentelės liudija apie žemės ūkio įrankių, žemės, vandens šaltinių, buivolų ir kitų gyvūnų nuomą. Šios 1984 m. rastos molinės lentelės pasakoja apie šventikus – nuomotojus, sudarinėjusius sutartis su vietiniais fermeriais. Tačiau senieji Šumerio valstybės dokumentai nenurodo konkrečios lizingo atsiradimo datos ir tai nereiškia, jog tokios nuomos sutartys nebuvo sudarinėjamos anksčiau.

Anglų istorikas T. Clark, nagrinėjęs Hamurabio įstatymus, priimtus apie 1775 – 1750 m. pr. Kr., rado keletą straipsnių, kuriuose labai smulkmeniškai bei įvairiapusiškai išnagrinėti nuomos bei nuomos mokesčių variantai, turto užstato aplinkybės.

Kitos Senovės civilizacijos, įskaitant graikus, romėnus, egiptiečius, laikė nuomą patraukliu, prieinamu ir kartais netgi vieninteliu būdu įsigyti žemės, įrankių bei naminių gyvulių.

Senovės finikiečiai, garsėję kaip puikūs jūreiviai bei prekeiviai, nuomojo laivus. Daugybė trumpalaikių nuomos sutarčių garantavo laivo su ekipažu įsigijimą. Šiuolaikinėmis sąlygomis tokios operacijos vadinamos “šlapiu” lizingu.

Senovės Romos teisėje taip pat buvo apibrėžti turtiniai santykiai, susiję su turto valdymu, tačiau be nuosavybės teisės į jį.

Kaip rodo istoriniai šaltiniai nuomojami buvo ne tik žemės darbų įrankiai, tačiau ir karinė technika.

Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose lizingo operacija paminėta 1066 metais, kai Vilhelmas Užkariautojas išsinuomavo iš Normandijos pirklių laivų Britanijos salų puolimui. Ši operacija nebuvo pamiršta, ir praėjus dviems amžiams, sudaryta pirmoji oficiali lizingo sutartis – kryžiuočiai, ruošdamiesi eiliniam kryžiaus žygiui, šiuo būdu įsigijo karo amunicijos.

XVI amžiuje išperkamąja nuoma Venecijos pirkliai įsigydavo tais laikais brangių inkarų. Grįžę iš kelionių, inkarus gražindavo savininkams, kurie juos vėl išnuomodavo.

Analogiškos operacijos buvo ir Anglijoje. Vienas iš pirmųjų norminių aktų, reguliavusių santykius labai panašius į lizingo sutartis, buvo 1284 m. priimtas Velso įstatymas (Statute of Wales). 1572 metais Anglijoje priimtas įstatymas, leidžiantis “tikrąjį”, o ne “menamąjį” lizingą, t.y. nuomos sutartimis buvo laikomos tik tos sutartys, kurios buvo pasirašomos “protingomis” sąlygomis. Kadangi tuo metu paplito sutartys, kuriomis siekiant apgauti kreditorius, buvo slepiama, kas iš tikrųjų yra turto savininkas, o kas tik nuomininkas. XX a. vystantis pramonei Anglijoje, išaugo lizinguojamų prekių skaičius. Didžiausias vaidmuo čia teko sparčiai besivystančiai geležinkelio bei anglies kasybos pramonei.

Anglies kasyklų savininkai iš pat pradžių pirko vagonus anglies pervežimui, tačiau vėliau tai pasirodė ekonomiškai nenaudinga (augo anglies gavyba, atsidarydavo naujos šachtos, reikėjo vis daugiau vagonų). Mažos įmonės ryžosi pasinaudoti susidariusia situacija – jos pirko vagonus ir juos išnuomodavo geležinkelio transporto kompanijoms. Atsirado kompanijos, kurių vienintelis tikslas buvo garvežių ir vagonų nuoma. Po kiek laiko įmonė į sąlygas įtraukė nuomininkui opciono teisę nupirkti vagonus, pasibaigus lizingo sutarčiai. Viena iš šios sąlygos atsiradimo priežasčių – kai egzistuoja turto įsigijimo perspektyva ateityje, tai nuomininkai taupiai ir atsargiai naudojami išnuomotu turtu, jį labiau saugo. Tokios sutartys buvo vadinamos nuomos – pardavimo sutartimis. Jos davė pagrindą operatyvinio lizingo atsiradimui.

Terminas “lizingas” pradėtas vartoti praėjusio šimtmečio pabaigoje, kai amerikiečių bendrovė “Bell” nutarė ne vien pardavinėti, bet ir nuomoti telefono aparatus, kurių negalėjo pirkti mažiau pasiturintys piliečiai. Tuo pat metu augant lizingo operacijų apimtims, išaugo ir transporto priemonių išperkamoji nuoma. 30-aisiais metais H.Ford labai sėkmingai savo versle panaudojo lizingo operacijas. Tačiau automobilių pardavimo išperkamosios nuomos būdu “tėvu” laikomas Z.Frenk – pardavimų agentas iš Čikagos, kuris pirmasis pasiūlė ilgalaikę automobilių išperkamąją nuomą.

Tačiau tikroji revoliucija šioje finansavimo srityje Amerikoje įvyko 50 – aisiais metais, kai masiškai pradėta lizinguoti: technologiniai įrenginiai, mašinos ir mechanizmai, laivai, lėktuvai ir t.t. JAV vyriausybė, įvertinusi šį reiškinį, operatyviai įgyvendino lizingo skatinimo programą.

Pirmoji specializuota lizingo bendrovė Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo įkurta 1952 metais “United States Leasing Corporation” (įkūrėjas – Henry Shonfeld). 1960-ųjų metų pabaigoje JAV lizingo operacijų apyvarta jau buvo vienas milijardas dolerių. Nuo šeštojo dešimtmečio pabaigos lizingas ėmė plisti ir Europoje. Štai 1979 metais įregistruota per 50 mlrd. JAV dolerių vertės lizingo operacijų.

1982 metai ypač svarbūs aviacinei technikai. Tais metais McDonnell korporacija lizingo pagalba sugebėjo išsikvoti dalį rinkos parduodama lėktuvus DC-9-80. McDonnell koncepcija buvo pavadinta “fly before buy” (“pirmiau skristi nei pirkti”).

1988 metais lizingo apyvarta siekė jau 250 mlrd. JAV dolerių. Šiaurės Amerikoje lizingo būdu kasmet atnaujinama 25 – 30 proc. visos naudojamos įrangos. Anglijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Ispanijoje išperkamoji nuoma įsigyjama 13-17 proc. naujų įrengimų, Italijoje, Olandijoje – 12-14 proc., Danijoje – 8 - 10 proc. Pagal lizingo operacijų apimtį absoliučia išraiška Europoje pirmauja Vokietija. Pajamos iš kilnojamojo turto lizingo toje šalyje 1994 metais siekė 19,2 mlrd. ekiu (apie 24 mlrd. JAV dolerių). Europoje maždaug keturios iš penkių lizingo bendrovių yra dukterinės bankų įmonės. Baltijos šalių išperkamosios nuomos lyderė yra Estija, nes daugiausia šios šalies lizingo rinkos užima kaimynė Suomija. Latvijoje veikia šešiolika.

Pasaulyje daugiausia lizingo būdu parduodami lengvieji automobiliai (38,8 proc.), pramonės įrengimai (24,3 proc.), kompiuteriai ir orgtechnika (13,9 proc.), kroviniai automobiliai (13,8 proc.), lėktuvai, vagonai, laivai (4,2 proc.). Automobiliai ir kitų transporto priemonių lizingas Lietuvoje taip pat laikomas itin perspektyviu rinkos segmentu.

80-aisiais ir 90-ųjų metų pradžioje lizingas sėkmingai vystėsi visuose žemynuose. Tam įtakos turėjo lizingo, kaip paslaugos šiame versle dalyvaujančioms šalims teikiami privalumai, o taip pat atskirų valstybių vyriausybių parama šiame versle.

Neatsitiktinai lizingas užima svarbią vietą kapitalo rinkoje. Kai kuriose išsivysčiusiose šalyse lizingui tenka daugiau kaip 30 proc. naujų investicijų. Per paskutinius 15 metų London Financial Group duomenimis lizingo operacijų apyvarta išaugo beveik 5 kartus ir 1994 metais sudarė 356,4 mlrd. USD.

1 lentelė

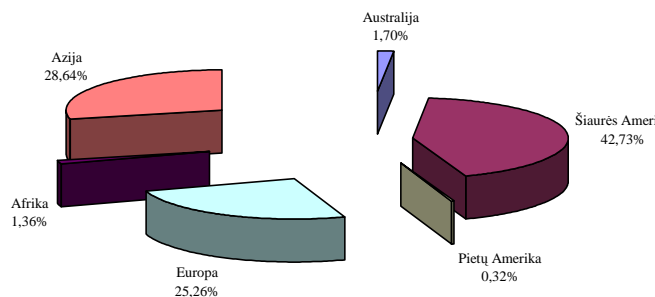
Lizingo operacijų apyvarta žemynuose (mlrd. USD)

Žemynas	Metai				
	1980	1985	1989	1993	1994
Š.Amerika	37,7	80,8	126,8	132,5	148,0
Europa	13,2	24,7	98,0	79,9	87,5
Azija	6,3	25,9	65,3	81,0	99,2
Australija	4,4	3,9	7,3	4,9	5,9
Afrika	0,5	1,2	3,0	2,0	4,7
P.Amerika	1,5	1,6	2,0	9,31	1,1
Viso:	63,6	138,1	302,4	309,6	356,4

Šaltinis: Leasing Finance. London: Euromoney Books. – 1990., P.4, World Leasing Year Book 1996, p.2.

Didžiausia dalis lizingo operacijų tenka trimis žemynams: Š.Amerikai, Azijai, ir Europai, kuriose 1994 metais lizingo operacijos sudarė 93,9 proc. pasaulinės lizingo apyvartos. 1989 metais šių žemynų apyvarta sudarė 95,9 proc. pasaulinės rinkos. Iki 1993 metų pagal lizingo operacijų apyvartą pirmavo Š.Amerika, antra – Europa, trečia – Azija. 1993 metai pasižymėjo tuo, kad antrą vietą užėmė Azija, nustumdama į trečią Europą.

Šis įvykis susijęs su stipria ekonomine krize, apėmusia Europą 1991 metų pabaigoje, ir audringu lizingo vystimuisi tokiose Azijos šalyse, kaip Pietų Korėja, Hong-Kongas, Indonezija [2, p. 28-29].

1 pav. Žemynų lyginamasis svoris pasauliniame lizingo versle 1994 metais

Ypač nepalankūs lizingui buvo 1992 – 1993 metai. Tai tiesiogiai susiję su paaštrėjusia ekonomine krize išsivysčiusiose Vakarų Europos šalyse. Pasaulinė lizingo operacijų apyvarta sumažėjo beveik 10 proc. – nuo 345,3 mlrd. USD 1991 m. iki 309,6 mlrd. USD 1993 m.

Jei lizingo operacijų apyvartos 1992 m. krito Š. Amerikoje, Europoje ir Azijoje, tai 1993 m. apyvartų mažėjimas pastebimas tik Europoje. Tai buvo gana ryškus apyvartų smukimas, kad net lizingo operacijų apyvartų augimas JAV, Azijoje ir kituose regionuose, neatsvėrė pasaulinės apyvartos sumažėjimo 4 proc. Lizingui Europoje 1993 metai buvo “juodi”, kai pastarųjų operacijų apyvarta nukrito 79,9 mlrd. USD. Ekonominė krizė Europą palietė labiau nei JAV ir Japoniją. Jau 1994m. pastebimas Europoje lizingo operacijų apyvartos augimas.

Nepaisant to, kad likusių trijų kontinentų (P.Amerika, Australija ir Afrika) lyginamasis svoris bendroje pasaulinėje lizingo apyvartoje sudaro nežymią dalį (1994m. –6,1 proc.), tačiau lizingo verslas čia sėkmingai vystosi ir užima svarbią vietą investicinėje veikloje. Lyginant su 1989 metais šie regionai užėmė papildomai 1,2 proc. pasaulinės rinkos.

Ypač dinamiškai lizingas vystėsi 1990-aisiais metais P.Amerikoje, kuri dabartiniu metu užima ketvirtą vietą. Jos nepalietė pasaulinė lizingo krizė. 1990-1994 metais pastebimas pastovus lizingo operacijų augimas, kurios išaugo beveik penkis kartus. Viena iš šio žemyno šalių Brazilija - patenka į didžiausių lizingo šalių dešimtuką.

1994 metais lizingo operacijų apyvarta P.Amerikoje lyginant su 1993 metais išaugo 18,9 proc., Australijoje – 21,2 proc., Afrikoje – 135,5 proc.

1.1.3. Lizingo rūšys

Vakarų šalyse naudojamų lizingo formų įvairovė priklauso nuo įvairių požymių: sandorio dalyvių sudėties, nuomojamojo turto rūšies, turto amortizacijos sąlygų, išnuomotųjų priemonių priežiūros, sutarties dalyvių geografinės padėties, lizingo mokėjimų formos ir kt.

Suklasifikavus šiuos požymius, galima išskirti įvairias lizingo rūšis. Pagal sandoryje dalyvaujančių dalyvių sudėtį būtų galima skirti:

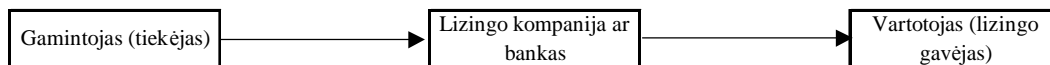
- tiesioginį lizingą;
- netiesioginį lizingą.

Tiesioginio lizingo operacijoje įmonė gamintoja (tiekėjas), sudariusi lizingo sutartį, perduoda įrengimą ar kitą turtą vartotojui, kuris naudojasi šiuo įrengimu ir moka sutartyje numatytus mokesčius.

2 pav. Tiesioginis lizingas

Netiesioginis lizingas – kai lizingo operacijos vykdomos per tarpininką: lizingo kompaniją, banką ar draudimo firmą. Finansinė institucija perka gamybos priemonę ir už tam tikrą mokėjimų sumą suteikia teisę vartotojui naudotis šia gamybos priemone. Tradicinis netiesioginis lizingas – kai lizingo operacijoje gali dalyvauti vienas tarpininkas. Sudėtingame ir stambiame sandoryje gali dalyvauti keli tarpininkai.

3 pav. Netiesioginis lizingas

Pagal nuomojamojo turto rūšį galima skirti:

- kilnojamojo turto lizingas;
- nekilnojamojo turto lizingas.

Kilnojamojo turto lizingas dar vadinamas mašininu – techniniu lizingu.

Pagal nuomojamojo materialinio turto amortizacijos (susidėvėjimo) sąlygas ir dydį būtų galima išskirti visiškos ir dalinės amortizacijos lizingą. Visiškos amortizacijos lizingas – kai per visą lizingo sandorio laikotarpį vartotojas numatytais mokėjimais padengia visą nuomojamojo turto vertę. Dalinės amortizacijos lizingas – kai per visą lizingo sandorio laikotarpį padengiama tik dalis nuomojamojo turto vertės.

Pagal materialinio turto visiškos ir dalinės amortizacijos požymius skiriami du pagrindiniai lizingo tipai: finansinis ir operatyvinis.

Pagal išnuomotojo materialinio turto priežiūros sąlygas galima skirti grynąjį lizingą, lizingą su visiška ir daline priežiūra. Grynojo lizingo atveju išsinuomotą turtą prižiūri pats vartotojas – lizingo gavėjas. Jis atsako už įrengimo derinimą, remontą ir optimaliai efektyvų jo naudojimą. Lizingo su visiška priežiūra atveju išnuomotąjį turtą prižiūri nuomotojas lizingo davėjas. Nuomotojo priežiūros išlaidos įtraukiamos į lizingo mokėjimus pagal lizingo sutartį. Vakarų šalyse stambios ir finansiškai stiprios lizingo kompanijos, rengdamos lizingo sutartį, su klientu gali numatyti visišką nuomojamojo įrengimo priežiūrą kartu su papildomomis paslaugomis. Tokiu atveju lizingo kompanija ne tik prižiūri, remontuoja, draudžia įrengimą, bet ir aprūpina žaliavomis, medžiagomis, rengia kvalifikuotus kadrus, reklamuoja šiuo įrengimu pagamintą produkciją ir vykdo kitas marketingo funkcijas. Tai viena iš brangiausių lizingo rūšių.

Pagal lizingo sandoryje dalyvaujančių šalių geografinę padėtį (aptarnaujamos rinkos sektorius) galima būtų skirti vidaus ir išorės (tarptautinis) lizingas. Sudarius vidaus lizingo sutartį, visi sandorio dalyviai atstovauja tai pačiai valstybei. Sudarius išorės (tarptautinio) lizingo sutartį, bent vienas sandorio dalyvis yra kitos valstybės atstovas. Tarptautine lizingo sutartimi laikoma ir tokia sutartis, kai visos šalys atstovauja tai pačiai valstybei,

tačiau bent viena iš jų turi bendrą kapitalą su užsieniu, tai yra bendra su užsienio kapitalu įmonė. Išorės lizingas savo ruožtu gali būti importo ir eksporto. Eksporto lizingo atveju užsienio valstybės partneris yra lizingo gavėjas; importo lizinge jis finansuoja sandorį ir yra laikomas lizingo davėju arba nuomotoju.

Pagal lizingo gavėjo atsiskaitymo su nuomotoju už naudojimąsi turtu formą skiriami: lizingas atsiskaitant pinigine forma, kompensacine bei mišria forma. Įrengimo ir kitokio turto vartotojas (nuomininkas) gali atsiskaityti už įrengimo nuomą pinigais arba prekėmis, pagamintomis šiuo įrengimu, bei įvairiomis paslaugomis. Mokėjimų dydis ir sąlygos aptariamoms derybų metu ir patvirtinamos sutartimis.

Apžvelgsime būdingiausius lizingo tipus.

Finansinis lizingas. Svarbiausias finansinio lizingo požymis – pagal lizingo sutartį išnuomoto turto terminas sutampa su visiška amortizacija. Lizingo sutartis garantuoja nuomojamos prekės savininkui (lizingo davėjui) investuotą į šį turtą lėšų grąžinimą, taip pat pelno iš lizingo operacijos gavimą. Pasibaigus sutarties terminui, turto nuosavybės teisė pereina lizingo gavėjui. Finansinio lizingo sutartyje nenumatyta galimybė anksčiau laiko nutraukti sutarties. Taip pat nenumatoma, kad perduotą turtą prižiūrėtų nuomotojas. Finansinio lizingo atveju nuomojamos prekės savininkas kartu perleidžia visą riziką ir naudą, susijusią su nuomojama nuosavybe, lizingo gavėjui.

Kad lizingas būtų pripažintas finansiniu, turi būti įvykdyta bent viena iš šių sąlygų [1, p. 13]:

- Lizingo davėjas turi būti garantuotas, kad nuomininkas, pasibaigus sutarties laikotarpiui, numatytais mokėjimais visiškai padengs išnuomoto turto vertę ir taps jos savininku. Jeigu pasibaigus sutarties galiojimo laikotarpiui įrengimo vertė nepadengiama, nuomininkas privalo nusipirkti (įsigyti) jį už likutinę vertę.
- Lizingo mokėjimų suma (be procentų už nuomą ir kitų mokėjimų) turi būti numatyta tokio dydžio, kad padengtų 90 – 100 proc. turto vertės.
- Finansinio lizingo sutarties terminas sutampa su įrenginio amortizacijos laiku, t.y. finansinio lizingo sutarties trukmė sudaro daugiau nei 75 proc. įrengimo naudingai naudojamo laiko.
- Finansinio lizingo sutarties periodas dažniausiai trunka 5 – 10 metų ir numato visišką objekto susidėvėjimą.

Lizingo sutarties sąlygos leidžia nuomininkui [1, p. 14]:

- užpajamuoti išnuomotas priemones ir parodyti apskaitoje kaip ilgalaikį materialinį turtą;
- skaičiuoti išnuomoto turto susidėvėjimą;
- mokėti lizingo davėjui numatytus mokėjimus;
- pasibaigus sutarties terminui, perimti nemokamai arba pirkti pagal likutinę vertę išnuomotą turtą savo nuosavybėn.

Išnuomotos priemonės savininkas (lizingo kompanija, bankas ir kt.) gali:

- įsigaliojus lizingo sutarčiai, nurašyti į išlaidas išnuomoto turto vertę;
- gauti sutartyje numatytas mokėjimų sumas;
- pasibaigus sutarčiai, perduoti turtą nuomininko nuosavybėn.

Finansinio lizingo objektu dažniausiai yra daug kainuojantis kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas. Finansinį lizingą efektyvu naudoti labai aukšto technologinio lygio šakose.

Finansinio lizingo pavyzdžiai. Finansinis lizingas gali turėti labai daug įvairių formų. Čia ir išanalizuosime keletą pagrindinių formų [23, p. 15-16]:

1 pavyzdys: lizingas be galimybės nupirkti įrangą arba pratęsti lizingo kontraktą.

Nuomininkas paprastai dar gali turėti naudos iš likutinės įrangos vertės pasibaigus lizingo kontraktui. Šis aspektas neturėtų jokios reikšmės tuo atveju, jeigu įrangos galimas naudojimo laikas būtų toks pats, kaip lizingo kontrakto trukmė, ir įranga neturėtų likutinės vertės. Šios formos lizingo pavyzdys:

Tarkime, įrangos kaina yra 50.000 Lt, mėnesiniai nuomos mokesčiai – 1.820,19 Lt. Lizingo kontrakto trukmė – 3 metai. 36 nuomos mokesčių po 1.820,19 Lt mokėjimai iš viso sudarys 65.526,84 Lt. Iš šios sumos atėmę 50.000 Lt investiciją, gauname 15.526,84 Lt pelną.

Šiuo atveju, jeigu nuomos mokesčiai mokami kas mėnesį, nuomotojo pelnas bus esant 18,5 proc. metinių palūkanų. Jeigu nuomos mokesčiai bus mokami iš anksto, tai metinės palūkanos išaugs iki 19,7 proc. per metus.

2 pavyzdys: Lizingas su pirkimo opcija.

Tarkime, lizingas turi opciją nuomos periodo pabaigoje nupirkti įrenginį už 50 Lt:

Įrenginio kaina	50.000,00 Lt
Mėnesio nuomos mokesčiai	1.820,19 Lt
Pirkimo opcijos kaina	50 Lt

50 Lt opcijos mokestis turi labai mažą įtaką nuomotojo pelnui (įvertinant, kad nuomos periodo pabaigoje įrenginys turi likutinę vertę ir pasinaudojama opcija). Įvertinus opciją, nuomotojo pelnas būtų 18,54 proc., o jeigu į opciją neatsižvelgiama – 18,5 proc.

3 pavyzdys: Lizingas su išankstiniais mokėjimais ir pirkimo opcija.

Dėl tam tikrų priežasčių tam tikra dalis nuomos mokesčių gali būti mokama iš anksto. Nuomotojas kai kuriais atvejais taiko šią strategiją, jeigu mažesni nuomos mokėjimai atneša tą patį pelną. Tarkime, trys nuomos mokesčiai mokami iš anksto. Tuomet nuomos mokesčiai, duodantys 18,5 proc. pelną per metus, turėtų būti 1.740,35 Lt:

Įrenginio kaina	50.000,00 Lt
Išankstiniai mokėjimai ($3 \times 1.740,35$ Lt)	5.221,05Lt
Mėnesio nuomos mokesčiai	1.740,35 Lt
Pirkimo opcijos kaina	50 Lt

4 pavyzdys: Lizingas su pradiniu nuomos mokesčiu ir pirkimo opcija.

Gali būti daromas pradinis mokėjimas, pvz., 10 proc nuo visos įrenginio kainos, o po to 35 mėnesius mokami nuomos mokesčiai. Išlaikant nuomotojo pelną 18,5 proc., nuomos mokesčiai bus sumažinti nuo 1.820,19 Lt. iki 1.672,20 Lt. (arba 1.673,28 Lt., jeigu ignoruojamas 50 Lt opcijos mokestis):

Įrenginio kaina	50.000,00 Lt
Pradinis nuomos mokestis	5.000,00 Lt
Mėnesio nuomos mokesčiai	1.672,20 Lt
Pirkimo opcijos kaina	50 Lt

Taigi, jeigu nuomotojas nori sumažinti kreditavimo lizingo būdu apimtį arba nuomininkas nori sumažinti mėnesinius nuomos mokesčius ir turi pakankamai lėšų, gali būti daromas pradinis mokėjimas.

Operatyvinis lizingas. Svarbiausioji operatyvinio lizingo sutarties ypatybė ta, kad jos terminas yra trumpesnis, negu nuomojamo turto naudojimo laikas. Numatyti lizingo mokėjimai nepadengia viso turto vertės. Nuomojamojo turto savininkas gali nuomoti tą patį turtą daugelį kartų, tačiau neperleidžia nuomininkui nuosavybės teisių į nuomojamąją priemonę. Visą riziką ir naudą, susijusią su nuosavybės teisėmis, savininkas palieka sau.

Operatyvinio lizingo sutartyje numatyta nuomotojo galimybė prižiūrėti išnuomotąjį turtą. Priežiūros išlaidos įtraukiamos į lizingo mokėjimų sumą, kurią nuomotojui moka nuomininkas.

Pasibaigus sutarties terminui, turtas grąžinamas nuomotojui arba abi šalys pratęsia lizingo sutartį. Joje taip pat numatyta galimybė įsigyti turtą likutine verte.

Šio tipo sutartyse dažniausiai numatyta teisė nuomininkui pirma laiko nutraukti sutartį ir grąžinti objektą savininkui. Nuomininkui tai aktualu, nes jis turi galimybę grąžinti priemonę, jeigu ji moraliai paseno, nereikalinga arba atsirado finansinių lėšų įsigyti techniniu ir technologiniu požiūriu efektyvesnę priemonę.

Operatyvinio lizingo sutarties objektai – tai greitai morališkai senstantys įrengimai: kompiuterinė ir informacinė technika bei orgtechnika, automobiliai, lėktuvai ir t.t.

Operatyvinio lizingo pavyzdžiai

Pateiksiu keletą operatyvinio lizingo formų pavyzdžių [23, p. 17].

Tarkime, mašinų nuomos kompanija turi keletą mašinų, kurių kiekviena kainuoja 20.000,00 Lt. Iš patirties žinoma, kad tokių mašinų galimas naudojimo laikas – 24 mėnesiai, vėliau jos tampa nepatikimos dėl nusidėvėjimo. Per dviejų metų laikotarpį gali būti net iki 100 ar daugiau nuomininkų, o nuomos laikotarpis – nuo kelių valandų iki mėnesio.

Verslas bus sėkmingas, jeigu pavyks išnuomoti kiekvieną mašiną po 100 kartų, vidutiniškai keturių dienų laikotarpiui tokiais sąlygomis:

Nuomos mokestis dienai	70 Lt
------------------------	-------

Vidutinės mėnesio pajamos (100×4×70)/24	1.166,67 Lt
Vidutinės mėnesio išlaidos (remontui ir pan.)	125 Lt
Grynosios mėnesio pajamos	1.041,67 Lt
Pardavimo kaina pasibaigus lizingo terminui	3.000,00 Lt

Šių pinigų srautų vidutinis pelningumas yra 31,4 proc. per metus. Jeigu finansavimo šaltinio kaina būtų 15 proc. per metus, grynasis pelnas siektų 16,4 proc. per metus.

Tačiau jeigu verslas sunkiai sektųsi dėl tam tikrų priežasčių ir nuomų skaičius nukristų iki 80, rezultatai atrodytų taip:

Nuomos mokestis dienai	70 Lt
Vidutinės mėnesio pajamos (80×4×70)/24	933,33 Lt
Vidutinės mėnesio išlaidos (remontui ir pan.)	104,17 Lt
Grynosios mėnesio pajamos	829,16 Lt
Pardavimo kaina pasibaigus lizingo terminui	3.200,00 Lt

Šiuo atveju grynasis pelnas būtų 12,6 proc. per metus, t.y. kompanija prarastų 2,4 proc. per metus. Išlaidos (remontui) sumažėtų, o likutinė vertė būtų didesnė dėl mažesnio nusidėvėjimo.

Gražintinas lizingas. Tai viena iš tiesioginio lizingo formų, kai sandoryje dalyvauja dvi šalys – lizingo objekto pardavėjas ir objekto pirkėjas.

Jo esmė – įmonė parduoda savo kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą lizingo kompanijai, tuo pat metu sudarydama su ja lizingo sutartį savo buvusio turto ilgalaikėi nuomai. Taigi turto pardavėjas ir toliau naudojami buvusiu turtu, bet jau lizingo pagrindais, kartu gaudamas iš pirkėjo pinigų sumą, numatytą objekto pardavimo-pirkimo sutartyje. Gražintino lizingo operacijoje tiekėjas ir nuomininkas yra tas pats ūkio subjektas, o turtą pirkęs finansinis institutas yra nuomotojas arba lizingo davėjas.

Nuomininkui suteikiama teisė naudotis turtu už atitinkamą lizingui mokėjimų sumą. Ši suma nustatoma tuo pačiu principu kaip ir finansiniame ar operatyviniame lizinge: mokėjimų suma turi padengti visą investuotojo pinigų sumą, kuri buvo sumokėta perkant objektą, ir garantuoti vidutinę pelno normą investuotam kapitalui. Finansiniu požiūriu tai primena kreditinę operaciją.

Gražintino lizingo sandoriu dažniausiai naudojami įmonės, laikinai patekusios į finansinę krizę. Pardavusi turtą įmonė pritraukia papildomų lėšų, sustiprina savo finansinę būklę ir apsidraudžia nuo nepalankių pasekmių, jeigu kartais kristų įmonės akcijų kursas ar jas imtų supirkinėti vertybinių popierių rinkos dalyviai ar kitos firmos. Pasibaigus lizingo sutarties terminui, sutartyje numatyta galimybė įmonei išpirkti savo buvusį turtą pagal likutinę vertę ir atgauti nuosavybės teisę į objektą.

Užsienio šalių praktikoje naudojamas lizingas pagal likutinę vertę. Tai jau eksploatuotų, tačiau šiuo metu naudojamų įrengimų lizingas. Įmonė nuomotoja pasirašo lizingo sutartį su įmone nuomininke, perduodama jai teisę naudotis įrengimu.

Lizingo mokesčiai, kuriuos moka nuomininkas įrengimo savininkui, apskaičiuojami pagal likutinę vertę. Pasibaigus sutarties terminui, įrengimas grąžinamas šeimininkui. Lizingo pagal likutinę vertę sutartis taikoma įrengimams, kurių pradinė vertė yra labai didelė. Neįstengdama įsigyti brangaus įrengimo, įmonė pagal lizingo sutartį mielai ima naudotą įrengimą, už kurį reikia mokėti mažesnius lizingo mokėjimus nei už naują. Įrengimo savininkui toks variantas taip pat priimtinas, nes lizingo mokėjimai kompensuoja nuostolius dėl įrengimo prastovų.

1.1.4. Lizingo procedūros organizavimo etapai, sandėrio rizika bei terminų nustatymas

Lizingo kompanija ar bankas, įsigijęs lizingo objektą, atlieka nuomotojo funkcijas. Be to, jie atlieka ir kitus darbus: tiria ir analizuoja įvairių įrengimų rūšių paklausą, seka gamybos priemonių kainų svyravimus rinkoje, tiria remonto, techninės priežiūros, transporto paslaugų kainas. Jie numato pagrindines lizingo plėtojimo kryptis ir kontroliuoja padėtį lizingo objektų rinkoje. Dažniausiai stambios lizingo kompanijos sukaupia duomenų bazes apie atskiras įrengimų rūšis, paklausias lizingo rinkoje, bei potencialius klientus, pageidaujantiems naudotis lizingo paslaugomis. Numatydami svarbiausias lizingo plėtojimo kryptis, pirmenybę teikia toms mašinų ir įrengimų rūšims, kurios skirtos plataus vartojimo prekėms gaminti ir paslaugų sferai plėtoti. Praktika rodo, kad labai dažnai iniciatyvos sudaryti lizingo sandorį imasi pats klientas (būsimas lizingo gavėjas). Jis pats užsiima reikiamo įrenginio paieška, tariaisi su įmone gamintoja (tiekėja) dėl įrengimo pirkimo galimybių.

Lizingo procesą sąlyginai galima skirstyti į tris etapus. Pirmajame etape vykdomi visi parengiamieji darbai, susiję su juridinių sutarčių rengimu: analizuojamos ir vertinamos kiekvienos konkrečios sutarties sąlygos ir ypatumai, numatomi lizingo sutarties finansavimo šaltiniai.

Ø **Pirmasis etapas** – pirmajame lizingo procedūros etape parengiami ir įforminami tokie dokumentai:

- lizingo gavėjo paraiška lizingo davėjui (lizingo kompanijai arba bankui) dėl įrengimo nuomos;
- išvados apie lizingo projekto efektyvumą ir busimojo nuomininko mokumą;
- nuomotojo užsakymas įrengimo tiekėjui;
- lizingo kompanijos sutartis su banku dėl paskolos gavimo lizingo sandoriui finansuoti.

Ø **Antrasis etapas** – antrajame lizingo procedūros organizavimo etape po derybų pasirašoma lizingo sutartis ir įforminami tokie dokumentai:

- Lizingo objekto pirkimo-pardavimo sutartis;
- lizingo objekto priėmimo eksploatuoti aktas;
- lizingo sutartis;
- perduodamo lizingo objekto techninio aptarnavimo sutartis;
- lizingo objekto draudimo sutartis.

Ø **Trečiasis etapas** – lizingo objekto naudojimo periodas. Lizingo operacijos parodomos abiejų šalių buhalterinėje apskaitoje ir atskaitomybėje.

Buhalterinės apskaitos požiūriu lizingo gavėjas, skirtingai nuo lizingo davėjo yra pirkėjas. Pradėjus lizingo operaciją, nuomininkas savo balanso aktyve ir pasyve parodo išsinuotą priemonę ir skolą lizingo davėjui.

Lizingo davėjas savo balanse aktyve išnuomoto objekto vertę rodo ne kaip ilgalaikį materialinį turtą, bet kaip priklausančią iš nuomininko gauti bendrąją jo sumą, o pasyve kaip būsimųjų laikotarpių pajamas rodo palūkanas, gaunamas iš lizingo davėjo už išnuotą objektą. Lizingo sandorio dokumentai:

Pirmasis etapas:

- lizingo gavėjo paraiška;
- išvados dėl lizingo projekto efektyvumo ir busimojo nuomininko mokumo;
- lizingo objekto užsakymas tiekėjui (įmonei gamintojai);
- banko kredito gavimas lizingo projektui finansuoti.

Antrasis etapas:

- lizingo objekto pirkimo – pardavimo sutartis;
- lizingo objekto priėmimo eksploatuoti akto pasirašymas;
- lizingo sutarties pasirašymas;
- perduodamo nuomai lizingo objekto techninio aptarnavimo sutartis;
- lizingo objekto draudimo sutartis.

Trečiasis etapas:

- lizingo mokėjimai;
- lizingo objekto grąžinimas;
- banko paskolos grąžinimas ir palūkanų mokėjimas.

Pasibaigus lizingo sutarties terminui, įforminami dokumentai dėl lizingo objekto tolesnio naudojimo:

- lizingo objekto nuomos laikotarpis gali būti pratęstas tomis pačiomis ar naujomis sąlygomis;
- nuomininkas gali įsigyti objektą pagal objekto likutinę vertę;
- objektas gali būti grąžinamas nuomotojui;
- objektas gali būti perparduotas tretiesiems asmenims.[1. p. 18]

Lizingo sandorio rizika. Kiekvienas komercinis sandoris turi tam tikrą riziką visiems jo dalyviams. Šią riziką reikia suvokti, įvertinti ir ją atsižvelgti sudarant lizingo sutartį. Dažniausia rizika lizingo gavėjui kyla tokiais atvejais, kai:

- lizingo davėjas per daug padidina lizingo objekto vertę;
- lizingo davėjas pristato žemos kokybės lizingo objektą;
- lizingo davėjas nėra lizingo objekto savininkas ir neturi teisės jį išnuomoti;

- lizingo davėjas atsisako įvykdyti savo garantinius įsipareigojimus, pateikus pretenzijas dėl objekto kokybės;
- lizingo objektas nukentėjo avarijoje, bet draudimo suma nepadengia visų nuostolių ir lizingo gavėjas neišgali savo lėšomis atlikti remonto;
- žymiai pablogėjo žaliavų rinkos būseną;
- labai sumažėja gatavos produkcijos realizavimo galimybės;
- lizingo objektas areštuojamas;
- lizingo objektas pavagiamas ar sugadinamas;
- į verslą įsiterpia kriminaliniai elementai;
- pasikeičia makroekonominė aplinka: vyriausybės nutarimai, muitinės apribojimai, įvežant lizingo objektą ar išvežant gatavą produkciją.

Lizingo sandėrio terminų nustatymas. Lizingo sutarties terminai nustatomi, atsižvelgiant į išnuomojamų įrenginių nusidėvėjimo periodą arba pagreitintos amortizacijos metodą. Šio metodo taikymas naudingas ir bankui (lizingo davėjui) ir įmonei (lizingo gavėjai).

Pirmasis per trumpesnę laikotarpį susigrąžina įdėtas lėšas. Antrasis gauna galimybę sumažinti pelno mokestį ir priartinti nuomojamo turto perėjimo įmonės lizingo gavėjos nuosavybės terminą, jeigu tai buvo numatyta lizingo sutartyje.

Įrengimų nusidėvėjimo ir lizingo sandėrio terminų ryšys pateikiamas 2 lentelėje. Lizingo davėjas gali išsinuomoti įrengimus trumpesniam laikui nei amortizacijos periodas, jeigu, pasibaigus nuomos terminui, lizingo gavėjas apmokės už turtą likutine verte. Tačiau tokiu atveju atsiranda rizika, susijusi su didelės likutinės vertės išmokėjimu. Todėl lizingo sandėrio terminas turi sudaryti ne mažiau 50 proc. amortizacijos periodo. Kaip matom iš lentelės reikalaujama, kad nuomos laikas sudarytų 70-80 proc. naudotino laiko. Tuomet nusidėvėjimo laikas yra lygus įrengimų nuomos laikui ir likutinė vertė nėra didelė. Tačiau ji turi būti ne mažesnė negu apskaitinė. Dažniausiai ji būna nurodyta lizingo sutartyje. Tai įpareigoja nuomininką rūpintis įrengimais, nes jeigu faktinė vertė bus mažesnė už sutartą, jis privalės sumokėti skirtumą

2 lentelė

Nusidėvėjimo ir lizingo sandėrio terminų ryšys

Rodikliai	Metai					
Amortizacijos periodas	3	4	5	6 – 7	8	9 – 10
Minimalus lizingo sutarties laikas	3	3	4	5	6	7

Šaltinis: Лизинг и коммерческий кредит (1994 м.). 4, p. 100.

Sutartyje būtina numatyti, kad lizingo gavėjas negali atsisakyti turto nuomos anksčiau sutartyje nurodyto termino. Priešingu atveju jis turi sumokėti davėjui kompensaciją, lygią likusių nuomos mokėjimų sumai.

1.1.5. Lizingo privalumai ir trūkumai nuomininkui, nuomotojui ir lizingo objekto tiekėjui

Lizingas Vakarų šalyse vienas iš labiausiai paplitusių finansavimo mechanizmų. Jis suteikia naujų galimybių tiek lizingo davėjui, tiek lizingo gavėjui bei gamintojui (tiekėjui). Užsienio finansų specialistai skiria šiuos lizingo privalumus.

Lizingo privalumai nuomininkui:

- 1) Lizingas suteikia iki 100 proc. lėšų turto įsigijimui. Dažnai nereikalaujama išankstinių mokėjimų ar depozitų.
- 2) Lizingas “neužšaldo” kapitalo, galima daugiau kapitalo skirti apyvartinėms lėšoms, kurios būna labai reikalingos kiekvienos įmonės veiklai. Tai suteikia įmonei didesnę likvidumą.
- 3) Nuomos mokesčiai, užfiksuoti lizingo kontrakte, padeda numatyti ir apskaičiuoti išlaidas, prognozuoti pinigų srautus.
- 4) Lizingas suteikia užtikrintumą, nes nenutraukiama sutartis, skirtingai nuo overdrafto, kuris turi būti būtinai apmokėtas pareikalavus.
- 5) Lizingas suteikia galimybę apsisaugoti nuo infliacijos. Įranga gali būti įsigyjama dabartine kaina, o nuomos mokesčiai mokami iš būsimų pajamų.
- 6) Lizingas gali neatsispindėti nuomininko balanse. Lizingas nėra skolinimasis, ir daugelyje šalių nėra apskaitos reikalavimų parodyti nuomojamą įrangą ir atitinkamus būsimų nuomos mokesčių įsipareigojimus nuomininko balanse [2, p. 9].
- 7) Lizingas padeda išvengti paskolų ėmimo ir kapitalo investicijų apribojimų.
- 8) Lizingas padeda išvengti papildomos akcijų emisijos, ir tai apsaugo akcijas nuo galimo nuvertėjimo. Dažnai lizingas yra vienintelis būdas gauti finansavimą be papildomos akcinio kapitalo emisijos.
- 9) Lizingas yra paprasta, nesudėtinga operacija. Lizingas minimizuoja administracinius kaštus ir supaprastina mokesčių ir apskaitos procedūras, dokumentaciją.
- 10) Lizingas yra efektyvus mokesčių aspektu. Nuomos mokesčiai yra traktuojami kaip veiklos išlaidos ir minusuojamos dar prieš mokesčius.
- 11) Leidžia atsižvelgti į įmonės veiklos ypatumus (sezoniškumas, cikliškumas ir pan.).
- 12) Lizingo būdu įsigyjant įrengimus reikia žymiai mažiau laiko nei prašant kredito iš banko. Taip pat lizingas dažniausiai yra pigesnis investicijų finansavimo būdas negu banko paskolos rinkos palūkanos [33, p. 231].

Lizingo privalumai nuomotojui

- 1) Lizingas finansinėms institucijoms yra papildomas finansinis produktas, iš kurio galima gauti pelną šalia visų kitų finansinių paslaugų.
- 2) Lizingas sumažina riziką. Daugelyje šalių yra lengviau ir pigiau nuomotojui atgauti išnuomotą įrangą, jeigu nuomininkas nevykdo įsipareigojimų, negu užstato ar paskolos atveju. Vis dėlto kartais neįmanoma greitai atgauti nuomojamą įrangą arba ji gali turėti žymiai sumažėjusią vertę, ypač jeigu

buvo blogai prižiūrima. Be to, nuomininkas kartais gali savavališkai perduoti išnuomotą įrangą kam nors kitam.

- 3) Lizingas gali padidinti pelningumą. Mokesčių nauda, atsirandanti dėl įrangos įsigijimo, daugelyje šalių yra paprastai perduodama nuomininkui, sumažinant nuomos mokesčius, tačiau nuomotojas taip pat gali gauti papildomą atpildą, suteikdamas šią paslaugą.
- 4) Lizingas suteikia galimybę užmegzti ryšius su naujais gamintojais, tiekėjais. Dažnai nuomininkas pats randa tiekėją ir derasi dėl visų sąlygų, o nuomotojas skiria finansavimą, pats iš karto įsigydamas įrangą iš tiekėjo ir po to lizingo forma nuomodamas nuomininkui. Užmegzti kontaktai su įrangos gamintojais, tiekėjais gali būti panaudojami ateityje.
- 5) Lizingo dokumentacija nesudėtinga tiek nuomininkui, tiek ir nuomotojui. Ji yra paprastesnė nei paskolos atveju.
- 6) Lizingo kontraktas gali būti greitai užbaigiamas. Nuomininkas dažniausiai greitai priima sprendimus dėl lizingo;
- 7) Užtikrina techninių priemonių ir paslaugų, kurių pardavimas kitomis sąlygomis nenaudingas ar negalimas, realizavimą.

Lizingo privalumai lizingo objekto tiekėjui (gamintojui)

- 1) Lizingo kompanija tampa pastoviu ir patikimu gamintojo partneriu, apmokančiu visą užsakymo vertę;
- 2) Dėl lizingo atsiranda galimybė įtraukti į potencialių pirkėjų sąrašą tuos vartotojus, kurie dėl savų ir skolintų lėšų trūkumo nėra ekonominių gamintojo interesų sferoje, t.y. palieka jį be potencialaus pelno;
- 3) Gamintojas pastoviai bendradarbiaujantis su lizingo kompanija, gali sumažinti išlaidas reklamai, vartotojų paieškai, rinkos tyrimams, nes šias paslaugas teikia lizingo kompanija.

Lizingo trūkumai

- 1) gavėjui duoda tik laikiną teisę naudotis įrengimais;
- 2) gali kainuoti brangiau negu banko kreditas tiems patiems įrengimams įsigyti;
- 3) nuomos mokestis mokamas per visą lizingo sutarties galiojimo laikotarpį, nes dėl mokslinės - techninės pažangos išnuomotas objektas gali būti neeksploatuojamas.

Kaip matome, lizingui būdinga daugiau teigiamų savybių nei neigiamų, o daugelio šalių lizingo vystimosi istorijos patirtis patvirtina svarbų lizingo vaidmenį ekonomikoje. Ypač ši finansavimo rūšis išpopuliarėja, įvedus mokesčių ir amortizacinių atskaitymų lengvatų.

1.2. Mokamosios kortelės

1.2.1. Mokamųjų kortelių atsiradimo ir paplitimo istorija

Pastaruoju metu, vykstant sparčiam mokslo progresui ir staigiam technologiniam šuoliui elektronikos bei telekomunikacijų srityje, atsiranda daug galimybių palengvinti ir supaprastinti daugelį dalykų, su kuriais kasdienybėje susiduria kiekvienas žmogus. Daugelis mokslo išradimų gana greitai pritaikomi kasdieniniame gyvenime ir tampa neatsiejama civilizuoto žmogaus gyvenimo dalimi. Juk dar visai neseniai mobilus ryšys buvo tik perspektyvi idėja, generuojama moksliniuose projektuose, o dabar tai jau kasdienybė.

Mokslo pažangos procesas neaplenkia ir finansų bei bankininkystės sferos. Šiandien jau tikriausiai nebėra tokio banko, kuris atlikdamas visumą finansinių operacijų, apsieitų be elektroninių technologijų pagalbos. Maža to, patys bankai daro dideles investicijas, leidžia naujus bei tobulina esamus produktus, tame tarpe ir mokamasias korteles. Šiai dienai dirbančio žmogaus piniginiame vidutiniškai galima rasti nuo 3 ar daugiau įvairių bankų bei paskirčių mokamasias korteles.

Mokamosios kortelės pasaulyje tapo labai populiaria atsiskaitymo priemone, galinčia pakeisti grynuosius pinigus ir leidžiančia patogiai valdyti lėšas banko sąskaitoje. Pirmosios mokėjimo kortelės buvo kredito, o jų pradininkai – JAV prekybininkai. XIX a. pabaigoje JAV aktyviai plėtotas vartotojų kreditavimas. Apie 1914 metus kai kurios parduotuvės pradėjo išdavinėti specialias korteles savo geriausiems klientams, tokiu būdu siekdamos ir toliau juos išlaikyti. 1928 metais „Farrington Manufacturing“ kompanija (Bostonas) pradėjo išdavinėti metalines plokšteles savo kreditingiems klientams. Plokštelėje spaustomis raidėmis buvo užrašyta pirkėjo pavardė, adresas. Pardavėjas įdėdavo plokštelę į specialią mašinėlę, vadinamą imprinteriu, ir raidės atsispausdavo ant Čekio. Vėliau buvo sugalvota minimalus skolos padengimas, lengvatinis periodas ir kt. [5, p 327]

4 pav. Pirmosios metalinės mokamosios kortelės

Šaltinis: ЛотерИИТ. Производство пластиковых и картонных карт любого назначения

Pirmąją masinę mokėjimo kortelių sistemą laikoma „Diners Club“, įkurta 1949 metais. Pagrindinis skirtumas nuo anksčiau egzistavusių sistemų buvo tas, kad tarp pardavėjo ir pirkėjo buvo tarpininkas, atliekantis atsiskaitymus. Būtent ši ypatybė leido „Diners Club“ tapti pirmąją universalia (kitaip negu benzino kolonėlėse ar parduotuvių tinkle) kortele.

Viskas prasidėjo nuo to, kai vienos finansų kompanijos vadovas iškėlė idėją, jog galima sukurti kompaniją, kuri už tam tikrą mokestį galėtų kredituoti smulkius pirkimus bei paslaugas tam tikrame Niujorko rajone. Už klientų pritraukimą buvo mokama 7 procentai. Ir šis skaičius apie du dešimtmečius dominavo

kortelių rinkoje. Aplinkiniuose ofisuose buvo platinami reklaminiai lapeliai, kviečiantys su jų kredito kortelėmis papietauti 10-12 restoranų. Mokestis už kredito kortelę nebuvo imamas, o klientų finansinė būklė nebuvo tikrinama. Užteko padoriai atrodyti ir patvirtinti, kad dirbi šiame pastate. Po metų „Diners Club“ kompanija palaikė ryšius su 285 komerciniais taškais ir buvo išleidusi 35 tūkst. kredito kortelių. Kiekvienas kortelės turėtojas klubui per metus mokėjo 3 dolerius. 1949 metus „Diners Club“ pradėjo turėdamas 5 tūkst. JAV dolerių kapitalą, o 1951 metais kompanijos apyvarta siekė 6,2 mln., pelnas - 61222 JAV dolerius. Kompanija ir toliau sėkmingai plėtėsi tiek geografiškai, tiek didindama savo komercinį tinklą. Tačiau nuo 1958 metų atsirado konkurentų. Jų vis daugėjo. Rinkoje pasirodė „Card Blanch“ ir „American Express“ kortelės. Dar po kelerių metų jau 100 bankų platino savo korteles. Amerikoje prasidėjo kortelių bumas. Po keliolikos metų susiformavo didžiausieji šiandieniniai konkurentai – VISA ir „Mastercard“. [5, p 327]

5 pav. Pirmoji American Express kortelė

Šaltinis: ЛотерИИТ. Производство пластиковых и картонных карт любого назначения

Šiuo metu amerikiečių rinkos apyvartoje yra daugiau kaip 750 mln. mokėjimo kortelių. Tokiu būdu kiekvienas beveik iš 100 mln. suaugusių amerikiečių savo piniginėje nešiojasi maždaug aštuonias įvairias mokėjimo korteles. Apie 9 mln. JAV prekybos įmonių naudoja tokias korteles kaip savo pirkėjų atsiskaitymo priemonę.

Kortelės skiriasi pagal paskolos suteikimo ir apmokėjimo sąlygas, pagal teikiamas paslaugas ir lengvatas, pagaliau pagal skaičių prekybos įmonių, kurios naudoja korteles atsiskaitymams. Daugiausia Šie veiksniai ir nulemia, kokios kortelės tampa populiariausiomis. Laikraščio „Boston globe“ duomenimis, 37 proc. amerikiečių šeimų pirmenybę teikia VISA kortelėms, 23 proc. - „Mastercard“, 8 proc. - „American Express“, 5 proc. - „Discover“

Banko mokėjimo kortelių JAV galima įsigyti be problemų. Pakanka būti pilnamečiu, turėti nuolatinę gyvenamąją vietą, sąskaitą banke, stabilias metines pajamas ir užpildyti paraišką. Paraiškų blankų lengvai galima gauti bankuose, daugelyje parduotuvių, kavinių, restoranų, taip pat oro uostuose ir stotyse. Paraiškoje mokėjimo kortelei įsigyti reikia nurodyti šeimos sudėtį, išlaikytinių skaičių ir jų amžių, nuolatinę gyvenamąją vietą, pajamų dydį ir mokestį už gyvenamąjį plotą, darbovietės adresą ir telefono numerį. Šių duomenų teisingumą patikrina privatūs agentai.

Jei banko atsakymas būna teigiamas, klientas paštu gauna 3,5 * 2 cm. dydžio plastikinę kortelę. Dažniausiai kortelė galioja metus, automatiškai pratęsiant jos galiojimo trukmę, jei nustatytu laiku anuliuojami įsiskolinimai. Paprastai kompanijos perspėja, kad kortelė - jų nuosavybė ir jos turi teisę bet kuriuo momentu ją paskelbti negaliojančia. Tiesa, tokie kortelės galiojimo panaikinimo atvejai labai reti. Jie atsiranda dėl reguliarių įsiskolinimų arba tuomet, kai klientas ilgam laikui praranda nuolatinį pajamų šaltinį.

Dauguma bankų, išduodančių mokėjimo korteles, apmokestina jas metiniu mokesčiu. Šiuo metu mokesčio suma vidutiniškai yra apie 30 JAV dolerių. Be pagrindinio kortelės turėtojo (finansškai atsakingo), kortele gali naudotis (jam sutikus) ir kiti asmenys, pavyzdžiui, šeimos nariai: sutuoktinis ar sutuoktinė, taip pat vyresni nei 16 metų vaikai. Sąskaitos už pirkimus, kurie buvo apmokėti naudojant korteles, pateikiamos pagrindiniam kortelės turėtojui.

Mokėjimo kortelė – tai plastikinė elektroninė mokėjimo priemonė, kuri Jums atstoja grynuosius pinigus ir leidžia patogiau, saugiau ir ekonomiškiau juos naudoti.

Pritrūkus mokėjimo kortelės sąskaitoje pinigų, bankas tos kortelės savininkui gali suteikti paskolą. Jūs, kaip kortelės turėtojas, galėsite daryti net ir neplanuotas išlaidas be didelių laiko sąnaudų. Jeigu kelionėje atsitiknelaimė, sugedo automobilis ar prirėkė skubiai užsisakyti viešbutį, lėktuvo bilietą, Jums reikės tik paskambinti tai paslaugų įmonei ir pranešti mokėjimo kortelės numerį. Turėdami mokėjimo kortelę, bet kuriuo paros metu galėsite pasiimti reikiamą pinigų sumą ar pasitikrinti mokėjimo kortelės sąskaitos likutį automatiniame grynujų pinigų išėmimo įrenginyje (bankomate). Jūs galėsite atsiskaityti viešbučiuose, parduotuvėse, restoranuose, degalinėse, nuomodami automobilį ir kitose paslaugų įmonėse, taip pat pasiimti grynujų pinigų.

Mokėjimo kortelė Jums užtikrina kitų valstybių reikalavimą turėti pragyvenimo šaltinį įvažiuojant į jų teritoriją, o atsiskaitymas kortele įvairiose užsienio Šalyse nesudarys pinigų keitimo, kurso apskaičiavimo problemų. Tai atliks pasaulinė mokėjimo kortelės atsiskaitymo sistema, kuri Jūsų valiutos keitimo kursą apskaičiuos pagal palankiausią tos dienos pasaulinį biržos kursą. Kiekvieną mėnesį Jūs gausite ataskaitą apie įskaitytas lėšas į Jūsų mokėjimo kortelės sąskaitą ir padarytas išlaidas atsiskaitant kortele [5, p 328].

Mokamųjų kortelių rūšys

Bankų mokėjimo kortelės priklauso bankų paslaugoms. Jos yra tiesiogiai susiję su finansinėmis operacijomis. Mokėjimo kortelės turi aiškią neapčiuopiamų paslaugų savybę, nors pačios kortelės ir apčiuopiamos. Taip yra todėl, kad mokėjimo kortelių paslaugų negalima nei pamatyti, nei paliesti, nei pauostyti, nei išgirsti, kadangi viskas vyksta per tam tikrus techninius ryšius ir realiai iš kortelės pinigai, kaip iš piniginės neišimami ir grąža atgal neįdedama. Tačiau pats atsiskaitymo procesas baigiasi pinigų pervedimu iš vienos sąskaitos į kitą ar pinigų išgryninimu, kur pinigai jau tampa apčiuopiamu daiktu.

Visų bankų siūlomos mokėjimo kortelės yra skirtingos, tačiau turi ir bendrų skiriamųjų bruožų, ženklų, kaip VISA, VISA Electron, EUROCARD/MASTERCARD, MAESTRO ir pan., kurie nurodo, kokiai kortelių sistemai jos priklauso.

Šiai dienai mokamąsias korteles galima skirstyti pagal įvairius požymius: teikiamas paslaugas, technologiją, atsiskaitymo schemas, funkcijas ir kita.

Mokamųjų kortelių rūšys

Pagal teikiamas paslaugas kortelės gali būti skirstomos

Banko debeto kortelės. Jos naudojamos prekėms ir paslaugoms apmokėti, gryniesiems pinigams gauti pinigų išdavimo punktuose, tiesiogiai lėšas nurašant nuo sąskaitos. Šios kortelės padeda naudotis tais pinigais, kurie jau yra jūsų sąskaitoje banke: šių kortelių turėtojai naudojasi ne kortelę išdavusio banko, tačiau savo pinigais, t.y. jūs negalėsite išleisti daugiau, nei yra jūsų sąskaitoje banke. Naudojantis šia kortele, pinigai praktiškai iš karto yra nurašomi nuo kortelės turėtojo sąskaitos banke ir papildo prekių ar paslaugų pardavėjo sąskaitą.

Šiuo atveju reikalingas specialus įrenginys, kuris perskaitytų kliento sąskaitos numerį, taip pat kitą informaciją, užrašytą magnetinėje juostelėje arba mikroschemoje, ir perduotų šiuos duomenis informacijos apdorojimo kompanijai. Debeto kortelių charakteristikos ir funkcijos:

- tai plastikinė kortelė, ant kurios grafiniu būdu ar kitaip pažymėtas jos turėtojo vardas, pavardė, sąskaitos numeris;
- kortelė turi magnetinę juostelę arba mikroschemą. Jos leidžia identifikuoti kortelę ir sąskaitą, nustatyti, ar užtenka lėšų operacijai atlikti, taip išvengiant nesankcionuoto kreditavimo;
- kortelės, naudojamos čekių mokėjimo garantijai. Jas išduoda bankas, kuriame atidaryta čekinė sąskaita. Ši kortelė padeda išvengti nepadengtų ir su padirbtu parašu čekių. Didžiausią jų dalį sudaro „EuroCheck“ čekių mokėjimo garantijų kortelės;
- kortelės grynųjų pinigų automatams. Tai debeto kortelių porūšis. Jų pagalba klientas gali pasiimti (o kai kurios leidžia ir padėti) grynųjų pinigų iš (i) savo sąskaitos(a) grynųjų pinigų automate. Tai paprasčiausia kortelių teikiama paslauga. Dažnai ši kortelė išduodama visiems klientams, kurie atidaro čekines sąskaitas, kad jie iš pastarosios galėtų pasiimti grynųjų pinigų [5, p 329].

Debetine kortele patogiu naudotis parduotuvėse (ypač didesniuose centruose, kai perkama ilgesniam laikui), restoranuose, degalinėse. Jos priimamos visur, kur yra lipdukas su jūsų turimos kortelės logotipu. Debetinės kortelės ypatingai patogios dėl to, kad jų turėtojams nereikia vaikščioti su didelėmis pinigų sumomis, kas tikrai nesaugu. Debetinės kortelės labai patogios kelionėje, nes nereikia pirkti kelionės čekių (kurių įsigijimas ir keitimas gali būti gana sudėtingas ir brangokas), o reikalingos valiutos, turint kortelę, galima gauti bankomate už gerokai palankesnę keitimo kursą.

Banko kredito kortelės. Jos naudojamos įvairioms prekėms ir paslaugoms apmokėti paskolos, išduotos banko, sąskaita, t.y. banke įsigijus kredito kortelę, pinigų ja mokant išleisti galima daugiau nei buvo kortelės sąskaitoje. Bankas tam tikra forma suteikia kortelės turėtojui paskolą, kurios dydis priklauso nuo daugelio dalykų: kortelės turėtojo pajamų, jau turimų finansinių įsipareigojimų dydžio, kredito istorijos (ar visada

tinkamai ir laiku grąžino paimtas paskolas) ir panašiai. Akivaizdu, kad gauti kreditinę kortelę gerokai sudėtingiau.

Neverta pamiršti, kad kreditinių kortelių turėtojai privalo bankui grąžinti ne tik tuos pinigus, kuriuos panaudojo pirkiniams, bet ir palūkanas. Tiesa, esama tokių kreditinių kortelių, kurių turėtojai nemoka palūkanų už paimtus pinigus, jei visus įsiskolinimus padengia iki nustatyto termino.

Pagrindinės paslaugos, kurias suteikia kortelė, yra šios: prekių ir paslaugų kainos apmokėjimas:

- prekių ir paslaugų pirkimas su nuolaida. Dažniausiai tai viešbučių, automobilių nuomos, restoranų sąskaitų apmokėjimas;
- dauguma kredito kortelių galima pasiimti grynųjų pinigų automatuose (iš bankomatų);
- nemokamas draudimas: gyvybės, sveikatos, turto, įsigyto su kortele;
- kitos mokamos draudimo paslaugos: darbingumo, nuomoto automobilio vagystės ir t.t. [5, p 329].

Kaip minėta, su kredito kortele galima pirkti prekių už didesnę sumą nei yra kortelės sąskaitoje tuo momentu. Bankai nustato limitą, iki kurio galima skolintis su kredito kortele. Kai kurie bankai skolinimosi per kredito kortelę galimybę apsvarsto atskirai, individualiai ir suteikę kredito limitą ima administracinį mokestį. Įsigyjant kredito kortelę dažniausiai reikia įnešti pradinį įnašą į sąskaitą. Taip pat nereikia pamiršti, kad pinigų gryninimo operacijos apmokestinamos mokesčiais – kredito kortelėms apie 1 – 2 proc. išgrynintos sumos. Atsiskaitant parduotuvėse, restoranuose ir pan., kortelės savininkui papildomi mokesčiai nenuskaičiuojami.

Mažmeninės prekybos kredito kortelės. Jos naudojamos tam tikroms prekėms ir paslaugoms apmokėti paskolas, kurią suteikia tas paslaugas teikianti mažmeninė įmonė, sąskaita. Dažniausiai tai viešbučių, automobilių nuomos, benzino apmokėjimo kortelės. Taip pat gali būti parduotuvių tinklo kortelės. Didžiausias jų privalumas – didesnės nuolaidos apmokant už prekes ir paslaugas [5, p 329].

Pagal informacijos saugojimo būdą Kortelės gali būti skirstomos

Kortelės su magnetine juoste. Šiuo metu pasaulyje daugiausia yra kortelių su magnetine juoste. Jos pradėtos naudoti šešiasdešimtųjų metų pradžioje. Tuo metu buvo sukurti grynųjų pinigų automatai (bankomatai). Tam, kad juose būtų galima naudoti korteles, kitoje kortelės pusėje klijuodavo magnetinę juostelę. JAV pirmasis bankomatas, dirbantis su kortelėmis, turinčiomis magnetinę juostelę, buvo įrengtas 1969 metais. Tai buvo revoliucija kortelių versle, nes suteikė galimybę bankams teikti iš principo naujas paslaugas: pinigus galima buvo pasiimti pinigų automatu, o ne tik banko filiale. Bet svarbiausia – tai leido išleisti debeto korteles, nes autorizaciją galėjo atlikti elektroninis terminalas. Magnetinėje kortelių juostelėje užkoduotai įrašomas sąskaitos numeris, galiojimo laikas. Pati magnetinė juostelė turi 2-A takelius. Tačiau praėjus 15 – 20 metų po magnetinės juostelės išradimo, jos teikiamas saugumas nebepatenkino klientų. Imta ieškoti naujų būdų informacijai užrašyti [5, p 332].

Kortelės su mikroprocesoriumi. 1974 metais Prancūzijoje užpatentuojama kortelė su mikroschema (mikroprocesorinė kortelė). Nors tokia kortelė turi daug pranašumų, bet ji užėmė didesnę rinkos dalį tik Prancūzijoje. Į kortelę įstatyta mikroschema yra anksčiau įrašytos informacijos saugotoja, taip pat ja

naudojamosi įrašant naują informaciją. Tai išplečia jos funkcines galimybes, padidina saugumą. Mikroschema turi kelis apsaugos laipsnius ir todėl padirbti informaciją, įrašytą joje, labai sunku ar net neįmanoma. Jeigu kortelę pavogė ir kažkas nori ja pasinaudoti, tris kartus iš eilės neįvedęs teisingo asmens identifikavimo kodo, mikroschema susinaikina arba kortelė sulaikoma. Kitas labai didelis mikroprocesorinės kortelės privalumas – galimybė dirbti realiu laiko režimu. Tai reiškia, kad pardavėjui nereikia susisiekti su centriniu duomenų apdorojimo centru autorizacijos vykdymo metu. Pačioje kortelėje saugoma informacija apie sąskaitos būklę. Jeigu sąskaitoje (tiksliau, sąskaitos atvaizde, esančiame kortelėje) neužtenka pinigų – operacija neįvyksta, nes neleis kortelė. Jeigu užteks, limito suma bus sumažinta ir į ją įrašytas naujas limitas. Jeigu įmokami pinigai į sąskaitą, kortelę reikia įkišti į automata, kad duomenys būtų perkelti į kortelę (atnaujinami duomenys apie sąskaitą). Mikroprocesorinės kortelės informacinės galimybės kur kas didesnės nei kortelės su magnetine juoste. Jau dabar gaminamų mikroprocesorinių kortelių atmintis yra 1 – 64 kilobaitai (KB), kai magnetinė juostelė maksimaliai gali turėti 1 KB [5, p 333].

Kitos kortelės. Yra ir kitų alternatyvų: 1981 metais išrasta optinė (lazerinė) kortelė, įrašymas į ją ir skaitymas iš jos vyksta lazerio pagalba. Pagrindinis jos pranašumas – didelė informacijos apimtis. Bankinėse technologijose jos dar nepaplito, nes pati kortelė ir įranga jai aptarnauti kainuoja per daug, kad būtų rentabili [5, p 329].

Pagal mokamųjų kortelių atsiskaitymo sistemas

Ne tik kortelės apsauga ar jos teikiamos paslaugos svarbu jos turėtojų. Jam taip pat svarbios sąlygos, kuriomis bus aptarnaujama jo kortelės sąskaita. Tai nurodo atsiskaitymo sistema (forma). Atsiskaitymų sistemų yra gana daug, bet visas jas būtų galima suskirstyti į debetines ir kreditines.

Debetinė atsiskaitymo sistema. Debetinės sistemos principas yra visiškai kitoks. Jo esmė – operacijos suma tą pačią dieną nurašoma (debetuojama) kliento sąskaitoje. Jei operacijos suma viršija sąskaitos likutį, operacija nevykdoma. Suprantama, kad kiekviena operacija su debeto kortele reikalauja autorizacijos (banko patvirtinimo, kad reikiama pinigų suma yra sąskaitoje), kuri brangiai kainuoja, bet tada nesankcionuoto kreditavimo rizika sumažėja iki minimumo.

Faktiškai debetinei sistemai nereikia specialios sąskaitos, kadangi bet kuri operacija iš karto atliekama su įprasta kliento sąskaita (atsiskaitomąją depozitine ir pan.). Jei klientas sąskaitos neturi, atidaroma speciali kortelės sąskaita ir į ją pervedamos lėšos, kurios vėliau bus išleistos.

Kreditinė atsiskaitymo sistema. Šioje sistemoje pradinis kliento įnašas gali būti nulinis. Visos kliento mokestinės operacijos kredituojamos, t.y. vertinamos kaip skoliniai išsipareigojimai, kuriuos jis turės padengti tam tikromis sąlygomis. Tos sąlygos kiekviename banke gana skirtingos. Paprastai 25-ias dienas nuo sąskaitos išrašo gavimo klientui procentai neskaičiuojami, bet per jas būtina sumokėti ne mažiau kaip 10 proc. skolos. Po 25 dienų už likutį sąskaitoje skaičiuojami procentai (15 – 25 proc. metinių palūkanų). Už atsiskaitymus negrynaisiais pinigais bankas komisinių neima, o už grynujų pinigų pasiėmimą reikia mokėti 2 proc. nuo

sumos. Dažniausiai už kortelės sąskaitos metinį aptarnavimą reikia sumokėti 25 JAV dolerių ekvivalentą. Kreditavimo limitas nustatomas atsižvelgiant į kliento mėnesio pajamas ir jo finansinę būklę.

Ši sistema labiausiai paplitusi JAV. Dauguma bankų, platinančių VISA ir „Euro card/Mastercard“ korteles, dirba pagal šią sistemą. Procentai už paskolą yra vos ne svarbiausia pajamų dalis kortelių versle. Bankų problema ta, kad dauguma klientų sumoka visą sumą per nemokamą periodą ir bankas negauna planuotų pajamų.

Naudojama ir kreditinė atsiskaitymo sistema be neprocentinio periodo. Pavyzdžiui, „American Express“ taiko būtent tokią sistemą.

Operacijų su kredito kortele schema

1. Banko klientas pateikia prašymą išduoti kortelę. Jo formą nustato bankas. Pagal prašyme pateiktus duomenis bankas įvertins klientą ir nustatys jo paskolos limitą.
2. Jei bankas nusprendė išduoti kortelę, jis atidaro specialią kortelinę sąskaitą ir pagamina plastikinę kortelę (pvz., embosuoja turėtojo vardą, pavardę, kortelės sąskaitos numerį, galiojimo laiką).
3. Bankas emitentas nustato du limitus:
  - bendrą kreditavimo limitą (maksimali suma, kuri gali būti išleista per mėnesį);
  - vieno sandorio paskolos limitą (vieno pirkimo sumos limitas).

Skirtingiems klientams nustatomi skirtingi limitai, remiantis banko nustatytais normatyvais.

4. Pirkinio apmokėjimo metu klientas pateikia kortelę. Pardavėjas spausdina prekybos sąskaitą, kurioje specialia mašinėle – imprinteriu atspaudžia kortelės duomenis. Sąskaitą pasirašo kortelės turėtojas. Prekybos sąskaita išrašoma trim egzemplioriais. Pirmąjį gauna kortelės turėtojas, antrąjį pardavėjas, trečiąjį pardavėjo bankas.
5. Jeigu sandorio suma viršija limitą, pardavėjas iki sąskaitos įforminimo privalo gauti banko leidimą tokiai operacijai, t.y. atlikti autorizaciją. Jeigu naudojami elektroniniai terminalai ir autorizacija vykdoma kiekvienai operacijai realiu laiko režimu, tada netaikomas vieno sandorio paskolos limitas. Apmokant sąskaitas pardavėjas gauna diskontuotą sandorio pinigų sumą. Pardavėjo bankas paprastai ima 2 proc. komisinį mokesį, kurio 0,5 proc. tenka jam pačiam, o 1,5 proc. - bankui kortelės emitentui.
6. Kiekvieno mėnesio pabaigoje (ar kitu laiku) bankas emitentas atlieka apyskaitą, t. y. nusiunčia kortelės turėtojui specialų išrašą, kuriame nurodytos visos jo atliktos operacijos, sumos ir skolos padengimo terminai.

Kortelės savininkas turi dvi alternatyvas:

- padengti skolą per lengvatinį periodą nemokant palūkanų (per 25-30 dienų);
- pratęsti paskolą ilgesniam nei lengvatinis periodas laikui, mokant 1,5-2 proc. palūkanas per mėnesį už neapmokėtos skolos likutį.

Pagrindiniai prekybos sandorio, naudojant kredito kortelę su magnetine juoste, etapai parodyti 5.1 paveiksle.

Kortele gali naudotis tik asmuo, kurio vardas, pavardė ir parašas yra kortelėje. Kortele galima naudotis atsiskaitant už prekes ir paslaugas įmonėse, priklausančiose kortelės komerciniam tinklui.

Su ta kortele galima išsiimti ir grynųjų pinigų kortelės tinklui priklausančiuose bankuose ar bankomatuose.

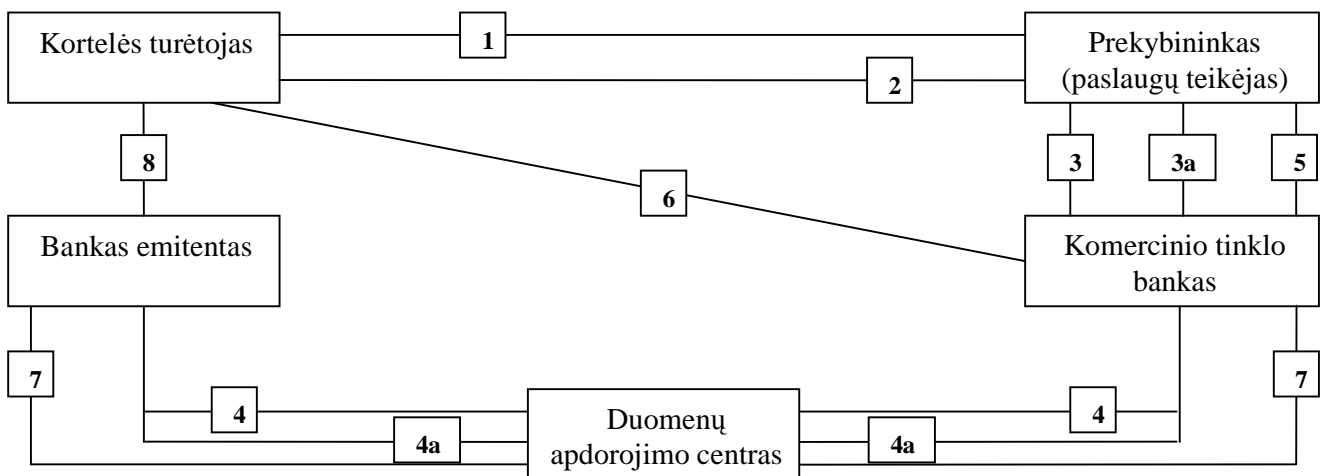
Atsiskaitydamas už prekes ir paslaugas ar išimdamas grynuosius pinigus banke, kortelės turėtojas turi pateikti kortelę, patvirtinti sumą savo parašu. Naudojant kortelę automatiniuose kortelės priėmimo įrenginiuose, parašą atstoja asmeninis kodas. Bankas pasilieka teisę iš anksto neįspėjęs visiškai arba iš dalies apriboti teisę naudotis kortele ir pareikalauti atnaujinti kortelę.

Kortelės turėtojas įsipareigoja:

- gavęs kortelę, nedelsdamas joje pasirašyti;
- laikyti paslapyje asmeninį kodą
- nedelsdamas pranešti bankui, jei prarado kortelę arba kilo įtarimas, kad asmeninį kodą žino pašalinis asmuo;
- neviršyti paskolos limitu;
- nesinaudoti kortele pasibaigus jos galiojimo terminui;
- gražinti kortelę pasibaigus jos galiojimo terminui ar bankui pareikalavus;
- saugoti kortelę taip pat, kaip ir kitus vertybinius popierius.

Pagrindinės kortelės turėtojas atsako už visas išlaidas, susijusias su jo kortelės sąskaita [5, p 340].

Perkant prekę, kurios vertė mažesnė nei vienetinė paskola, pardavėjas išrašo prekybinį čekį, kurio kopija kartu su kortele ir preke perduodama pirkėjui (5.1 pav., 1, 2). Jeigu tai viršija limitą, pardavėjas gauna leidimą iš banko (jeigu pirkėjas yra pardavėjo banko kortelės turėtojas, jis pats ir duoda (3, 3a), jeigu ne - pardavėjo bankas per informacijos kanalus susisieikia su banku emitentu ir gauna iš jo leidimą (4, 4a), po to perduoda jį pardavėjui). Jeigu leidimas yra - sandoris įvyksta (3a, 2).

6 pav. Sandorio sudarymo etapai naudojant kreditą kortelę su magnetine juostele

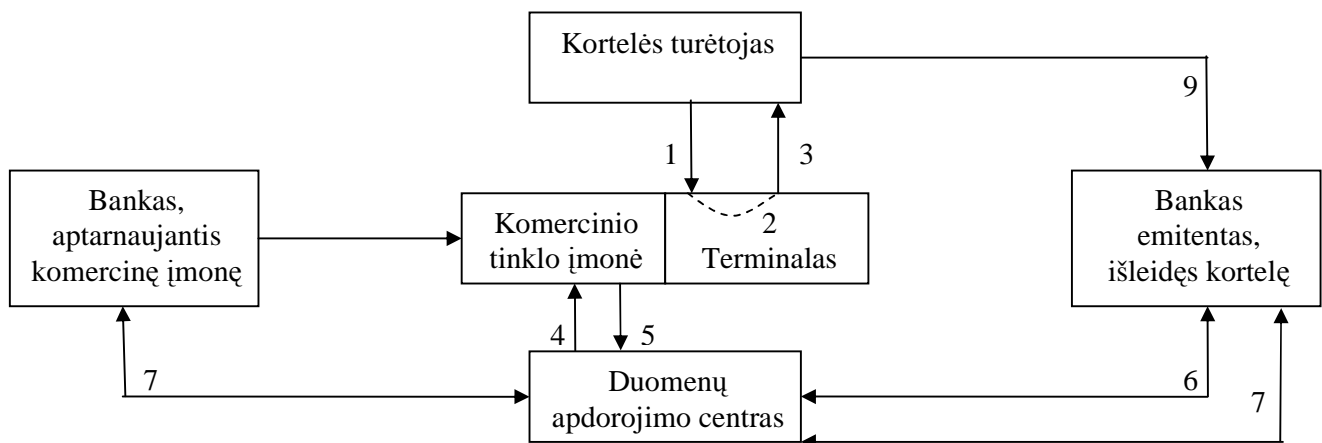
Šaltinis: V. Vaškelaitis. Piniginiai atsiskaitymai. Teorija ir praktika.

Po darbo dienos (savaitės, mėnesio) pardavėjas nuneša sąskaitas į savo banką. Pastarasis perveda pinigus į jo atsiskaitomąją sąskaitą (5). Jeigu kortelės turėtojas - pardavėjo banko klientas (3, 3a), tada šis bankas pateikia mokestinius reikalavimus tiesiogiai kortelės turėtojui (6) ataskaitos forma. Jeigu kortelės turėtojas - kito banko

klientas, schema sudėtingėja. Pardavėjo bankas gauna pinigus iš banko emitento per informacijos sistemą - vykdomas kliringas (atsiskaitymas tarpusavio mokėjimų užskaitos būdu) (7). Pardavėjas moka bankui emitentui procentus už šią avansinę užskaitą. Pabaigoje bankas emitentas gauna pinigus iš kortelės savininko (8).

Mikroprocesorinės kortelės aptarnaujamos kiek kitaip (5.2 pav.). Kortelė įstatoma į specialų terminalą, skirtą tokioms kortelėms. Kortelės turėtojas įveda savo asmeninį kodą (1), o terminalas patikrina autentiškumą ir „perkamąją galią“ (2). Jeigu lėšų pakanką atliekama lėšų nurašymo nuo kliento sąskaitos operacija (kortelė debetuojama) (3) ir lėšos perduamos į pardavėjo sąskaitą (kredituojamas pardavėjas). Tai įvyksta per kelias sekundes.

Kadangi duomenys, nurodantys kliento kreditingumą, yra kortelėje, nėra jokio reikalo atlikti brangios ir daug laiko atimančios kiekvienos operacijos autorizacijos. Piniginės lėšos perduamos į pardavėjo sąskaitą dienos pabaigoje moderminiu arba kitokiu ryšiu (4). Galima pasinaudoti ir mikroprocesorine kortele. Tuomet atnaujinamas „stop sąrašas“ (5). Taigi dienos metu visa informacija kaupiasi pas pardavėją, o ne banke. Kitos operacijos yra analogiškos kaip ir kortelės su magnetine juoste.

7 pav. Sandorio sudarymo etapai naudojant kredito kortelę su mikroprocesoriumi

Šaltinis: V. Vaškeļaitis. Piniginiai atsiskaitymai. Teorija ir praktika.

Kredito kortelių sistemos nauda ir trūkumai

Greitą kortelių paplitimą, virtimą masiniu finansų įrankiu lėmė jų teikiama nauda. Pagrindiniai kortelių sistemos dalyviai - kortelės turėtojai, komercinės įmonės (pardavėjai), bankai - gauna naudą, bet ji yra skirtinga. **Kortelės turėtojai.** Jiems kredito kortelė teikia tokius privalumus:

- patogiu naudotis;
- gali automatiškai gauti paskolą;
- gali patęsti paskolą;
- gali nuolat gauti išsamios informacijos apie įvykdytas operacijas.

Naudojimo patogumas yra tas, jog nereikia grynųjų pinigų už prekes ir paslaugas apmokėti, galima atsiskaityti kortele. Tai patogiau už čekius, nes padeda išvengti jų formalumų.

Antrasis privalumas - galimybė gauti paskolą. Prekių įsigijimas kreditan - tradicinis rinkos ekonomikos bruožas. Naudojant kredito kortelę paskola suteikiama automatiškai, be specialaus kreipimosi į banką. Pirkimo metu naudojama kreditinė linija, o limitas atstatomas padengus skolą; vartotojas naudojasi nemokama paskola 4-8 savaites (priklausomai nuo atsiskaitymo ciklo). Be to, jis gali pratęsti skolos mokėjimą už lengvatinio periodo ribų, mokėdamas palūkanas.

Kitas privalumas - kortelės savininkas gauna informaciją iš banko tokia forma, kuri leidžia patikrinti kiekvieną operaciją ir pareikšti pretenzijas, jei įvyko klaida.

Be šių pagrindinių privalumų, yra ir kitų: lengvatos įsigyjant prekę, papildomos galimybės pakeisti ją, lengvatos užsisakant bilietus, gyvybės ir kitų rūšių draudimas.

Didžiausias trūkumas, kurį jaučia kortelės turėtojas, - už kortelę reikia mokėti. Kortelė gali būti išduodama ir nemokamai, tačiau tokios kortelės teikiamos finansinės paslaugos tikriausiai bus mažesnės nei kitų kortelių.

Kita, dar ne iki galo išspręsta anonimiškumo problema. Pagal kortelės sąskaitas galima lengvai nustatyti, kur buvo klientas. Taigi šiuo atžvilgiu gryniesi pinigai pranašesni už kortelę.

Komercinės įmonės (pardavėjai). Šiems dalyviams kredito kortelės teikia tokius privalumus:

- didina pardavimų apimtį, pritraukia naujų klientų;
- suteikia galimybę parduoti kreditan nepritraukiant savų lėšų;
- sumažėja rizika naudojant kortelę vietoj čekio (šimtu procentu tai tinka debeto kortelei ir tam tikra prasme kredito).

Prielaida, kad kredito kortelių aptarnavimas padidins pardavimų apimtį, visiškai pasiteisino. Praktika parodė, kad kredito kortelės reklama leido pritraukti naujų vartotojų, padidinti pardavimų kreditan sumą.

Banko kortelės leido smulkiam ir vidutiniam prekiautojui pardavinėti prekes kreditan. Anksčiau tai galėjo naudoti tik stambūs parduotuvių tinklai, nes reikia tarnautojų, kurie analizuotų paraiškas, stebėtų sąskaitų būklę, vestų buhalteriją ir t. t. Įvedus kredito korteles, šias funkcijas perėmė bankai.

Kitas kortelių teigiamas bruožas - leidžia pašalinti mokėjimo čekiu nepatogumus (čekio pateikėjo identifikavimo sunkumai, overdrafto, čekio klastojimo ir kitos rizikos).

Komercinių įmonių (pardavėjų) pareigos:

- įsipareigoja priimti korteles prekėms ir paslaugoms apmokėti vykdant autorizaciją susitarime numatytu būdu;
- įsipareigoja konfiskuoti kortelę, jei įtaria, kad ji pavogta;
- privalo laikyti paslapyje informaciją apie klientus.

Pardavėjai pajunta ir kortelės trūkumus:

- komisinių (2 ir daugiau proc.) kas mėnesį mokėjimas banko naudai;
- papildomas laikas, reikalingas kortelei ir jos paskolos limitui patikrinti;
- bankas gali ir atsisakyti apmokėti sąskaitą, jei buvo pažeistos tam tikros sutarties sąlygos.

Bankai. Jie yra kredito ir kitų kortelių įvedimo iniciatoriai. Bankai, išleisdami korteles, planuoja gauti tokią naudą:

- vartotojų paskolų dalies padidėjimo;
- banko įtakos padidėjimo (ypač geografinė prasme);
- papildomo kitų banko paslaugų ir produktų pardavimo.

Bankai naudoja kredito korteles sparčiam paskolų portfelio padidinimui. Kredito kortelės leidžia automatiškai gauti paskolą, o jeigu ji pratęsiama (po lengvatinio periodo), klientas moka palūkanas už suteiktą paskolą (šios palūkanos yra didesnės nei kitų banko teikiamų paskolų).

Kortelių įvedimas leido išvengti klientų aptarnavimo apribojimų. Anksčiau svarbiausia buvo, kur yra bankas ar jo filialas. Dabar gi klientas nesusietas geografiškai su banku ar jo filialu.

Operacijos su kredito kortelėmis - pelningas verslas. Bankas gauna mokestinį atlygį tiek iš kortelės turėtojų, tiek iš pardavėjų.

Tačiau kortelės kelia ir problemų. Viena jų - didelis popierinių dokumentų srautas. Jis ypač išaugo pastaraisiais metais, padidėjus atliekamų operacijų skaičiui. Tai labai padidino administracijos išlaidas, padaugėjo personalo.

Šiandien ši problema jau išspręsta. Tai nepopierinės technologijos, kurių pagrindas - kortelės su mikroprocesoriais.

Kita didelė bankų problema - sukčiavimo atvejai. Dėl to bankai kasmet patiria didžiausius nuostolius.

Nepadedą net „stop sąrašas“, nes pardavėjai jį gauna per vėlai. Apie 1985 metus dauguma bankų pradėjo leisti korteles su holografiniu piešiniu; įvedė trijų klaidingų bandymų metodą (po trijų nesėkmingų bandymų įvesti asmeninį kodą pinigų automatai kortelė sulaukoma); pastatė videokameras pinigų automatų vietose, kad būtų galima identifikuoti vartotojus. Tai gerokai sumažino bankų nuostolius dėl sukčiavimo naudojant korteles.

Banko pajamos ir išlaidos, išleidžiant bei aptarnaujant mokamąsias korteles

Pajamas bankas gauna iš:

- kasmetinio kortelės turėtojo sąskaitos aptarnavimo mokesčio;
- kortelės išleidimo mokesčio;
- komisinių už grynųjų pinigų išdavimą;
- komisinių už konvertavimą, jei tai leidžiama;
- palūkanų už paskolą;
- baudų (už limitą viršijimą ir kitus pažeidimus);
- komercinės įmonės komisinių;
- įrengimų nuomos ar pardavimo (imprinterių, terminalų) [5. p. 336].

Palūkanos už paskolą imamos iš kliento, jei jis pratęsia paskolą (esant kreditinei sistemai). Devyniasdešimtųjų metų pradžioje viena trečioji visų kortelių naudotojų (JAV) apmokėdavo savo skolas per lengvatinį periodą. Vidutinis neapmokėtų skolų likutis buvo 1500 JAV dolerių. Metinis procentas už paskolą buvo lygus 16,8-18,86 proc. Palūkanos už paskolą, suteiktą kortelės savininkui, yra stabilios ir nereaguoja į konjunktūrinius rinkos pokyčius¹.

Ne visi kortelių paskolų portfelio išskolinimai duoda pelną. Lengvatinio periodo metu procentai už paskolą neskaičiuojami. Norint apskaičiuoti paskolų portfelio pajamas - procentus (skaičiuojamus už pratestą paskolą), iš pradžių reikia padauginti iš paskolų portfelio dalies, kuriai skaičiuojami procentai. Pavyzdžiui, jeigu ši dalis sudaro 65 proc. viso portfelio, o metinės palūkanos yra 24 proc., tai realūs procentai, gaunami banko, yra 15,6 procento.

Sąskaitos aptarnavimo mokestis. Jis iki 80-ųjų metų nebuvo imamas. Tačiau pajamų sumažėjimas privertė bankus įvesti šį mokestį. Jis siekia iki 50 JAV dolerių.

Kortelės išleidimo mokestis. Juo bankas visiškai ar iš dalies, padengia kortelės gamybos išlaidas.

Komisinis mokestis už duomenų apdorojimo centro (informacijos mainų sistemos) paslaugas. Jis skaičiuojamas kiekvienam prekybos sandoriui, vidutiniškai lygus 1,5-2 procentams (moka pardavėjas).

Jei visi anksčiau išnagrinėti pajamų straipsniai priklauso bankui emitentui, tai komercinio tinklo banko funkcijas atliekančiam bankui analogiškas bankui emitentui pagrindinis pajamų straipsnis - komisinis mokestis nuo kiekvieno atlikto prekybos sandorio (moka pardavėjas, paprastai 0,5 proc. sandorio vertės).

Apskaičiuojant pajamas pirmiausia reikia numatyti, kiek gi klientų naudos kortelių. Lengviausia - pasiūlyti korteles dabartiniams banko klientams. Tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad ne visi iš jų norės įsigyti kortelę. Derėtų skaičiuoti ne daugiau kaip pusę, nes suveikia žmonių pasipriešinimas naujovėms.

Išlaidos mokėjimo kortelių programai organizuoti ir realizuoti susideda iš:

- mokėjimų sistemos stojamojo mokesčio, išlaidų dėl konsultacijų organizavimo, darbuotojų mokymo;
- kortelių ir įrangos joms aptarnauti įsigijimo išlaidų, pirmiausia kompiuterinės informacijos sistemos, kuri automatiškai vykdytų operacijas, sukūrimo, įdiegimo ir naudojimo išlaidų;
- išlaidų reklamai, klientų informavimui ir t. t.;
- išlaidų kortelių skyriaus darbuotojų atlyginimams;
- išlaidų dėl beviltiškų skolų nurašymo ir nesankcionuoto kortelių naudojimo;
- kitų banko išlaidų.

Įrangos išsirinkimas ir įsigijimas – vienas sudėtingiausių klausimų, nes įranga yra didžiausia mokėjimo kortelių verslo išlaidų dalis, jos kiekis ir savybės parenkamos priklausomai nuo mokėjimo kortelių programos mastų. Plastikinių kortelių pagaminimas pagal nustatytą mokėjimų sistemos formatą su banko logotipu ir magnetine juostele kainuoja 1-1,5 JAV dolerio, jei užsakoma 5 tūkst. ir didesnė partija (įskaitant vežimą, muitus ir t. t.). Mikroprocesorinės kortelės kainuoja brangiau - nuo 5 iki 20 JAV dolerių, priklausomai nuo jų tipo.

Atskiras klausimas - grynųjų pinigų išdavimo punktų (bankomatų) įrengimas. Vienas pinigų automatas kainuoja nuo 25 tūkst. iki 50 tūkst. dolerių ir dar apie 50 proc. išlaidų sudarys kitos išlaidos: pristatymas, muitai, derinimo ir paleidimo darbai.

Konkurencija tarp kortelių emitentų vyksta pagal tokias pat taisykles, kaip ir kitur: kiekvienas dalyvis stengiasi pasiekti optimalų sąnaudų ir pajamų santykį. Realizavimo išlaidos mažėja plečiantis tinklui: vartotojas išsirinks tokį tinklą, kuris didesnis, taip pat ir pardavėjas pasirinks tokį tinklą, kuris turi daugiau

virtotojų. O aptarnavimo išlaidas galima sumažinti, diegiant atsiskaitymuose naujausias informacines technologijas.

Sprendimas dėl visų minėtų klausimų tiesiogiai susijęs su banko strategija kortelių versle. Visų šių technologinio proceso grandinių vykdymą bankas pagal sutartį gali perleisti centrinei kompanijai ar kitam bankui.

Bankai – atsiskaitymų su kortelėmis sistemos dalyviai

Išvystytose bankų kortelių sistemose skirtingi bankai emitentai ir bankai, aptarnaujantys komercinę įmonę.

Pirmieji aptarnauja kortelės turėtojus, atidarydami jiems specialias sąskaitas, užtikrindami informacijos mainus ir pan.

Antrieji suteikia paslaugų kompleksą prekybos ir paslaugas teikiančioms įmonėms, priimančioms korteles prekėms ir paslaugoms apmokėti. Aptarkime tai kiek plačiau.

Bankas emitentas. Pagrindinės banko emitento funkcijos yra šios:

- kortelių išleidimas (kodavimas, embosavimas, kortelės išsiuntimas klientui, jos atnaujinimas);
- kliento kreditingumo (jo finansinės būklės) tyrimas, kortelės sąskaitos atidarymas, paskolos limito nustatymas;
- autorizacija (atsakymas į užklausimą apie sandorio sudarymo galimybę automatiniu ar telefoniniu režimu, pagrindinės kliento bylos atnaujinimas, bendradarbiavimas informacijos keitimosi sferoje);
- ataskaitos (išrašo, kuriame nurodytos visos atliktos operacijos, skola, jos padengimo terminai) parengimas ir išsiuntimas kortelės savininkui;
- buhalterinė kortelės sąskaitos likučių apskaita;
- kredito limito kontrolė ir neapmokėtų skolų išieškojimas;
- darbas su klientais (atsakymas į klausimus, skundų nagrinėjimas ir t.t.);
- saugumo užtikrinimas ir sukčiavimo kontrolė (ataskaitų apie padirbtas ir pavogtas korteles rengimas, sąskaitų blokavimas);
- rinkodara (naujų klientų paieška, reklama, mokėjimo kortelių aktyvesnio naudojimo programų rengimas ir pan.) [5. p. 344].

Kortelių emisija. Tai visai ne techninė funkcija, kaip galėtų atrodyti. Teigiamas sprendimas apie paskolos suteikimą priimamas tik atlikus išsamius tyrimus. Jeigu sprendimas nėra palankus klientui, bankas jam gali pasiūlyti įsigyti debeto kortelę su 100 proc. autorizacija realiu laiku.

Jeigu priimamas teigiamas sprendimas, visi duomenys perkeliama į kompiuterį (sukuriama kliento pagrindinė byla). Į ją įvedamas paskolos limitas, vardas, pavardė, adresas, sąskaitos numeris, kortelės galiojimo laikas.

Labai svarbu, kad bankas naudotų priemones saugumui užtikrinti. Nuostata čia tokia. Kortelių gamybos skyrius turi būti atskirtas nuo kitų ir griežtai kontroliuojamas. Įeiti į šį skyrių leidžiama tik siauram darbuotojų ratui.

Tai daroma norint iki minimumo sumažinti kortelių ir blankų, parengtų išsiųsti klientams, pavogimo ir piktnaudžiavimo riziką.

Saugiausia, kai klientas pats ateina pasiimti kortelės, tačiau ją galima siųsti ir paštu. Tokiu atveju pirmiausia išsiunčiama kortelė, o po dviejų dienų galima siųsti ir laišką su asmeniniu kodu. Tuo siekiama išvengti nesankcionuotų kortelės naudojimo atvejų dar prieš vartotojui gaunant kortelę. Be to, bankas gali legalizuoti kortelę tik po kelių dienų.

Komercinio tinklo bankas. Svarbiausios šio tipo banko funkcijos:

- prekybinių (kreditorinių) sąskaitų, pateiktų pardavėjo, apdorojimas;
- keitimasis informacija ir komisinių bankui emitentui mokėjimas už avansinę mokėjimų užskaitą;
- paraiškų, pateiktų norinčiųjų prisijungti prie komercinio tinklo, nagrinėjimas, naujų ir jau esančių sistemos narių kreditingumo įvertinimas ir stebėjimas;
- rinkodara, pagalba technikos, reikalingos kortelėms aptarnauti, įsigijimo klausimais [5. p. 345].

Prekybinių sąskaitų apdorojimas vykdomas keliais etapais. Pirmiausia prekybinės sąskaitos rūšiuojamos ir tikrinamos (užpildymo teisingumas, sąskaitų suma, ar nėra svetimų sąskaitų ir t.t.). Po to duomenys agreguojami. Gautos sumos dar kartą tikrinamos ir informaciniais kanalais perduodamos bankui emitentui užskaitai nustatyti.

Kaip ir kitos operacijos, prekybinių sąskaitų apdorojimas reikalauja operatyvaus darbo. Komercinio tinklo bankas pardavėjui perveda pinigus, kai tik gauna sąskaitas. O gauti pinigus už šias sąskaitas iš banko emitento galima tik tada, kai duomenys apdoroti ir perduoti informaciniais kanalais, t. y. tarpusavyje pasikeitus informacija. Tokiu atveju pardavėjo bankas nemokamai kredituoja pardavėją sąskaitų tvarkymo laikotarpiu. Jeigu sąskaitos bus tvarkomos ne vieną dvi dienas, o tris keturias, banko išlaidos labai išaugs.

Tarptautinės mokamųjų kortelių organizacijos

VISA International. Tai daugiausia kortelės turėtojų turinti sistema. Paplitusi visose Europos ir Šiaurės Amerikos valstybėse, daugelyje kitų šalių (iš viso apie 130). Kaip 1997 metų pabaigoje pranešė Reuters – BNS, atsiskaitymai VISA kortelėmis iki 2001 metų pasaulyje sudarys iki 10 proc. visų vartotojų sandorių (5,9 proc. dabar), prognozuoja JAV bendrovė „VISA International“. Pasak jos, sandorių skaičius, naudojantis kredito ir debeto VISA kortelėmis, per pastaruosius trejus metus jau padidėjo dukart, o bendroji metinė jų vertė pasiekė 1,03 trilijono JAV dolerių. Kortelių daugėjimą ateityje skatins sparti naujų rinkų plėtra. Šiuo metu pasaulyje naudojama 554 mln. VISA kortelių. Pagal šį rodiklį „VISA International“ užima 57 proc. mokėjimo kortelių rinkos. VISA yra sukūrusi vieną iš galingiausių informacijos ir ryšio tinklų pasaulyje.

VISA kortelės turi savo skiriamųjų bruožų: būtinai yra VISA logotipas, emblema su trim juostelėmis ir holografiniu balandžio atvaizdu. Visi šie simboliai užregistruoti kaip prekybos ženklai. Kairėje kortelės pusėje, šalia emblemos, yra banko pavadinimas. Pagal VISA taisykles sąskaitos numeris sudarytas iš 16-kos skaitmenų. Pirmieji skaitmenys yra banko kodas, o paskutiniai keturi dar ir pakartojami holografiniu atvaizdu.

VISA asociacija neleidžia kredito kortelių, jas leidžia bankai – jos nariai. „Visa International“ platina tokias korteles:

- „Plūs“

- „Interlink“
- „Electron“
- „VISA Classic“
- „VISA Business“
- „VISA Gold“

Taigi VISA kortelių yra labai įvairių. Tai teikia klientui tam tikrų privalumų.

Svarbiausieji „Plūs“ kortelės ypatumai:

- galimybė naudotis tarptautine bankomatų sistema realiu laiku (on line);
- šimtaprocentinė autorizacija;
- identifikavimas asmeniniu kodu;
- maži įsijungimo į sistemą ir naudojimosi ja tarifai.

„Plūs“ kortelė skirta masiniam klientui. Autorizacija vykdoma visoms operacijoms, o tai iki minimumo sumažina banko riziką. Vartotojams ši kortelė patogi tuo, kad ja galima naudotis užsienyje.

Bankas gali dalyvauti „Plūs“ programoje ir nebūdamas VISA nariu. Stojamasis mokestis gana nedidelis - 12 tūkst. JAV dolerių. Jeigu bankas vėliau įstos į VISA, šį mokestį jam užskaitys.

Manoma, kad tai jaunimo kortelė, ji skirta gryniesiems pinigams išimti keliaujant. Turint šią kortelę, taikomos nuolaidos viešbučiuose ir moteliuose.

„Interlink“

Šios kortelės paskirtis — atsiskaityti už prekes ir paslaugas naudojant globalų elektroninių terminalų tinklą. Jos pagrindinės savybės:

- elektroninis duomenų nuskaitymas, autorizacija ir buhalterinis mokėjimų pervedimas atliekamas vienu pranešimu;
- atsiskaitymas atliekamas realiu laiku;
- šimtaprocentinė autorizacija;
- identifikavimas asmeniniu kodu.

Naudojant „Interlink“ kortelę, kliento sąskaitos debetavimas vyksta realiu laiku, o tai labai sumažina banko riziką. Kelių operacijų sutalpinimas viename pranešime mažina banko išlaidas.

Ši kortelė skirta plačiam vartotojų ratui, kuriam bankas dar negali suteikti paskolos.

„Electron“

Tai dar viena kortelė atsiskaityti elektroninių terminalų pagalba. Jos pagrindinės savybės:

- elektroninis duomenų skaitymas;
- šimtaprocentinė autorizacija;
- galimybė atsiskaityti tiek savo šalyje, tiek užjos ribų;
- automatiškas komisinių pervedimas bankui emitentui sandorio sudarymo metu.

Atsiskaitymai šia kortele vyksta „VISA Net“ tinkle. Ant kortelės yra VISA simbolis, o tai reiškia, kad šios kortelės pagalba galima naudotis ir VISA bankomatais.

Skirtumas tarp „Interlink“ ir „Electron“ kortelių – jų atsiskaitymų technologijos ypatumai. Sandoris „Interlink“ sistemoje autorizuojamas ir, įforminamas buhalteriniu mokėjimų pervedimu tuo pačiu metu. Klientas identifikuojamas tik asmeniniu kodu. „Electron“ kortele vykdomas sandoris autorizuojamas iš karto, bet buhalterinis mokėjimų pervedimas „forminamas“ tik po trijų dienų. Tai suteikia klientui nemokamą paskolą toms trimis dienoms. Klientas gali būti identifikuojamas ne tik asmeniniu kodu, bet ir parašu.

Šios kortelės segmentas yra asmenys, kurie dar neturi kreditavimo istorijos.

Klientui ši kortelė yra patogi, nes leidžia sumokėti už pirkinius visame pasaulyje. Pardavėjui ji irgi patogesnė už čekius.

Visos šios kortelės yra debeto. Dažnai prie „VISA Electron“ ar „Interlink“ prijungiama ir „Plūs“ kortelė. Tai leidžia jų vartotojams naudotis „VISA Plūs“ bankomatais (ant tokios kortelės yra „Plūs“ logo).

„VISA Classic“, „VISA Business“ ir „VISA Gold“

Tai daugiafunkcinės kortelės, turinčios ir debeto, ir kredito kortelių savybių bei funkcijų. „VISA Classic“ ir „VISA Gold“ skiriamos fiziniams, o „VISA Business“ – juridiniams asmenims. Jų turėtojai gali naudotis kredito linija. Pagrindinės kortelių savybės:

- galimybė dirbti realaus ir nerealaus laiko režimais;
- galimybė atlikti operacijas tiek popierine, tiek nepopierine technologija;
- kliento identifikavimas asmeniniu kodu arba parašu.

Taigi, šios kortelės garantuoja greitą priėjimą prie lėšų, saugomų sąskaitoje, patikimą atsiskaitymų sistemą, galimybę naudotis paskola ir dar daug kitų papildomų paslaugų. Daugiausia papildomų paslaugų teikia „VISA Gold“ kortelė. Ji skiriama asmenims su didelėmis pajamomis ir aukštu kreditingumo reitingu. „VISA Gold“ (kaip ir „VISA Premier“) -tai prestižinė kortelė, rodanti aukštą kliento padėtį. Žmonių, turinčių tokią kortelę, mėnesinės išlaidos turi būti ne mažesnės kaip 5 tūkst. JAV dolerių. Ši kortelė suteikia jos turėtojui kai kurių privalumų, pavyzdžiui, įvairių rūšių draudimą.

Euro card/Mastercard (EM/MC). Tai antroji pagal populiarumą kortelė pasaulyje ir labiausiai paplitusi Europoje. Kompanijos, platinančios šią kortelę, veiklą pradėjo 1940 metais, kai keletas JAV bankų pradėjo išdavinėti specialius dokumentus, kuriuos vietiniai pardavėjai galėjo naudoti kaip pinigus. 1951 metais „Franklin National Bank“ Niujorke įvedė pirmąją tikrą kredito kortelę. Keletą metų frančizės pagrindu ši kortelė plito visoje JAV. 1966 m. rugpjūčio 16 d. keletas bankų susivienijo į vieną grupę ir įkūrė Tarpbankinę kortelių asociaciją (Interbank Card Association-ICA), kuri vėliau tapo „Mastercard International“, o dar vėliau „Mastercard International“ sudarė aljansą su „Eurocard“. Kitaip nei kitos panašios organizacijos, ICA nebuvo vieno dominuojančio banko. Komiteto nariai nustatinėjo autorizacijos taisykles, tarpusavio atsiskaitymų ir užskaitymų tvarką, vadovavo rinkodarai, saugumo ir teisinių pagrindų kūrimui.

EC/MC platinamos kortelės skirstomos į korteles fiziniams ir juridiniams asmenims. Fiziniams asmenims yra platinamos „Cirrus“ ir „Maestro“ debetinės kortelės.

Kortelių pagrindinės savybės yra šios:

- galima pasiimti grynujų pinigų iš savo sąskaitos;
- lėšos nurašomos iš sąskaitos iš karto ir tik jeigu yra kredito likutis;
- šimtaprocentinė autorizacija;
- identifikavimui naudojamas tik asmeninis kodas;
- kitoje šalyje gryniesi pinigai išduodami tos šalies valiuta.

Be debeto kortelių, EC/MC platina taip pat ir debeto/kredito korteles. Tai „Mastercard“, „Gold Mastercard“ ir „Platinum Class Mastercard“ (tik JAV ir kai kuriose kitose šalyse). Jų pagrindinės savybės analogiškos VISA kortelėms. Juo aukštesnis kortelės rangas, tuo daugiau paslaugų ji teikia jos turėtojui:

- pirktoms su kortele prekėms pratęsiama garantija;
- patarimai ir informacija kelionei į kitą šalį;
- išnuomos mašinos draudimas;
- atostogų planavimas;
- medicininė (iki 2500 JAV dolerių) ir juridinė (iki 5000 JAV dolerių) pagalba;
- dingusių bilietų kompensavimas, pakeitimas; dingusio bagažo kompensavimas ir t. t.;
- šeimos išpėjimas apie atsitikusią nelaimę ir t. t.

Atskirą pogrupį sudaro kortelės, platinamos juridiniams asmenims: „Business Card“, „Corporate Card“ ir „Purchasing Card“.

„Business Card“

Kortelės teikiama nauda firmai:

- galima atsiskaityti už prekes ir paslaugas visame pasaulyje, kur tik yra EC/MC logo;
- galima pasiimti grynujų pinigų tiek savo šalyje, tiek užsienyje (vietine valiuta);
- galima atsekti visas išlaidas, padarytas ja naudojantis (vieta, laikas ir t. t., o tai neleidžia darbuotojams prirašinėti ne komandiruočių išlaidas);
- nuolaidos, teikiamos komercinio tinklo;
- kortelės turėtojui EC/MC teikiamos paslaugos analogiškos „Mastercard“, plus keliaujančiojo draudimas (iki 500 tūkst. JAV dolerių), kambarių viešbutyje rezervavimas.

„Corporate Card“

Nors ši kortelė analogiška „Business“ kortelei, tačiau ji suteikia daugiau finansinių galimybių. Be visų paslaugų, teikiamų „Business“ kortelės, „Corporate Card“ teikia jos turėtojui šias paslaugas:

- padeda gauti reikiamą informaciją - mėnesinę, ketvirtinę ar metinę, pateiktą pageidaujamu būdu (į kompiuterį ar popieriuje);
- ataskaitų pagalba valdyti išlaidas, atsiskaitymus su tiekėjais ir t. t.;
- pridėtinės vertės mokesčio grąžinimą padarius išlaidas užsienyje (EC/ MC kortelė labai palengvina šios operacijos atlikimą).

„Purchasing Card“

Ši kortelė leidžia tik atsiskaityti už prekes ir paslaugas. Jos pagalba galima sumažinti „popierinio“ darbo apimtį, konsoliduoti informaciją, pagreitinti lėšų pervedimą, sumažinti klaidų tikimybę pildant dokumentus ir t. t. Ji teikia visas „Business“ kortelės paslaugas (išskyrus grynųjų pinigų pasiėmimą). Taip pat ji teikia specifines paslaugas:

- Išplėsta kontrolės sistema. Kortelę galima išduoti tam tikram darbuotojui ar departamentui. Galima nustatyti tokius specifinius parametrus:
  - maksimalią iš karto apmokamą sumą;
  - maksimalius apmokėjimus per dieną ar mėnesį;
  - tiekėjų ratą.
- Elektroninis duomenų pateikimas kartu su specialia programa, kuri leidžia greitai patikrinti įvykdytas operacijas.

Draudimas nuo piktnaudžiavimo kortele. EC/MC patirtis rodo, kad kompanijos darbuotojai mėgsta prieš išeidami iš darbo nesankcionuotai pasinaudoti kompanijos kortele. Šis draudimas atlygina kompanijos nuostolius, jei darbuotojas padarė tokį nusižengimą (iki 15 tūkst. JAV dolerių).

Mokamųjų kortelių verslo ypatumai ir pavojai

Pasaulinėje praktikoje būta ir puikių šio verslo organizavimo pavyzdžių, ir visiško žlugimo. 1958 metais du didžiausieji JAV bankai – „Bank of America“ ir „Change Manhattan Bank“ – pradėjo savo kortelių programas. Bet jau 1962 metais „Change Manhattan Bank“ pardavė savo kortelių padalinį dėl jo nuostolingumo, o „Bank of America“ peraugo į VISA korporaciją. Mokėjimo kortelės verslas turi ypatybių, išskiriančių jį iš kitų banko teikiamų paslaugų:

- Operacijų su mokėjimo kortelėmis ypatybė – įrangos brangumas. Netgi turtingam bankui pradinės kelių šimtų tūkstančių dolerių investicijos į kortelių verslą – rimta problema. Juolab kad galimi ir nuostoliai.
- Kortelinės paskolos turi būti įvertintos pagal bendrąją kreditinę banko strategiją. Planuojant kortelių verslą, bankas turi koordinuoti jį su kitais investiciniais sprendimais ir su pinigų pritraukimo operacijomis. Atidarant sąskaitas ir nustatant kortelių kreditavimo limitą reikia atsižvelgti į tai, kokią dalį jis gali užimti paskolų portfelyje. Būtina suderinti kortelinės paskolas su jų finansavimo šaltiniu.

Naujos kortelės kelia nerimą duomenų apsaugos tarnybų darbuotojams, nes įstaigos, registruojančios operacijas su kortele, per daug žino apie žmogų. Pavyzdžiui, geležinkelių administracijai neturi rūpėti, kada, kas ir kur užsisako bilietus skristi lėktuvu, bet tokią informaciją ji gauna. Todėl atsiranda vis daugiau reikalaujančių neleisti, kad duomenimis būtų galima pasinaudoti savais tikslais, taip pat sužinoti visas kortelės mikroschemoje registruojamas operacijas. Juk elektroninė kortelė suteikia galimybių registruoti visus asmens veiksmus, pavyzdžiui, kelionės metu, tarsi žmogui ant kaklo būtų užkabintas kažkoks radijo siųstuvas. Yra žinomas vos ne kiekvienas jo žingsnis. Todėl duomenų apsaugos specialistai siūlo pirma apskaičiuoti, kas geriau: ar bankų nuostolius dėl nusikalstamai panaudotų kredito kortelių atlyginti piliečių mokamais

mokesčiais, ar investuoti pinigus į kortelės koduojamos informacijos saugumą. Tačiau kol kas visagalės kortelės kūrėjai tam nesiruošia gaišti laiko, ir įvairaus plauko nusikaltėliai nepraleidžia progos pasinaudoti kortelių trūkumais.

Štai „Spiegei“ žurnalistai aprašė Kelno apylinkėse išaiškintą rafinuoto sukčiavimo atvejį. JAV nusikaltėliai atvežė ką tik pavogtas „Mastercard“ korteles pabėgėliams iš Nigerijos, ieškantiems prieglobsčio Vokietijoje. Apie 150 afrikiečių pirko įvairiausias prekes, nes apie kortelių dingimą nespėta pranešti ir jų tikrųjų šeimininkų sąskaitos banke tebebuvo prieinamos. Nenorėdami prarasti „turtingų“ pirkėjų, tylėjo ir parduotuvių savininkai. Net apie 50 jų pardavinėjo prekes ir benzina už vogtas korteles. Atsirado net keletas įsigudrinusių pasiskolinti iš nigeriečių kortelių ir nusipirkti prekių savo pačių parduotuvėse, kurias vėliau pardavė Juodojoje rinkoje. Vienas batų pardavėjas tokiu būdu per mėnesį sugebėjo gauti 50 tūkst. markių pelną. Kiekvieną kartą „veiklūs“ parduotuvių savininkai patikrindavo „Mastercard“ centrinėje būstinėje, ar kortelė tebėra „moki“, ir toliau ją naudojami. Kelno generalinis prokuroras mano, kad padaryti nuostoliai sudaro apie 10 mln. markių.

Beje, susipažįstant su Vakarų šalių patirtimi mokėjimo kortelių verslo organizavimo srityje, lengvai pastebima svarbi (mūsų sąlygomis tai būtų esminė) aplinkybė. Būtent, šalia komercinių bankų veiklą reguliuojančių bankų įstatymų daugelyje šalių egzistuoja „Bankų kodeksas“. Jame įvardijamos ir apibrėžiamos bendros bankų veiklos sąlygos, bankų ir jų klientų „žaidimo“ taisyklės, interesai, jų saugos mechanizmai. Kodeksas priimamas bankų bendruomenės sutarimu bankų sąjungos, asociacijos ir pan. lygiu. Tai tipinis dokumentas, o paskui kiekvienas bankas jį konkretizuoja pagal savo sąlygas. Toks kodeksas laikomas banke visiems matomoje vietoje, jį gali bet kada gauti kiekvienas klientas.

„Bankų kodekso“ tikslas – nustatyti geros bankininkystės praktikos standartus, kurių bankai laikysis dirbdami su savo klientais. Kaip suvokiama bankų ir mokėjimo kortelių leidėjų paskirtis, formuluojami abipusiai išsipareigojimai mus šiuo atveju dominančioje srityje, galima matyti iš 7 priede pateiktų nuostatų. Taigi „Bankų kodeksas“ įtvirtina jau standartinėmis tapusias per ilgus dešimtmečius sukauptas bankų veiklos normas. Tokiu pasauliniu pavyzdžiu turėtų pasekti ir Lietuvos komerciniai bankai.

Kortelių ateitis ir saugumo užtikrinimas

Viena iš pagrindinių bankų problemų platinant mokamąsias korteles yra kortelės sąskaitoje esančių pinigų apsauga. Klientas gali pamesti arba jam gali pavogti kortelę. Kortelė gali būti suklastota, kai apgavikai padirba arba perrašo informaciją magnetiniame takelyje. Tai gali būti ir neteisėtas kortelės numerio panaudojimas mokant internetu. Tad visiškai išspręsti šias problemas turėtų kortelių su mikroprocesoriais technologija, aktyviai pradėta plėtoti per pastarąjį dešimtmetį.

"MasterCard International" bei "Visa International" yra patvirtinusios mikroprocesorinių kortelių standartą ir perėjimo prie naujos technologijos iki 2005 metų planą. Šiems planams įgyvendinti reikia milžiniškų investicijų. Pavyzdžiui, pagal "Visa International" organizacijos vertinimus, turės būti pakeista apie 6 milijonus kortelių skaitytuvų, apie 300 tūkst. bankomatų, apie 200 milijonų mokėjimo kortelių.

Lietuvoje bankai šiuo metu taip pat intensyviai skaičiuoja savo prižiūrimą mokėjimo kortelių tinklą, mokėjimo kortelių turėtojų skaičių ir jau pradėjo diegti lustines korteles – jų savininkai gali jaustis saugesni, nes kiekvieną kartą tokia kortele atsiskaitant ateityje reikės įvesti PIN kodą [29, p. 10].

Vienas iš šalies lyderių mokamųjų kortelių srityje „Hansabankas“ teigia, kad jau yra įdiegęs daugiau kaip 250 elektroninių lustinių kortelių skaitytuvų įvairiose prekybos vietose. Iki 2005 metų bankas planuoja atnaujinti ir įrengti lustines technologijas bankomatuose. Anot „Hansabankas“ atstovo teigimu, vieno bankomato įrengimas, į kurį įdiegtos lustinės technologijos, kainuoja 1,5 karto brangiau, nei įrengti standartinį. Kitas šalies lyderių mokamųjų kortelių srityje „Vilniaus bankas“ teigia, kad lustines korteles pradės platinti tik 2005 m. I ketvirtį.

Tuo tarpu ketvirtas pagal dydį šalies komercinis bankas „Snoras“ išleido tarptautines „VISA“ mokamąsias korteles, ant kurių išspausdinta savininko nuotrauka. Nuotrauka ant kortelės skirta pereinamajam laikotarpiui, kol Lietuvos ir Europos bankai gautinai įdiegs lustinių kortelių technologijas. Banko atstovų manymu, tokia kortelė padės užtikrinti kliento pinigų saugumą, jei iš jo bus pavogta kortelė, o pats klientas nebus spėjęs jos užblokuoti. Šiuo atveju pardavėjas gali patikrinti, ar ant kortelės yra pirkėjo atvaizdas.

8 pav. Mokamoji kortelė VISA Electron su nuotrauka.

Šaltinis: AB Bankas Snoras interneto svetainė.

Bet jei nuotrauka nebus patikrinta, sukčiai galės naudotis kortele. Tuo tarpu visai įdiegus lustinių kortelių technologiją joks sukčius negalėtų pasinaudoti vogta kortele, jei nežinotų jos PIN kodo [27, p. 6].

Apibendrinus Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių teorinius aspektus, sekančiame skyriuje išanaluosime išperkamosios nuomos rinką Lietuvoje, palyginsime su baltijos šalimis, išanaluosime kaip išperkamosios nuomos paslauga yra organizuojama UAB „Šiaulių banko lizingas“.

II. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS APŽVALGA IR ORGANIZAVIMAS

1.3. Lietuvos lizingo rinkos analizė

Lietuvoje lizingo bendrovės pradėjo steigtis 1995 metais. Legaliai joms veikti leido 1994 m. gruodžio mėn. priimtos Komercinių bankų įstatymo pataisos, apskaitą reglamentuojantys aktai. Plečiantis lizingo veiklai Lietuvoje išryškėjo pagrindinės, dažniausiai naudojamos lizingo rūšys – tai finansinis bei veiklos lizingas. Lietuvoje viena po kitos kuriasi lizingu besiverčiančios kompanijos, nors šio verslo aplinka, ekspertų teigimu, nėra ideali ir neatitinka Europos šalių praktikos. Įstatymų spragas pajunta įmonės ar verslininkai, besinaudojantys lizingo paslaugomis. Dėl įstatyminių kliuvinių jos pabrangsta, o specialistų siūlomos pataisos padėčiai pagerinti stringa valdininkų stalčiuose [3, p. 12].

Siekdami sutvarkyti šios veiklos teisinę bazę, didžiausių lizingo bendrovių vadovai įregistravo Lietuvos Lizingo Asociaciją (LLA). Pagal įmonių registrą apie 1100 įmonių tarp kitų savo veiklos rūšių nurodė ir lizingą. Tačiau į LLA atviras kelias tik toms, kurios iš lizingo veiklos per metus gauna ne mažiau kaip 70 proc. bendrųjų pajamų. Šiuo metu LLA vienija vienuolika narius.

[UAB „Hanza Lizingas“](#)

[UAB „NORD/LB lizingas“](#)

[UAB „Nordea Finance Lithuania“](#)

[UAB „Parex lizingas“](#)

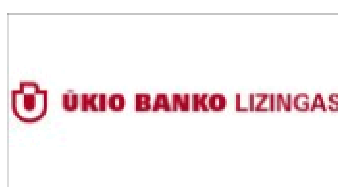
[UAB „Sampo banko lizingas“](#)

[UAB „Snoro lizingas“](#)

[UAB „Šiaulių banko lizingas“](#)

[UAB „Ūkio banko lizingas“](#)

[UAB „VB lizingas“](#)

[UAB „Afin Baltica“](#)

[UAB „Medicinos banko lizingas“](#)

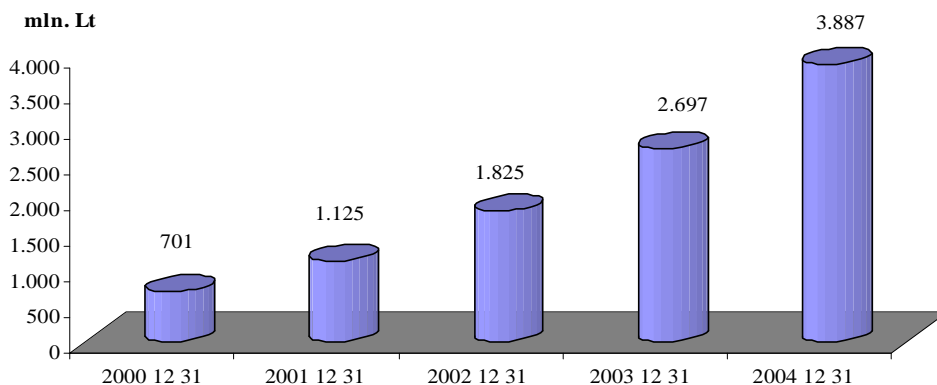
9 pav. Lietuvos lizingo asociacijos nariai

Šaltinis: Lietuvos lizingo asociacija. Lietuvos lizingo asociacijos interneto svetainė

2004 metų Lietuvos lizingo rinkos apžvalga

Lietuvos lizingo asociacijos duomenimis 2004 metais lizingo paslaugų apimtys toliau sparčiai augo. Nuo metų pradžios naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendroji vertė pasiekė 3.310 mln. litų, o finansuojama suma – 2.757 mln. litų. Tuo tarpu 2003 metais naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė buvo 2.378 mln. litų – augimas sudaro 39,2 proc.

Per 2004 metus lizingo portfelis padidėjo 1.190 mln. litų arba 44,1 proc. ir pasiekė 3.887 mln. litų.

10 pav. Lizingo portfelio dinamika 2004.12.31 dienai

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

Šalies lizingo bendrovių 2004 metų veiklos rezultatai žymiai viršijo metų pradžioje skelbtas prognozes. 2004 metais išperkamosios nuomos rinkos plėtrą sąlygojo daug faktorių, pvz., sparčiai gerėjanti bendroji šalies ekonominė situacija (bendrasis vidaus produktas išaugo 6,6 proc.). Didžiausias augimas buvo pastebimas pramonės, prekybos ir statybos sektoriuose, kurie ženkliai įtakoją lizingo rinkos augimą. Be to išaugo vidaus vartojimas, toliau mažėjo lizingo palūkanos, klientams buvo taikomos lanksčios kompleksinės paslaugos, sumažėjo pradinės įmokos, pailgėjo lizingo terminai. 2004 metais didėjo investicijos į technologinius įrengimus, išaugo kelių transporto priemonių, nekilnojamojo turto, buities, vartojimo prekių, kompiuterinės technikos paklausa. Visa tai ir lėmė spartų lizingo paslaugų apimčių didėjimą.

Pagal finansuojamo turto rūšis lizingo portfelis 2004 12 31 buvo toks:

- Sunkusis kelių transportas – 29,4 proc.,
- Pramonės įranga ir technologiniai įrengimai – 21 proc.,
- Lengvieji automobiliai – 18,5 proc.,
- Nekilnojamasis turtas – 18,3 proc.,
- Biuro įranga ir kompiuterinė technika – 2,4 proc.,
- Laidai, lėktuvai, geležinkelio riedmenys – 0,9 proc.,
- Kitas turtas – 9,5 proc.

Lyginant su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu 2004 metais daugiausiai augo nekilnojamojo turto lizingas - nuo 457,5 mln. litų iki 711,3 mln. litų arba 55,5 proc., sunkiojo kelių transporto lizingas (sunkvežimiai,

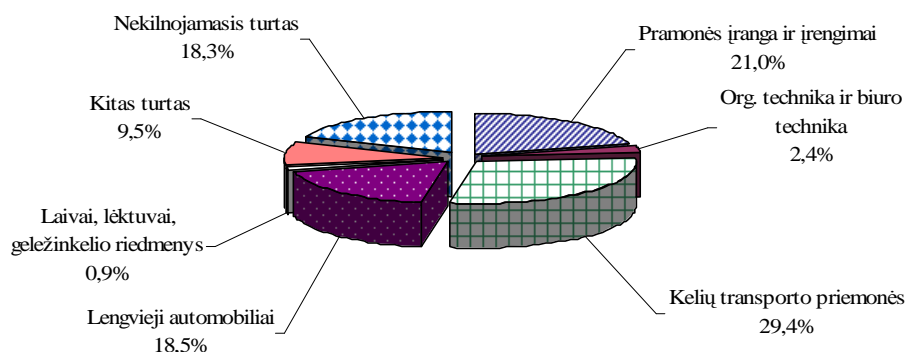
vilkikai, priekabos ir puspriekabės, autobusai) padidėjo nuo 774,1 mln. litų iki 1.143,2 mln. litų arba 47,7 proc. bei lengvųjų automobilių lizingas išaugo nuo 510,7 mln. litų iki 720,1 mln. litų arba 41 proc.

3 lentelė

Lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšį, (mln. Lt)

Turto struktūra	2003 m.	2004 m.	Pokytis
Kilnojamasis turtas	2.239,1	3.175,5	41,8%
Nekilnojamasis turtas	457,5	711,3	55,5%
Iš viso:	2.696,6	3.886,8	44,1%

Kilnojamasis turtas	2003 m.	2004 m.	Pokytis
Pramonės įranga ir įrengimai	553,8	815,2	47,2%
Org. technika ir biuro technika	84,7	91,4	7,9%
Kelių transporto priemonės	774,1	1.143,2	47,7%
Lengvieji automobiliai	510,7	720,1	41,0%
Laivai, lėktuvai, geležinkelio riedmenys	30,0	35,8	19,3%
Kitas turtas	285,8	369,8	29,4%
Iš viso:	2.239,1	3.175,5	41,8%

11 pav. Lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšį 2004 12 31 dienai

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

4 lentelė

Lizingo portfelio dinamika pagal atskiras turto rūšis, (mln. Lt)

Turtas	2004 m.				Pokytis lyginant su 2003 metais			
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.
Pramonės įranga ir įrengimai	602,7	662,4	745,5	815,2	8,8%	9,9%	12,5%	9,3%
Org. technika ir biuro technika	79,2	77,4	79,9	91,4	-6,5%	-2,3%	3,2%	14,4%
Kelių transporto priemonės	805,2	909,5	1.001,3	1.143,2	4,0%	13,0%	10,1%	14,2%
Lengvieji automobiliai	551,3	617,8	665,2	720,1	7,9%	12,1%	7,7%	8,3%
Laivai, lėktuvai, geležinkelio riedmenys	30,4	32,2	31,7	35,8	1,3%	5,9%	-1,6%	12,9%
Kitas turtas	301,7	309,3	316,0	369,8	5,6%	2,5%	2,2%	17,0%
Kilnojamasis turtas	2.370,5	2.608,6	2.839,6	3.175,5	5,9%	10,0%	8,9%	11,8%
Nekilnojamasis turtas	563,4	597,2	676,0	711,3	23,1%	6,0%	13,2%	5,2%

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

2004 metais toliau augo gana nauja lizingo paslauga – veiklos nuoma. Jei 2003 metais veiklos nuoma bendrame lizingo portfelyje sudarė 207,8 mln. litų, tai 2004 metais – 244,1 mln. litų arba padidėjo 17,5 proc.

5 lentelė

Lizingo portfelio dinamika pagal lizingo rūšį, (mln. Lt)

Paslaugų rūšis	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Finansinis lizingas	1.069,2	1.659,9	2.488,8	3.642,7
Veiklos nuoma	51,5	87,7	207,8	244,1

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

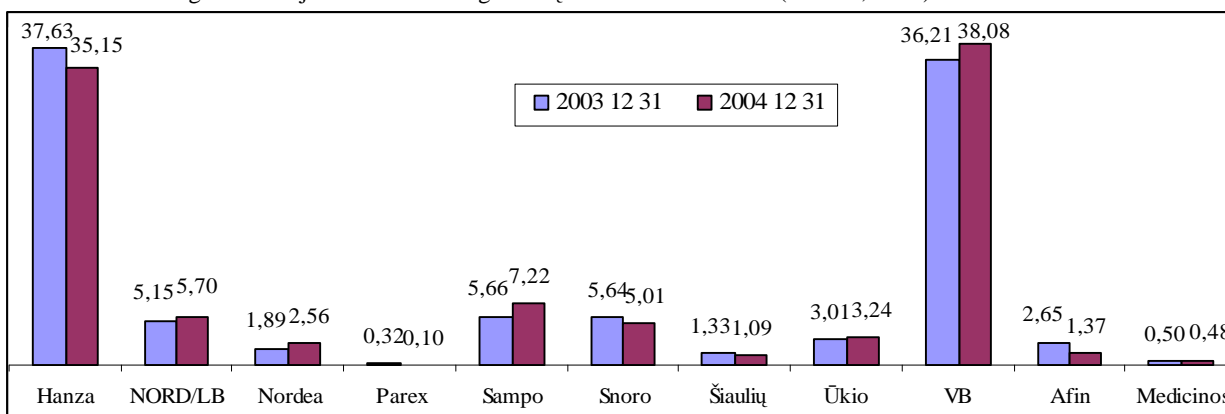
2004 metais toliau augo ir stiprėjo lizingo rinkos dalyviai, didėjo konkurencija, kas buvo labai naudinga vartotojams. Lizingo kompanijos gerino teikiamų paslaugų kokybę, diegė naujus produktus bei aptarnavimo formas. 2004 metais didžiausią lizingo rinkos dalį užėmė UAB „VB lizingas“ – 38,08 proc., „Hansabank Grupės Įmonės Lietuvoje“ – 35,15 proc., UAB „Sampo banko lizingas“ – 7,22 proc., UAB „NORD/LB lizingas“ – 5,70 proc., UAB „Snoro lizingas“ – 5,01 proc.

6 lentelė

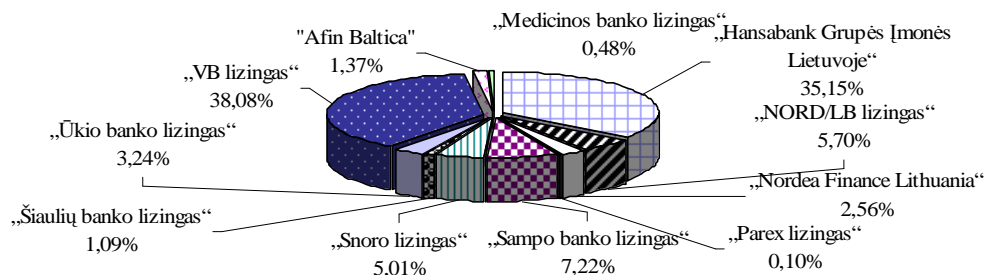
Rinkos dalis pagal lizingo portfelį 2004 12 31 dienai

Nr.	Asociacijos narys	Lizingo portfelis, (tūkst. Lt)	Rinkos dalis
1.	UAB „VB lizingas“	1.480.091	38,08%
2.	„Hansabank Grupės Įmonės Lietuvoje“	1.366.178	35,15%
3.	UAB „Sampo banko lizingas“	280.816	7,22%
4.	UAB „NORD/LB lizingas“	221.595	5,70%
5.	UAB „Snoro lizingas“	194.851	5,01%
6.	UAB „Ūkio banko lizingas“	125.751	3,24%
7.	UAB „Nordea Finance Lithuania“	99.642	2,56%
8.	UAB „Afin Baltica“	53.223	1,37%
9.	UAB „Šiaulių banko lizingas“	42.284	1,09%
10.	UAB „Medicinos banko lizingas“	18.556	0,48%
11.	UAB „Parex lizingas“	3.856	0,10%
Iš viso:		3.886.843	100,00%

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

13 pav. Lizingo rinkos dalis pagal portfelių 2004 12 31 dienai

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

7 lentelė

Naujai pasirašytų sutarčių vertės dinamika, (mln. Lt)

Turto struktūra	2003 m.	2004 m.	Pokytis
Kilnojamasis turtas	2.063,1	2.895,7	40,4%
Pramonės įranga ir įrengimai	439,9	690,7	57,0%
Org. technika ir biuro technika	90,3	107,4	18,9%
Kelių transporto priemonės	550,2	919,7	67,2%
Lengvieji automobiliai	459,9	621,2	35,1%
Laivai, lėktuvai, geležinkelio riedmenys	47,9	19,6	-59,1%
Kitas turtas	474,9	537,1	13,1%
Nekilnojamasis turtas	314,9	414,1	31,5%
Iš viso:	2.378,0	3.309,8	39,2%

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

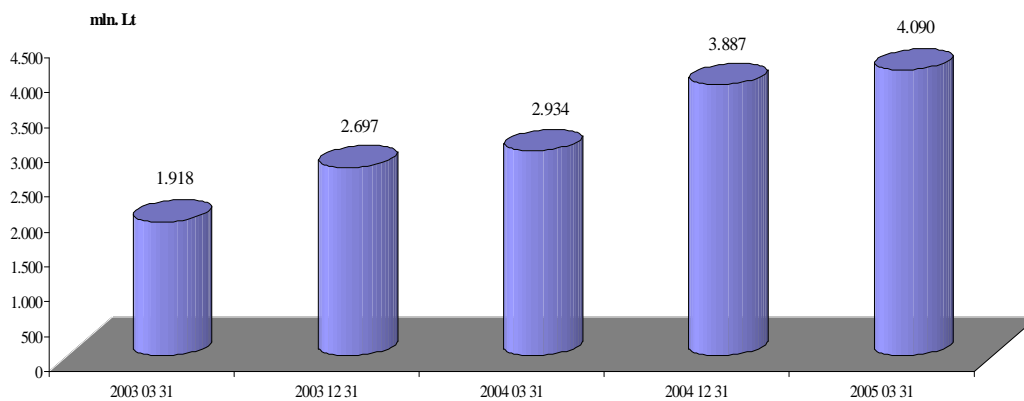
Pastaruosius 5 metus lizingo rinka augo labai sparčiai, t.y. 40-50 proc. per metus. 2004 m. įsigaliojo naujas PVM įstatymas, kuris pakeitė lizingo veiklos apmokestinimą, šiek tiek pakito ir šių paslaugų teikimo sąlygos, tačiau lizingo sektorius ir toliau sėkmingai plėtojosi. Nors nauji įstatymai iš dalies suvienodino lizingo ir bankų paskolų finansavimo sąlygas, tačiau lizingo paslaugos ir toliau išlieka patrauklesnės dėl jų operatyvumo ir lankstumo. Prognozuojama, kad lizingo portfelis 2005 metais augs apie 30 proc., t.y. iki 5 mlrd. litų.

2005 metų Lietuvos lizingo rinkos I – ojo ketvirčio apžvalga

Lietuvos lizingo asociacijos duomenimis pirmajame šių metų ketvirtyje lizingo bendrovės ir toliau aktyviai didino lizingo paslaugų apimtį. Per ketvirtį naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendroji suma pasiekė 846,9 mln. litų, o finansuojama suma – 713,3 mln. litų. Per 2004 m. I-ąjį ketvirtį naujai pasirašytų sutarčių vertė buvo 675,5 mln. litų, augimas sudaro 25,4 proc.

Nuo metų pradžios lizingo portfelis padidėjo 5,2 proc. arba 203 mln. litų iki 4.090 mln. litų. Lyginant su praėjusių metų pirmuoju ketvirčiu Asociacijos narių lizingo portfelis išaugo 39,4 proc.

Palyginimui pateikiame lizingo portfelio dinamiką per pastaruosius dvejus metus:

14 pav. Lizingo rinkos dalis pagal portfelį 2004 12 31 dienai

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

Lizingo rinkos augimą lemia geri Lietuvos gamybos bei prekybos įmonių pasiekimai bei didėjančios investicijos, išaugusi buitės ir vartojimo prekių paklausa, o taip pat stipri konkurencija tarp lizingo bendrovių, kurios dėka vartotojai laimi mažesnes palūkanas, naujus ir kokybiškesnius produktus bei paslaugas.

Lizingo portfelio struktūroje didžiausią dalį tradiciškai užima:

- kelių transporto priemonės – 29,8 proc.,
- pramonės įranga ir technologiniai įrengimai – 21,4 proc.,
- lengvieji automobiliai – 18,9 proc.,
- nekilnojamoji turtas – 18,9 proc.

Per pirmąjį ketvirtį lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšis keitėsi neženkiai, tačiau, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, pokyčiai buvo pastebimi: sunkiojo transporto lizingas (sunkvežimiai, vilkikai, puspriekabės, autobusai) padidėjo nuo 805,2 mln. litų iki 1.219,4 mln. litų arba 51,4 proc., lengvieji automobiliai – nuo 551,3 mln. litų iki 774,8 mln. litų arba 40,5 proc. Nekilnojamojo turto lizingas išaugo nuo 563,4 mln. litų iki 771,2 mln. litų arba 36,9 proc. Org. technika ir biuro technika padidėjo nuo 79,2 mln. litų iki 89,1 mln. litų arba 12,5 proc.

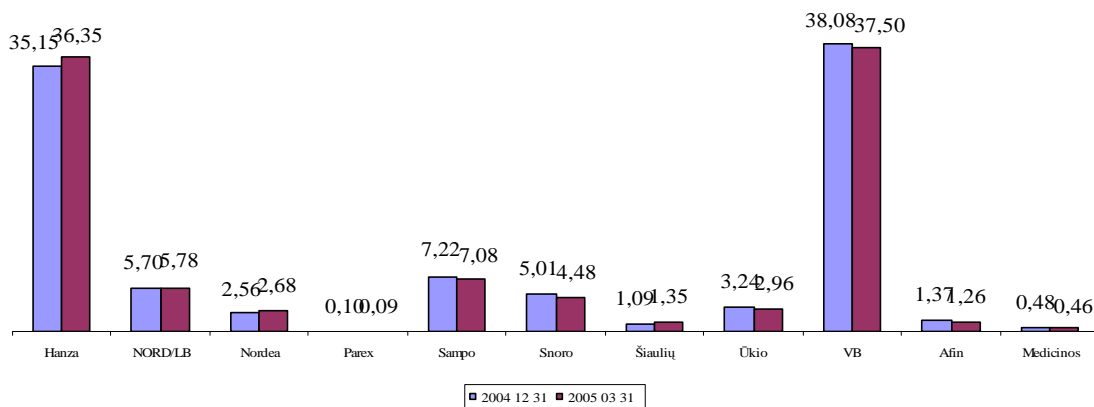
Per pirmąjį šių metų ketvirtį taip pat augo lizingo paslauga – veiklos nuoma. Jei 2004 m. pabaigoje veiklos nuoma sudarė 244,1 mln. litų, tai 2005 m. I-ojo ketvirčio gale – 274,4 mln. litų arba padidėjo 12,4 proc. Veiklos nuoma yra itin populiari paslauga gilią lizingo tradicijas turinčiose šalyse, todėl tikimasi dar didesnės paklausos bei spartesnio šios paslaugos augimo ir Lietuvoje.

2005 m. I-ajame ketvirtyje didžiausią lizingo rinkos dalį užėmė UAB „VB lizingas“ – 37,50 proc., „Hansabank Grupės Įmonės Lietuvoje“ – 36,35 proc., UAB „Sampo banko lizingas“ – 7,08 proc., UAB „NORD/LB lizingas“ – 5,78 proc.

Lietuvos lizingo rinkos pasiskirstymas pagal lizingo portfelį 2005 03 31 diena

	"Hansa-bank Grupė"	"NORD/LB lizingas"	"Nordea Finance Lithuania"	"Parex lizingas"	"Sampo banko lizingas"	"Snoro lizingas"	"Šiaulių banko lizingas"	"Ūkio banko lizingas"	"VB lizingas"	"Afin Baltica"	"Medicinos banko lizingas"	Iš viso
Lizingo portfelis, (tūkst. Lt)	1.486.684	236.298	109.736	3.754	289.399	183.344	55.030	121.221	1.533.687	51.695	18.927	4.089.775
Rinkos dalis pagal lizingo portfelį, (%)	36,35	5,78	2,68	0,09	7,08	4,48	1,35	2,96	37,50	1,26	0,46	100,00

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

15 pav. Lizingo rinkos dalių dinamika, (%)

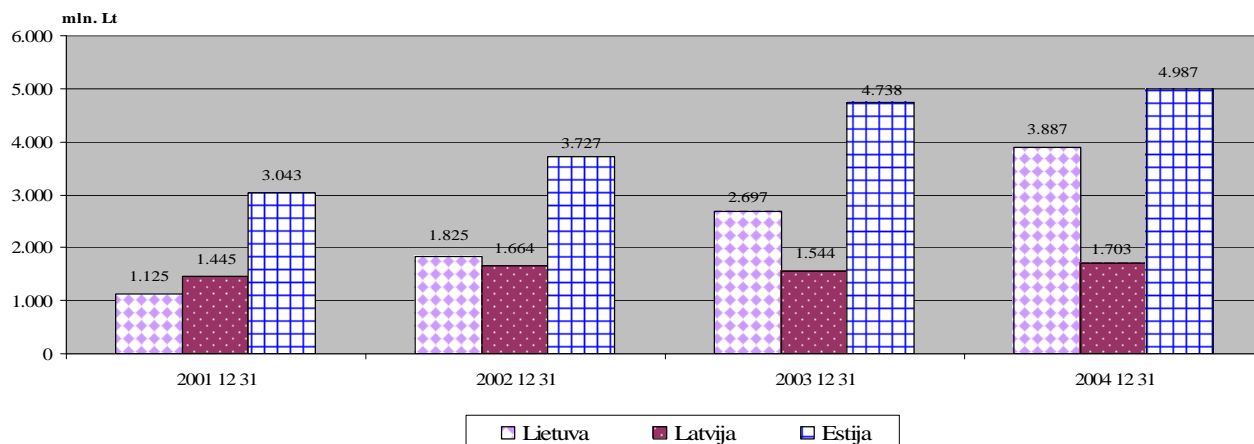
Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

Lizingo portfelio struktūra ir jos pokyčiai (tūkst. Lt)

Lizingo portfelio iššifravimas	2005 03 31		2004 12 31		Pokytis nuo metų pradžios, (%)	2004 03 31	pokytis, lyginant su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, (%)
	Iš viso	dalis, (%)	Iš viso	dalis, (%)		Iš viso	
Lizingo portfelio struktūra pagal lizingo tipą:							
1. Finansinis	3.815.329	93,29	3.642.759	93,72	4,74	2.721.552	40,19
2. Veiklos	274.446	6,71	244.084	6,28	12,44	212.381	29,22
Iš viso:	4.089.775	100,00	3.886.843	100,00	5,22	2.933.933	39,40
Lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšį:							
A. Kilnojamas	3.318.554	81,14	3.175.508	81,70	4,50	2.370.523	39,99
B. Nekilnojamas	771.221	18,86	711.335	18,30	8,42	563.410	36,88
Iš viso:	4.089.775	100,00	3.886.843	100,00	5,22	2.933.933	39,40
Kilnojamas turtas pagal turto rūšį:							
A.1.1. Pramonės įranga ir įrengimai	875.187	21,40	815.232	20,97	7,35	602.708	45,21
A.1.2. Org. technika ir biuro technika	89.143	2,18	91.382	2,35	-2,45	79.233	12,51
A.1.3. Kelių transporto priemonės	1.219.410	29,82	1.143.223	29,41	6,66	805.247	51,43
A.1.4. Lengvieji automobiliai	774.799	18,94	720.130	18,53	7,59	551.273	40,55
A.1.5. Laivai, lėktuvai ir geležinkelių riedmenys	34.007	0,83	35.758	0,92	-4,90	30.398	11,87
A.1.6. Kitas turtas	326.008	7,97	369.783	9,51	-11,84	301.664	8,07
Iš viso:	3.318.554	81,14	3.175.508	81,70	4,50	2.370.523	39,99

Šaltinis: Lietuvos Lizingo asociacija. Lietuvos Lizingo narių statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

Baltijos šalių lizingo portfelio dinamika

16 pav. Baltijos šalių lizingo rinkos dinamika, (%)

Šaltinis: Lietuvos, Latvijos* ir Estijos asociacijos. Šalių Lizingo asociacijų statistinės ataskaitos (Vilnius, 2005)

*Latvijos lizingo portfelio duomenys:

- 2001-2002 m. Latvijos lizingo portfelis pateiktas pagal Latvijos lizingo davėjų asociacijos ir Latvijos komercinių bankų, teikiančių lizingo paslaugas, duomenis.
- 2003-2004 m. Latvijos lizingo portfelis pateiktas pagal Latvijos lizingo davėjų asociacijos duomenis.

1.4. Išperkamosios nuomos paslaugos organizavimas UAB „Šiaulių banko lizingas“

1.4.1. AB Šiaulių bankas apžvalga

AB Šiaulių bankas jau gyvuoja 13 metų. Nuo pat įsikūrimo bankas nuosekliai dirba pasirinkta veiklos kryptimi, siekdamas visapusiškai tenkinti gyventojų poreikius, skatinti smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą, regioninės reikšmės projektų įgyvendinimą. Rinkos pokyčiai, augantys rinkos subjektų lūkesčiai tapo veiklos gairėmis, nulėmusiomis pasiektą banko pažangą.

AB Šiaulių bankas yra lietuviško kapitalo bankas, pastaruosius keletą metų laipsniškai didinantis užimamą rinkos dalį. Centrinė banko buveinė įsikūrusi Šiauliuose.

Pradėjęs veiklą Šiaulių mieste, bankas iki 1999 metų įkūrė 10 filialų ir išplėtė savo veiklą šiaurės vakarų Lietuvoje, skatindamas ekonominį šio regiono vystymąsi.

Nuo 2000 – ujų metų Šiaulių bankas pradėjo formuoti padalinių tinklą visoje šalyje. Kasmet buvo įsteigiama po 7 – 10 naujų klientų aptarnavimo skyrių. Dalis skyrių, įgydami didesnę savarankiškumą, platesnius įgaliojimus, tapo banko filialais. Šiuo metu Šiaulių bankas turi 43 teritorinius padalinius, veikiančius 25 šalies miestuose, ir aptarnauja savo klientus visoje Lietuvoje.

Šiaulių bankas yra įsteigęs 5 sėkmingai dirbančias antrines įmones:

- UAB "Šiaulių banko lizingas" (1999 metais),
- UAB "Šiaulių banko investicijų valdymas" (2000 metais),
- UAB "Šiaulių banko turto fondas" (2002 metais),
- UAB "Šiaulių banko faktoringas" (2002 metais),
- UAB "Pajūrio alka" (2003).

AB Šiaulių bankas savo klientams teikia internetinės bankininkystės paslaugas, platina Maestro, EuroCard / MasterCard mokamąsias korteles, įvairias indėlių rūšis, periodinio mokėjimo, tiesioginio debeto paslaugas ir daug kitų paslaugų.

Svarbiausia banko veiklos kryptis – kreditavimas. Bankas teikia trumpalaikes paskolas, kreditines linijas, overdraftus, ilgalaikes paskolas iš savų bei Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Pasaulio Banko, Europos Tarybos vystymo banko lėšų, iš Europos Sąjungos lėšų pagal PHARE programą. Šiaulių bankas bendradarbiauja su Centrine projektų valdymo agentūra, Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondu ir kredituoja pastatų ir urbanizuotų teritorijų inžinerinės infrastruktūros atnaujinimo ar gerinančius aplinkos apsaugą projektus.

Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas ir Šiaulių bankas sėkmingai bendradarbiauja pastaruosius ketverius metus ir nuo 2005 m. balandžio mėn. pradeda naują vystimosi etapą. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas Balandžio 5 d. investuoja į AB Šiaulių banko akcinį kapitalą įsigydamas 12 mln. paprastųjų vardinių 1 lito nominalios vertės akcijų emisiją, išleidžiamą Šiaulių banko. Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko dalis padidintame Šiaulių banko akciniame kapitale sieks 16 procentų. Bendra projekto vertė gali siekti iki 23 milijonų litų. Ši investicija leis užtikrinti sėkmingą tolimesnę Šiaulių banko ir jo dukterinių įmonių augimą, jo teikiamų produktų smulkiąjam ir vidutiniam verslui finansuoti įvairovę bei kokybę.

1.4.2. UAB „Šiaulių banko lizingas“ apžvalga

UAB "Šiaulių banko lizingas" įsikūrė 1999 metais ir sėkmingai įsitvirtino tarp kitų lizingo bendrovių. Bendrovė siūlo ne tik įprastas lizingo paslaugas – technologinių įrengimų, automobilių ar orgtechnikos išsimokėjimo paslaugas, bet taip pat ir kelionių, statybos darbų ar medicininių operacijų išperkamąją nuomą.

UAB "Šiaulių banko lizingas" – pirmoji lizingo kompanija Europoje, 2002 metais pradėjusi dirbti su Europos Rekonstrukcijos ir Plėtros Banku (ERP). Pagal bendrą su ERPB smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo programą – MIKRO LIZINGAS – įmonė sėkmingai dirba paslaugų, gamybos, statybos ir prekybos investicijų srityse.

UAB "Šiaulių banko lizingas" bendradarbiaudamas su Lietuvos aplinkos apsaugos ir investicijų fondu (LAAIF) savo klientams siūlo palankiomis sąlygomis finansuoti aplinkosauginius projektus. Pasinaudojus šia paslauga klientui LAAIF subsidijuoja dalį sumokėtų palūkanų.

Siekdama operatyviau palaikyti tiesioginius kontaktus su savo klientais, lizingo bendrovė 2000 metais pradėjo steigti savo atstovybių tinklą didžiausiuose šalies miestuose:

- Vilniuje (2000 m.);
- Klaipėdoje (2001 m.);
- Kaune (2002 m.);
- Alytuje (2004 m.).

1.4.3. UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos analizė

2004 – ieji metai UAB „Šiaulių banko lizingas“ buvo kokybės gerinimo ir naujų produktų kūrimo bei diegimo metais. Per penkerius veiklos metus sukaupta darbo patirtis leido siekti kokybiškesnio klientų aptarnavimo, gerinti produktų kokybę, tobulinti kompiuterinių technologijų pritaikymą versle, kurti naujus produktus, toliau plėtoti darbą per atstovybes.

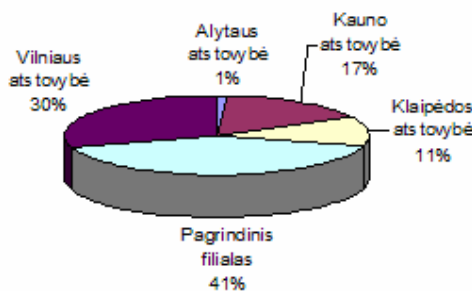
2004 metais buvo tobulinama IS Lizingas verslo valdymo sistema. Programa buvo pritaikyta prie LR įstatymų numatytų reikalavimų, pakeitimai leido operatyviau vertinti ir aptarnauti klientus, užtikrinti vidinę kontrolę bei rizikos valdymą, paspartinti lizingo darbuotojų darbą, sumažinti galimų klaidų skaičių. 2004 metais įdiegta ir sutarčių informacija internete – „Sinfo linija“, leidžianti klientams matyti savo sutarčių būklę (sutarties sąlygas, atliktus mokėjimus ir kt.).

Buvo tobulinama ir sutarčių sudarymo linija, leidžianti pardavėjams aptarnauti fizinius asmenis ONLINE režimu, atkreipiant dėmesį ne tik į klientų, bet ir į partnerių – pardavėjų darbo patogumus. Tai leido išplėsti pardavėjų tinklą bei padidinti jų sudaromų sutarčių kiekį. 2004 metais pardavėjai sudarė 9943 išperkamosios nuomos sutartis su fiziniais asmenimis, kurių finansuojama suma 16 664,9 tūkst. Lt. Tai sudaro du trečdalius visų su fiziniais asmenimis pasirašytų išperkamosios nuomos sandorių.

17 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

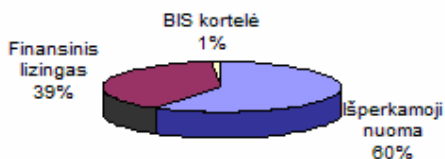
2004 metais bendrovė ir toliau veiklą vykdė ir klientus aptarnavo ne tik centrinėje būstinėje, bet ir didžiuosiuose Lietuvos miestuose atidarytose atstovybėse – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje. Siekiant gerinti ryšius su partneriais bei tapti pasiekiamais didesniai klientų skaičiui 2004 metų lapkričio mėnesį buvo atidaryta jau penktoji UAB „Šiaulių banko lizingas“ atstovybė Alytuje. Per du veiklos mėnesius Alytaus atstovybėje buvo sudarytas 1% visų sutarčių, Centrinėje būstinėje buvo sudaryta 41% visų sutarčių, Vilniuje- 30%, Kauno atstovybėje- 17%, Klaipėdoje- 11% visų sutarčių.

18 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

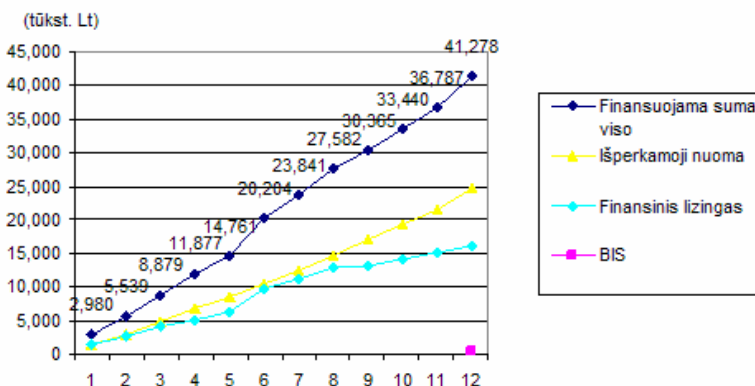
2004 metų gruodžio mėnesį UAB „Šiaulių banko lizingas“ pradėjo teikti naują paslaugą - Pirkimo išsimokėtinai kortelę BIS, kuri suteikia galimybę klientams pasinaudoti platesniu paslaugų spektru. Ši kortelė praėjusiais metais buvo suteikiama tik lojaliems klientams. Iki metų pabaigos buvo sudaryta 171 pirkimo išsimokėtinai kortelės BIS sutartis, pagal kurias suteiktas 558,4 tūkst. Lt limitas. 2005 metais planuojama šią paslaugą teikti ir naujiems klientams.

19 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

Iš viso 2004 metais buvo sudarytos 14 633 sutartys, kurių finansuojama suma, palyginus su 2003 metais išaugo 18,6% ir siekė 41 278 tūkst. Lt., iš jų 14 065 išperkamosios nuomos, kurių finansuojama suma 24 594,3 tūkst. Lt (17,4% daugiau nei 2003m.) - su fiziniais asmenimis, ir 397 sutartys, kurių finansuojama suma 16 125,3 tūkst. Lt (33,4% daugiau nei 2003m.)– su juridiniais asmenimis, likusios- pirkimo išsimokėtinai kortelės BIS sutartys.

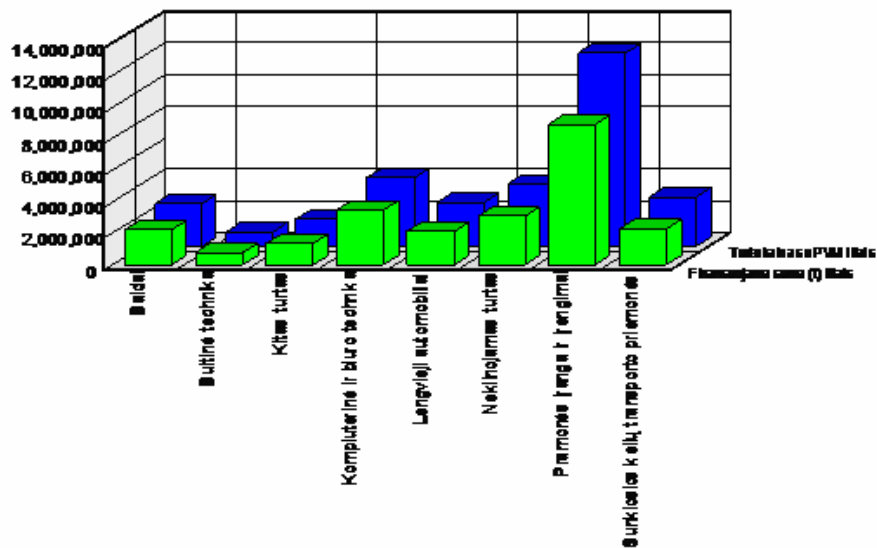

20 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

2004 metais daugiausia buvo lizinguojamas kilnojamas turtas. Projektai, kur lizinguojamas šios rūšies turtas sudarė 87% visų 2004 metais sudarytų sutarčių, nekilnojamojo turto projektai sudarė- 13% visų sutarčių. Didžiausią 2004 metais sudarytų projektų, kur lizinguojamas kilnojamas turtas, dalį sudaro pramonės įranga ir įrengimai – 37%, kompiuterinė ir biuro technika- 14%, sunkiosios kelių transporto priemonės (sunkvežimiai, vilkikai, priekabos ir puspriekabės, autobusai), baldai bei lengvieji automobiliai sudaro po 9 % visų sudarytų sutarčių, buitinė technika- 3%, likę- 6%- kitas turtas.

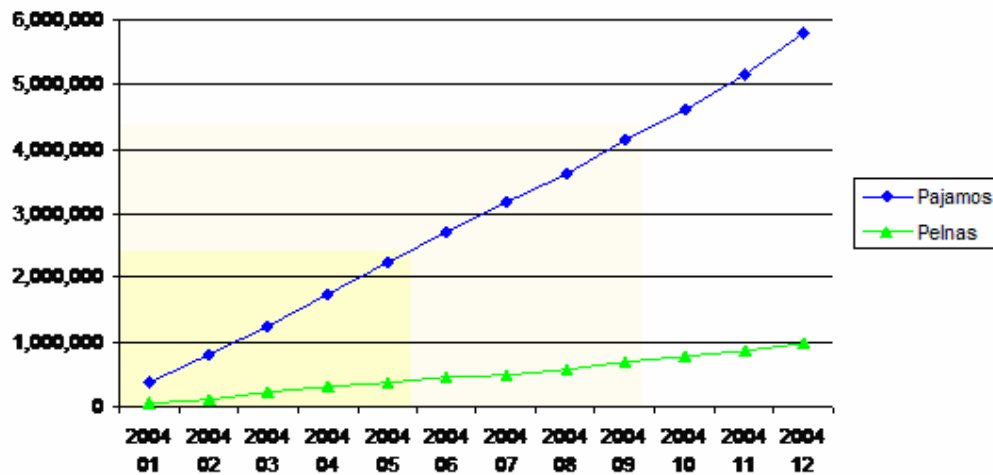

21 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

2004 metais bendrovė uždirbo 5 785,1 tūkst. Lt pajamų ir gavo 990,1 tūkst. Lt grynojo pelno. Palyginus su 2003 metais įmonės pelnas sumažėjo 17,5%. Tam įtakos turėjo apskaitos politikos pasikeitimas, kuris sąlygojo, kad 480,2 tūkst. Lt pajamų bus užskaityta ateityje- sutarčių galiojimo laikotarpiu.

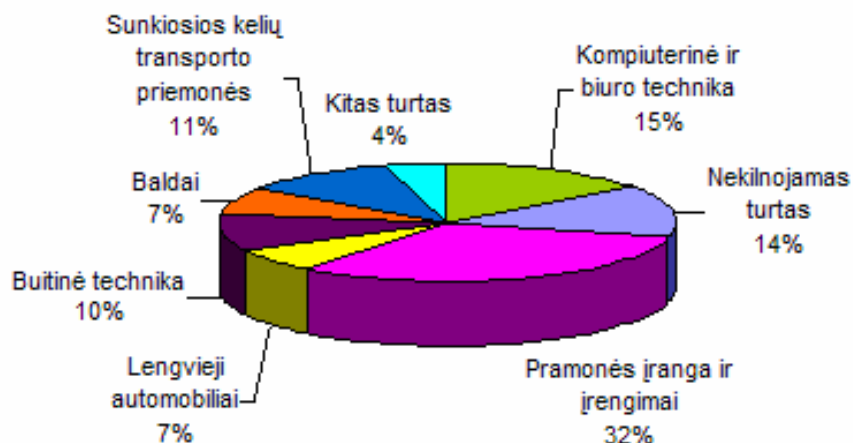
22 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

Palyginus su 2003m. išperkamosios nuomos portfelis prieš atidėjimus išaugo 20% ir metų pabaigai sudarė 39 555 tūkst. Lt (2003m. -31 639 tūkst. Lt), veiklos nuoma- 494,3 tūkst. Lt, automobilių pardavimas

išsimokėtinai- 654,5 tūkst., pirkimo išsimokėtinai kortelei BIS panaudotas limitas- 172,2 tūkst. Lt. Iš viso UAB „Šiaulių banko lizingas“ portfelis metų pabaigai siekė 40 876,0 tūkst. Lt.

2004 metų pabaigai didžiausią išperkamosios nuomos portfelio dalį sudarė pramonės įranga bei įrengimai –32%, didelę dalį bendrovės lizingo portfelio sudarė nekilnojamasis turtas –14%, kompiuterinė ir biuro technika- 15%, sunkiosios kelių transporto priemonės sudarė 11%, buitinė technika- 10%, lengvieji automobiliai ir baldai – po 7%.

23 pav. Sudaromų išperkamosios nuomos sutarčių pasiskirstymas

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ 2004 metų veiklos apžvalgos ataskaita

1.5. Išperkamosios nuomos paslaugos organizavimas UAB „Šiaulių banko lizingas“

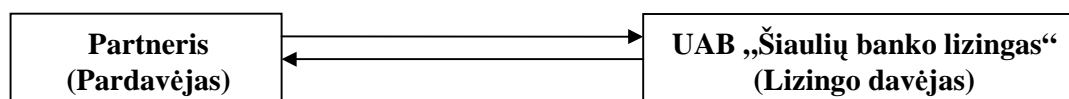
UAB „Šiaulių banko lizingas“ išperkamosios nuomos paslaugą savo klientams pradėjo teikti nuo pat įmonės gyvavimo pradžios. Šiai dienai UAB „Šiaulių banko lizingas“ turi apie 100 tūkst. privačių klientų, iš kurių jau ne vienas kelis kartus pasinaudojo Išperkamosios nuomos paslauga. Vidutiniškai, privatiems klientams suteiktų išperkamosios nuomos paslaugų sudaro apie 50 % įmonės portfelio.

Išperkamosios nuomos paslaugos suteikimo klientams principai, palyginti nuo įmonės gyvavimo pradžios kardinaliai pasikeitė. Įmonė daug investavo į modernias informacines technologijas, daug pastangų įdėjo į paslaugos suteikimo operatyvumo ir patogumo gerinimą. Šiai dienai įmonė dirba su ~ 500 partnerių (pardavėjų) visoje Lietuvoje, kurių darbo vietose yra įdiegta internetinė Išperkamosios nuomos sutarčių sudarymo linija, kurios pagalba klientas parduotuvėje ar net savo namuose (prekybos agentai su mobiliu darbo vieta) išsirinkus norimą prekę gali sudaryti išperkamosios nuomos sutartį su UAB „Šiaulių banko lizingas“. Sutarties sudarymui klientui reikia pateikti tik asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir pasirašyti sutartį. Sudarius sutartį Klientas iš karto gali naudotis preke, kiekvieną mėnesį mokėdamas mėnesinius mokėjimus AB Šiaulių bankas, kituose Lietuvos komerciniuose bankuose ar sudaryti tiesioginio debeto ar periodinio mokėjimo sutartis.

1.5.1. Partnerių paieška ir bendradarbiavimo sutarčių sudarymas

UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir partnerių pagrindinis bendradarbiavimo tikslas – partnerio parduodamų prekių pardavimas išperkamosios nuomos būdu per UAB „Šiaulių banko lizingas“. UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir partnerių bendradarbiavimą galima suskirstyti į du etapus: bendradarbiavimo pradžia ir einamąjį bendradarbiavimą.

Bendradarbiavimo pradžia. Partneris kreipiasi į UAB „Šiaulių banko lizingas“ arba atvirkščiai dėl bendradarbiavimo. Partneris užpildo bendradarbiavimo paraišką, kur nurodo informaciją apie savo įmonę, parduodamas prekes, pardavimo specifiką, pardavimo taškus, planuojamą apyvartą ir kitą bendradarbiavimui reikiamą informaciją. UAB „Šiaulių banko lizingas“ išanalizuoja pateiktą bendradarbiavimo paraišką ir pateikia partneriui komercinį bendradarbiavimo pasiūlymą. Komerciniame bendradarbiavimo pasiūlyme yra nurodoma siūloma bendradarbiavimo tvarka, sąlygos ir klientams taikytini prikimo išsimokėtinai kainodaros variantai:

24 pav. Bendradarbiavimo pradžia

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ medžiaga

Standartines sąlygos:

- Avansas: nuo 0 % iki 70 %, t.y. klientas sutarties sudarymo dieną pas pardavėją privalo sumokėti pasirinktą avanso sumą (pasirinkus 0 % avansą – sutarties sudarymo dieną nieko mokėti nereikia);
- Administravimo mokestis: kintamas priklausomai nuo sutarties trukmės;
- Metinės palūkanos: nustatomos individualiai;
- Komisinis mokestis: nustatomos individualiai (Partneris moka UAB „Šiaulių banko lizingas“);

Taip pat prie šio sąlygų varianto galima taikyti ir įmokos atidėjimą. Jei partneris susitaria su lizingo bendrove, klientui gali būti pritaikytas ir kelių mėnesių įmokos atidėjimas, t.y. klientas, sutarties sudarymo dieną neįneša pradinio įnašo, o mėnesinius mokėjimus pradeda mokėti tik po poros mėnesių.

Nulinis pabrangimas:

Partneris gali suteikti savo klientams galimybę pirkti prekes išperkamosios nuomos būdu nemokant palūkanų. Tokiu atveju partneris savo lėšomis, komisinio mokesčio pavidalu, lizingo bendrovei kompensuoja palūkanas arba palūkanų suma įskaičiuojama į sutarties administravimo mokestį. Kartais taikomas kompleksinis variantas, palūkanos padalinamos: dalį palūkanų dengia partneris savo pelno sąskaita, o kita dalis įskaičiuojama į sutarties administravimo mokestį.

- Avansas: nuo 10 % iki 70 %, t.y. klientas sutarties sudarymo dieną pas pardavėją privalo sumokėti pasirinktą avanso sumą;
- Administravimo mokestis: kintamas priklausomai nuo sutarties trukmės;

- Metinės palūkanos: neskaičiuojamos;
- Komisinis mokestis: nustatomos individualiai (šis mokestis dažniausiai atitinka Palūkanoms už nuomojamą turtą);

Šis sąlygų variantas dažniausiai yra taikomas kai partneris dirba su didele pelno marža.

Kartais partneriai pasirenka kelis ar net abu galimus pirkimo išsimokėtinai kainodaros variantus ir savo klientams taiko diferencijuotą pardavimo išsimokėtinai kainodarą.

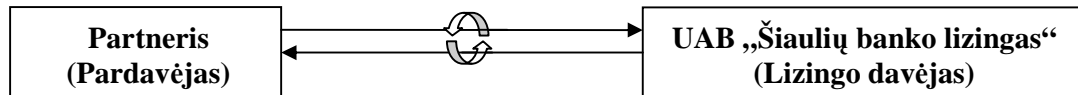
UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir partneriui gautinai sutarus bendradarbiavimo sąlygas, pasirinkus taikomos pirkimo išsimokėtinai kainodaros variantą(-us), aptarus bendrus reklaminės kampanijos metodus ir finansavimo formas yra pasirašoma bendradarbiavimo sutartis. Pasirašius bendradarbiavimo sutartį šalys atlieka:

- **UAB „Šiaulių banko lizingas“:**
  - Registruoja partnerį savo verslo valdymo sistemoje ir sukuria bendradarbiavimo sutartyje nurodytas klientams taikomus pirkimo išsimokėtinai kainodaros variantą(-us);
  - Įgalioja partnerio darbuotojus savo vardu sudaryti išperkamosios nuomos sutartis;
  - Suteikia darbuotojams prisijungimo informaciją prie „Online“ išperkamosios nuomos sutarčių sudarymo linijos ir apmoko darbui su ja;
  - Pateikia partneriui įvaizdinę – reklaminę medžiagą ir sutarčių sudarymo blankus;
  - Bei įvykdo visas kitas bendradarbiavimo sutartyje numatytas sąlygas.
- **Partneris:**
  - Sukuria darbo vietą išperkamosios nuomos sutarčių sudarymui (kompiuteris, internetas, spausdintuvas, kopijavimo aparatas);
  - Apipavidalina savo pardavimo taškus lizingo bendrovės pateikta įvaizdine – reklamine medžiaga;
  - Bei įvykdo visas kitas bendradarbiavimo sutartyje numatytas sąlygas.

Einamasis bendradarbiavimas. UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir partneriui pasirašius bendradarbiavimo sutartį

- **UAB „Šiaulių banko lizingas“:**
  - Reguliariai informuoja partnerį ir jo darbuotojus apie atsiradusias naujoves ir sąlygų pakeitimus ar panašiai;
  - Teikia informacinę – reklaminę medžiagą;
  - Teikia išperkamosios nuomos sutarčių blankus;
  - Konsultuoja darbuotojus išperkamosios nuomos sutarčių sudarymo klausimais;
  - Jei bendradarbiavimo ar kitoje sutartyje numatyta, finansuoja dalį bendros reklaminės kompanijos ar pavienių akcijų išlaidų.
- **Partneris:**
  - Konsultuoja klientus išperkamosios nuomos sudarymo klausimais;

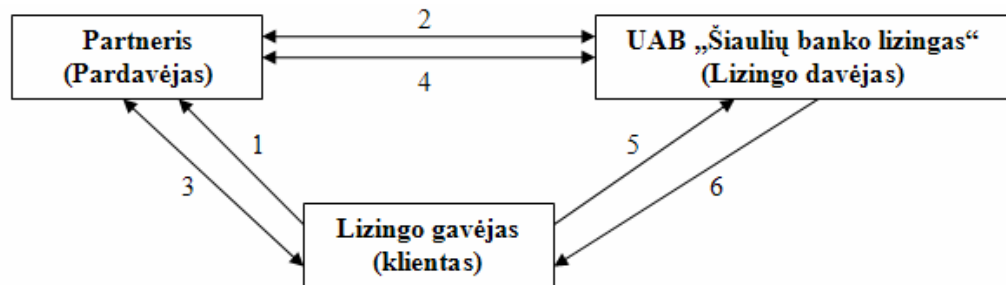
- Prižiūri informacinės – reklaminės medžiagos sklaidą klientams;
- Parduoda prekes išperkamosios nuomos būdu per UAB „Šiaulių banko lizingas“;
- Pristato sudarytų sutarčių dokumentus į UAB „Šiaulių banko lizingas“ apmokėjimui;
- Jei bendradarbiavimo ar kitoje sutartyje numatyta, organizuoja ir finansuoja dalį bendros reklaminės kampanijos ar pavienes akcijas.

25 pav. Einamojo bendradarbiavimo schema

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ medžiaga

1.5.2. Išperkamosios nuomos sutarčių sudarymas ir administravimas

26 pav. Išperkamosios nuomos sutarčių sudarymo schema

Šaltinis: UAB „Šiaulių banko lizingas“ medžiaga

1. Klientas atvyksta į partnerio pardavimo tašką (parduotuvę), išsirenka pageidaujamą prekę ir pareiškia savo norą ją įsigyti išperkamosios nuomos būdu.
2. Partnerio darbuotojas prisijungia prie išperkamosios sutarčių sudarymo linijos, suveda pasirinktos prekės kainą ir remiantis gautais rezultatais pasiūlo klientui galimas pirkimo išsimokėtinai sąlygas (sąlygos pateikiamos remiantis bendradarbiavimo sutartyje nurodytais pirkimo išsimokėtinai kainodaros variantais);
3. Klientui susipažinus ir pasirinkus pageidaujamas pirkimo išsimokėtinai sąlygas partnerio darbuotojas sudaro išperkamosios nuomos sutartį:
  - pareikalauja vieno iš kliento asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų ir padaro jo kopiją;
  - suveda į liniją reikiamą informaciją apie klientą ir pageidaujamą įsigyti turtą;
  - parenka kliento pageidaujamas pirkimo išsimokėtinai sąlygas ir atspausdina išperkamosios nuomos sutarties dokumentus: nuomos sutartį, turto priėmimo – perdavimo aktą ir mėnesinės įmokos mokėjimo kvito pavyzdį. Dokumentų šablonai patiekiami priede Nr. 1
  - savo parašais patvirtindami, sudaro išperkamosios nuomos sutartį, jei pagal sutarties sąlygas reikia – paima pradinį įnašą ir pagal perdavimo – priėmimo aktą perduoda turtą klientui;
  - taip pat supažindina klientą su mėnesinių įmokų mokėjimo tvarka ir einamojo balanso tikslinimo galimybėmis;

4. Klientui pasirašius sutartį, surenka ir pristato UAB „Šiaulių banko lizingas“ visus reikiamus sutarties dokumentus ir PVM sąskaitą – faktūrą apmokėjimui už išperkamosios nuomos būdu parduotą turą. UAB „Šiaulių banko lizingas“ patikrina sutarties dokumentus ir apmoka PVM sąskaitą – faktūrą partneriui už parduotą turą. Jei klientas partneriui buvo sumokėjęs pradinį įnašą, pradinio įnašo suma atimama iš partneriui apmokamos PVM sąskaitos – faktūros sumos.
5. Klientas pasirašęs išperkamosios nuomos sutartį, sutarties laikotarpiu nuomoja įsigyta preke iš lizingo bendrovės ir įmokų grafike nurodytą tvarką, kiekvieną mėnesį moka mėnesinius mokėjimus iki pilno vertės, palūkanų ir kitų mokesčių padengimo. Visą sutarties laikotarpį klientas yra atsakingas už nuomojamo turto eksploatavimą ir priežiūrą.
6. Klientui pilnai įvykužius visus sutartyje nurodytus įsipareigojimus, išperkamosios nuomos būdu įsigyta prekės automatiškai tampa jo nuosavybe.

1.5.3. Išperkamosios nuomos rizikos valdymas UAB „Šiaulių banko lizingas“

UAB „Šiaulių banko lizingas“, kaip ir bet kuri kita veikianti institucija, savo veikloje susiduria su įvairių rūšių rizika. Dažniausiai rizikos yra klasifikuojamos į finansines (lizingo suteikimo, palūkanų normos, turto kainos) ir operacines (sistemų gedimas, verslo tęstinumo, apgavystės), tačiau yra daug kitokių rizikų, kurios dažniausiai yra sunkiai įvertinamos (pvz. reputacija, konkurencija, teisinė rizika). Nevaldoma rizika gali žymiai paveikti veiklos rezultatus, todėl vienas iš pagrindinių Lizingo bendrovės uždavinių yra ne tik apriboti ar minimizuoti rizikas, kylančius dėl Lizingo bendrovės veiklos operacijų, bet sukurti patikimą patiriamų rizikų valdymo sistemą, kuri leistų pasiekti optimalų rizikos ir pelno santykį.

UAB „Šiaulių banko lizingas“ rizikų valdymo sistemą sudaro šios sudėtinės dalys:

1. rizikos identifikavimas;
2. rizikos dydžio įvertinimas;
3. rizikos stebėjimas (monitoringas);
4. tinkamo rizikos valdymo priemonių taikymo kontrolė.

Šios nuostatos yra taikomos visiems Lizingo bendrovės skyriams, prisiimantiems finansinius reikalavimus klientams.

Atsižvelgiant į Lizingo bendrovės, kaip finansinės institucijos specifiką, jos dydį, veiklos sudėtingumą, išskiriamos keturios pagrindinės rizikų rūšys, patiriamos vykdant Lizingo bendrovės veiklą:

5. finansavimo rizika;
6. rinkos rizika (palūkanų normos rizika, užsienio valiutos rizika);
7. likvidumo rizika;
8. operacinė rizika.

Šiame skyriuje, kaip vieną iš pagrindinių rizikų išnagrinėsime **Išperkamosios nuomos sutarčių finansavimo rizikos valdymo principus UAB „Šiaulių banko lizingas“**. Finansavimo rizika – tai rizika patirti

nuostolius dėl Lizingo bendrovės skolininko nesugebėjimo laiku vykdyti savo finansinius įsipareigojimus Lizingo bendrovei. Pagal savo įtaką galimiems Lizingo bendrovės veiklos rezultatams tai yra pati svarbiausia rizikos rūšis !

UAB “Šiaulių banko lizingas” suteikdamas išperkamosios nuomos paslaugą savo klientams prisiima riziką tik tose srityse, kurios jai yra gerai žinomos ir kuriose ji turi pozityvios patirties, vengdama pernelyg didelės paslaugos sutarčių rizikos, galinčios neigiamai paveikti didelę akcininkų nuosavybės dalį, tačiau siekdama pakankamo pelningumo, kuris, didėjant konkurencijai, užtikrintų stabilią Lizingo bendrovės poziciją rinkoje.

Finansavimo rizikos valdymo priemonių visumą sąlygiškai galima suskirstyti į dvi dalis:

1. priemonės, padedančios išvengti sprendimų sudarant nepateisinamai rizikingas sutartis;
2. priemonės, užtikrinančios efektyvią Lizingo bendrovės aktyvų kokybės monitoringo sistemą.

Priemonės, padedančios išvengti sprendimų dėl nepateisinamai rizikingų išperkamosios nuomos sutarčių sudarymo. Šias priemones galima suskirstyti į tris grupes:

- daugiapakopę sprendimų priėmimo ir jų patvirtinimo sistemą;
- rizikos paskirstymą tarp struktūrinių lygių – limitų nustatymas (rizikos apribojimai vienam skolininkui, jų grupėms);
- užtikrinimo priemonės.

Laikantis sprendimų dėl išperkamosios nuomos paslaugos suteikimo tvarkos minimizuojama klaidingų sprendimų priėmimo galimybė. Bendrovė yra patvirtinusi standartine išperkamosios nuomos sąlygas, įgaliojantiems asmenims suteikusi tam tikrus įgaliojimus sprendimams priimti ir įsteigusi Lizingo bendrovės paskolų komitetą.

Šia tvarka siekiama, kad dauguma sprendimų neatitinkančių standartinių sąlygų dėl paslaugos suteikimo nebūtų įgaliojantiems asmenims priimti ir įgyvendinti vienasmeniškai, o būtų apsvarstyti lizingo paskolų komiteto.

Lizingo bendrovėje yra nustatyti sprendimų dėl paslaugos suteikimo įgyvendinimo limitai įgaliojantiems asmenims. Nustatant limitus įgaliojantiems asmenims atsižvelgiama į kiekvieno jų kvalifikaciją, patirtį, jų vadovaujamų skyrių veiklos efektyvumą, išperkamosios nuomos paslaugos portfelio kokybę ir kitus faktorius. Suteikti limitai peržiūrimi vieną kartą per metus arba dažniau, jei tam atsiranda pagrindas: pasikeičia skyrių vadovai, darbuotojai, bendrovės organizacinė struktūra, ženkliai pablogėja ar pagerėja atskiro skyriaus ir/ ar atstovybės paslaugos portfelio kokybė, įvyksta kiti teigiami ar neigiami įvykiai.

Lizingo bendrovės suteiktų išperkamosios paslaugos sutarčių išmokėjimas, siekiant minimizuoti galimą finansavimo riziką, turi būti pakankamai užtikrintas. Lizingo bendrovė didelį dėmesį kreipia į sutarties turta, kadangi jis nuosavybės teise priklauso Lizingo bendrovei. Jei turto likvidumo procentas yra labai žemas, užtikrinimo priemonės galėtų būti kito kilnojamojo / nekilnojamo daikto ar turtinių teisių įkeitimas, laidavimas, garantija, kitos prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonės. Vis dėlto priimant sprendimą dėl išperkamosios nuomos paslaugos suteikimo, Lizingo bendrovė pirmiausia analizuoja kliento finansinį pajėgumą bei gražinimo galimybes iš kliento gaunamų pajamų. Pakankamas užstatas negali pakeisti tinkamo kliento mokumo ar kompensuoti informacijos apie klientą trūkumą, nes bet koks prievartinis gražinimas

realizuojant užstatą gali atnešti lizingo bendrovei nuostolių. Be to, užstato vertės sumažėjimą gali įtakoti tos pačios priežastys, dėl kurių nebuvo padengta išperkamosios nuomos sutartis.

Priemonės, užtikrinančios efektyvią Lizingo bendrovės aktyvų kokybės monitoringo sistemą. Lizingo bendrovė vykdydama aktyvų kokybės monitoringą, atlieka specialiųjų atidėjinių ir specialiųjų atidėjinių bendram abejotinių aktyvų portfeliui formavimą. Finansavimo monitoringas vykdomas dviem aspektais:

- atskirų išperkamosios nuomos sutarčių monitoringas;
- išperkamosios nuomos portfelio monitoringas.

Atskirų išperkamosios nuomos paslaugos sutarčių ir portfelio monitoringo tikslas – teikti teisingą informaciją lizingo vadovybei apie lizingo portfelio kokybę, struktūrą ir rizikos koncentraciją.

Išperkamosios nuomos sutarčių administravimas, jų nuolatinis stebėjimas yra svarbiausias elementas išlaikant lizingo bendrovės saugumą ir patikimumą. Kai išperkamosios nuomos paslauga jau suteikta, tinkamas paslaugos panaudojimas pagal tikslinę paskirtį ir grąžinimas tampa skolininko ir suteiktą paslaugą administruojančio darbuotojo atsakomybė. Tinkamas išperkamosios nuomos paslaugos administravimas apima savalaikį skolininko sutarties bylos atnaujinimą, naujausios finansinės informacijos pateikimą, savalaikį informacijos ir duomenų bazę suvedimą, įvairių dokumentų ir jų pakeitimų ruošimą.

Visi abejotini aktyvai, nepriklausomai nuo jų dydžio, vertinami kiekvieną mėnesį. Abejotini aktyvai vertinami individualiu metodu, atsižvelgiant į pagrindinius ir papildomus vertinimo ir grupavimo kriterijus. Abejotini aktyvai grupuojami į grupes. Specialieji ir bendrieji atidėjiniai abejotiniams aktyvams sudaromi vadovaujantis konservatyvumo principu.

Efektyvi išperkamosios nuomos sutarties monitoringo sistema apima priemones, kurias:

- įvertina turto rinkos vertę bei užstato pakankamumo laipsnį esamam kliento išsiskolinimui;
- identifikuoja mokėjimų vėlavimus ir klasifikuoja potencialias problemines sutartis;
- užtikrina, kad Lizingo bendrovė per visą sutarties laikotarpį žino esamą finansinę skolininko padėtį;
- esant reikalui, perduoda duomenis apie skolą faktą Skolininkų informacinėms administravimo sistemoms;
- leidžia imtis neatidėliotinių veiksmų identifikuotoms problemoms spręsti.

Apibendrinus Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių teorinius aspektus ir išanalizavus išperkamosios nuomos paslaugos rinką Lietuvoje bei išperkamosios nuomos paslaugos organizavimą UAB „Šiaulių banko lizingas“, sekančiame skyriuje nustatysime pagrindinius išperkamosios nuomos ir mokamųjų kortelių teikiamus privalumus ir trūkumus pagrindinėms suinteresuotoms šalims, aptarsime Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo galimybę, palyginsim Išperkamosios nuomos ir Pirkimo išsimokėtinai kortelės pelningumą ir suformuluosime galutines išvadas.

III. IŠPERKAMOSIOS NUOMOS PASLAUGOS TOBULINIMO GALIMYBĖS IR REKOMENDACIJOS

1.6. Išperkamosios nuomos privalumai ir trūkumai

Greitą ir stabilų išperkamosios nuomos paslaugos rinkos augimą lėmė aptarnavimo operatyvumas ir paslaugos paprastumas. Pagrindinius išperkamosios nuomos paslaugos sistemos dalyvius (sinteresuotas šalis) galima suklasifikuoti į tris grupes:

- Išperkamosios nuomos paslaugos gavėjus;
- komercinės įmonės (pardavėjus);
- Lizingo bendrovės.

1.6.1. Privalumai ir trūkumai Išperkamosios nuomos paslaugos gavėjams (klientams):

Privalumai:

- Norimą prekę galima įsigyti iš karto (kortelės gamyba trunka apie 1 savaitę);
- Sutartis sudaroma prekybos vietoje pateikus vien tik asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą;
- Klientui pilnai išmokėjus vieną sutartį lizingo kompanijos taiko lojalumo – nuolaidų programą.
- Patogus ir operatyvus atsiskaitymas – klientas gali sudaryti periodinio mokėjimo ar tiesioginio debeto sutartis, padaryti pavedimą iš bet kurio banko internetu ir kitais klientui patogiais būdais.

Trūkumai:

- Klientas negali atsiskaityti ankščiau laiko – už sutarties nutraukimą ankščiau laiko yra taikomos įvairios baudos;
- Išperkamosios nuomos būdu negalima įsigyti paslaugų – tai draudžia LR įstatymai;
- Palūkanos skaičiuojamos remiantis fiksuotu įmokų grafiku – klientui sumokėjus ankščiau laiko palūkanos nekinta (kreditinėse kortelės palūkanos skaičiuojamos kiekvieną dieną remiantis faktiškai išnaudota kredito suma);
- Dideli sutarčių sudarymo mokesčiai;

1.6.2. Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams)

Privalumai:

- Pardavėjas bendradarbiaujantis su lizingo kompanija, gali sumažinti išlaidas reklamai, rinkos tyrimams, nes šias paslaugas teikia lizingo kompanija

Trūkumai:

- Papildomos darbo vietos įrengimas – sutarčių sudarymui reikalingas kompiuteris, internetas, spausdintuvas, kopijavimo aparatas;
- Laiko sąnaudos – sutarčių sudarymui ir pristatymui lizingo davėjui (1 sutarties sudarymui sugaištamas vidutiniškai 15 minučių);

- Apyvartinės lėšos – lizingo davėjas pardavėjui už parduotą turtą apmoka tik po dokumentų pristatymo ir patikros (10 dienų);

1.6.3. Privalumai ir trūkumai Lizingo bendrovėms

Privalumai:

- Klientų rato didinimas – pardavėjai pritraukia klientus, kurie sudarius išperkamosios nuomos sutartis tampa lizingo klientais;

Trūkumai:

- Didelės dokumentų administravimo sąnaudos – dokumentų priėmimas, patikra, PVM sąskaitų – faktūrų apmokėjimas;
- Partnerių informavimo problema – partnerių informavimo apie atsiradusias naujoves, sąlygų pakeitimus ar kitą aktualią informaciją;
- Klientų mokumo patikros problema – sutartis sudaroma pardavimo vietoje, lizingo darbuotojai fiziškai nesusitinka su klientu.

1.7. Mokamųjų kortelių privalumai ir trūkumai

Greitą kortelių paplitimą lėmė aptarnavimo operatyvumas, saugumas ir teikiama nauda. Pagrindinius kortelių sistemos dalyvius (suinteresuotas šalis) galima suklasifikuoti į tris grupes:

- kortelių turėtojai (klientai);
- komercinės įmonės (pardavėjai);
- komerciniai bankai (kortelių platintojai).

1.7.1. Privalumai ir trūkumai kortelių turėtojams

Privalumai:

- Patogu naudotis – nereikia grynųjų pinigų mokant už prekes ar paslaugas. Tai patogiau už čekius;
- Galimybė įsigyti neribotą skaičių turtų – gavus kortelę nereikia kiekvieną kartą kreiptis į banką ar lizingo kompaniją vartotojiško kredito ar išperkamosios nuomos sutarties sudarymui;
- Galimybė kreditan įsigyti paslaugas – išperkamosios nuomos atveju tai draudžia daryti įstatymas;
- Paskolą galima naudoti pagal poreikį – prekių įsigijimas kreditan. Naudojant kreditinę kortelę paskola suteikiama automatiškai, be kreipimosi į banką. Pirkimo metu naudojama kreditinė linija, o limitas atstatomas padengus skolą;
- Galimybė paskolą gražinti ankščiau laiko arba pratęsti gražinimo terminą – išperkamosios nuomos atveju sudaromas fiksuotas įmokų grafikas, kurio koregavimas yra apmokestinamas.
- Ataskaitos gavimas – kortelės savininkas gauna iš banko ataskaitą, kuri leidžia patikrinti kiekvieną operaciją ir pareikšti pretenzijas, jei įvyko klaida.

- Išsami informacija apie atliktas operacijas – galima nuolat gauti išsamios informacijos apie įvykdytas operacijas;
- Automatiškai galiojantis kelionės draudimas – tik aukštos klasės kreditinėms kortelėms;
- Lengvatos užsakant bilietus, gyvybės ir kitus draudimus.

Trūkumai:

- Taikomi kortelių mokesčiai – už kortelės išdavimą yra mokama. Kortelė turėtų būti išduodama nemokamai, tačiau tokios teikiamos finansinės paslaugos tikriausiai bus mažesnės nei kitų kortelių;
- Kortelės gamybos laikas – vidutiniškai kortelė gaminama 2 – 4 dienas o išperkamosios nuomos sutarties sudarymas parduotuvėje trunka apie 15 minučių;
- Nepakankama šiandieninių kortelių apsauga – vagystės atveju galimybė prarasti pinigus. Ši problema bus išspręsta pilnai įdiegus lustinių kortelių technologijas;
- Ne iki galo išspręsta anonimiškumo problema – pagal kortelės sąskaitas galima lengvai nustatyti, kur buvo klientas.

1.7.2. Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams)

Privalumai:

- Pardavimų apyvartos didinimas ir naujų klientų paieška – nuolaidos programų taikymas;
- Esamų klientų išsaugojimas – lojalumo programų taikymas;
- Suteikia galimybę parduoti kreditan, nepritraukiant savų lėšų;
- Apyvartinių lėšų taupymas – klientas iš karto atsiskaito grynais pinigais;
- Sumažėja rizika naudojant kortelę vietoj čekio (100% tai tinka debetinei kortelei ir tam tikra prasme kreditinei).

Trūkumai:

- Didelis terminalo mokestis – už atliktą operaciją bankui mokamas 2 ir daugiau % komisinis mokestis;
- Mokestis už naudojimąsi banko informaciniais kanalais – kortelei ir jos paskolos limitui patikrinti reikalingas fiksuotas ryšys;
- Papildomo laiko sąnaudos – klientui aptarnauti reikalingos papildomos laiko sąnaudos kortelei ir jos paskolos limitui patikrinti;
- Grėsmė negauti lėšų – bankas gali ir atsisakyti apmokėti sąskaitą, jei buvo pažeistos tam tikros sutarties sąlygos;
- Konfidencialios informacijos užtikrinimo problema – prekybininkai privalo užtikrinti konfidencialios informacijos užtikrinimą (kliento asmens duomenys).

1.7.3. Privalumai ir trūkumai komerciniams bankams (kortelių platintojams)

Privalumai:

- Vartotojų paskolų dalies padidėjimas – banko ir pardavėjų bendrų pastangų dėka didinamas klientų ratas ir išduodamų paskolų portfelis;
- Geresnis klientų aptarnavimo operatyvūs ir mažesni kaštai – klientai atsiskaito parduotuvėse arba gryninasi pinigus bankomatuose;
- Papildomas kitų banko paslaugų ir produktų pardavimas:
  - Kortelės naudotojams galima perduoti ir kitas pridėtines paslaugas (periodiniai mokėjimai, tiesioginis debetas ir panašiai);
  - Bankas gauna mokestinį atlyginimą tiek iš kortelės turėtojo, tiek iš pardavėjų.

Trūkumai:

- Didelis popierinių dokumentų srautas – jis ypač išaugo per pastaruosius metus, padidėjus atliekamų operacijų skaičiui. Tai padidino administracijos išlaidas, padaugėjo personalo. Bet tai jau pakeitė kortelės su mikroprocesoriais.
- Sukčiavimo atvejai – bankai patiria didelius nuostolius dėl kortelių vagysčių ir padirbinėjimo. Bankai pradėjo statyti videokameras pinigų automatų vietose, ant kortelių spausdinti klientų nuotraukas, kad būtų galima identifikuoti vartotojus.

Atliekant Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių privalumų ir trūkumų analizę buvo vadovaujamasis, UAB „Šiaulių banko lizingas“ užsakymu, marketingo įmonės „Kontakt market“ atlikta Išperkamosios nuomos paslaugos ir alternatyvių finansavimo šaltinių tyrimo medžiaga. Tyrimo medžiagos duomenų paviešinimas uždraustas.

1.8. Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo galimybė

Išanalizavus išperkamosios nuomos paslaugos ir mokamųjų kortelių teikiamus privalumus ir trūkumus, galima teigti, kad klientai norėdami pasinaudoti išperkamosios nuomos paslauga susiduria su tam tikromis problemomis. Vienas iš svarbiausių kliūčių klientui ir lizingo bendrovei yra tai, kad išperkamosios nuomos būdu pirkti paslaugas draudžia LR įstatymai. Šioje situacijoje lizingo kompanijos praranda didelę ir daug pajamų galinčia atnešti rinkos dalį. Pvz. paslaugoms priklauso: turistinės kelionės, stomatologijos paslaugos, brangiai kainuojančios pastinės operacijos ir kita. Šiai dienai lizingo kompanijos yra įsteigusios faktoringo įmones būtent šioms paslaugoms faktorizuoti.

Taip pat išperkamosios nuomos būdu negalima įsigyti kasdieninių nebrangių prekių, užmokėti už mokslą ar įsigyti prekes platinamas tobulosios konkurencijos rinkoje. Šiuo atveju kreditinės mokamosios kortelės yra gerokai pranašesnės. Atsiskaitydamas kortele klientas gali įsigyti bet kokia norimą prekę ar paslaugą, tai pat išsigryninti pinigų ir panaudoti juos kur reikia.

Pasirašę išperkamosios nuomos paslaugos sutartis klientai „prišiami“ prie fiksuoto įmokų grafiko, kuris dažniausiai sudaromas keleriems metams. Sutarties galiojimo laikotarpiu klientas negali naudoti įneštų pinigų, nutraukti sutartį ankščiau laiko (padengdamas neišmokėtą sumą) ar pertęsti jos galiojimo laikotarpį. Palūkanos už nuomojamą turtą skaičiuojamos pagal sutarties sudarymo metu darytą teorinį įmokų grafiką, o ne faktišką

kliento balansą. Pvz. Jei klientas sumokėjo dvi įmokas į priekį, palūkanos neperskaičiuojamos. Kaip palūkanų skaičiavimo pagrindas laikomas teorinis fiksuotas įmokų grafikas.

Mokamosios kortelės turi ir savų trūkumų, kaip kortelės gamybos laikas, pinigų saugumo užtikrinimo rizika ir panašiai. Tačiau niekas nepaneigs, kad abu šie produktai yra pelningi ir gyvybiškai reikalingi šiandieninei kreditavimo rinkai. Kiekvienas iš jų turi savo rinkos dalį ir tenkina savo vartotojų poreikius.

Šiai dienai, siekiant patobulinti išperkamosios nuomos paslaugą ir padaryti ją labiau prieinamą ir mokamųjų kortelių rinkos segmentui, reikia išleisti bendrą pirkimo išsimokėtinai paslaugos savybes ir mokamosios kortelės pavidalą ir funkcijas turintį produktą – **Pirkimo išsimokėtinai kortelę**.

1.9. Pirkimo išsimokėtinai kortelės veikimo principas

Pirkimo išsimokėtinai kortelė – tai išperkamosios nuomos paslaugos ir mokamosios kortelės bendras kompleksas. Klientui, pasirašiusiam Pirkimo išsimokėtinai kortelės sutartį, Lizingo bendrovė nustato Pirkimo išsimokėtinai kredito limitą, kuriuo Klientas gali naudotis (pirkti prekes ar paslaugas išsimokėtinai) sutarties galiojimo laikotarpiu o Bankas išduoda mokamąją kortelę, kaip priemonę paslaugai valdyti. Sutarties sudarymo metu Lizingo bendrovė klientui parenka patogią mėnesiniam mokėjimui mokėti mėnesio dieną ir nustato mėnesinio mokėjimo sumą, kurią klientas kiekvieną mėnesį privalės įnešinėti į kortelės sąskaitą, jei Pirkimo išsimokėtinai kreditas bus panaudotas.

Klientas, pasirašęs Pirkimo išsimokėtinai kortelės sutartį ir gavęs kortelę, jam patogiu metu įsigyja prekes ir / ar paslaugas išperkamosios nuomos būdu atsiskaitydamas kortele (kiekvieną kartą nebesirasinėdamas sutarčiu) ir kiekvieną mėnesį, sutarties sudarymo metu pasirinktą dieną, įnešinėja į kortelės sąskaitą mėnesinio mokėjimo sumą. Klientas paslauga naudojasi sutarties laikotarpiu ir mokėdamas mėnesinius mokėjimus iki galiojimo pabaigos padengia išnaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito sumą. Klientui taip pat suteikiama galimybė panaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito limitą padengti ankščiau laiko, t.y. Klientas, turintis laisvų pinigų gali bet kada įnešti juos į savo sąskaitą ir taip padengti išnaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito limitą. Po padengimo klientui mėnesinių mokėjimų mokėti nebereikia.

Lizingo bendrovė, remiantis pasirašyta pirkimo išsimokėtinai kortelės sutartimi:

- apskaito kliento panaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito limitą;
- skaičiuoja ir kiekvieno mėnesio mėnesinio mokėjimo dieną nuo kortelės sąskaitos nurašo palūkanas už panaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito limitą;
- po pirkimo išsimokėtinai kredito limito panaudojimo, kontroliuoja kliento mokamus mėnesinius mokėjimus, jų nevykdant skaičiuoja delspinigius;
- kiekvieną mėnesį, mėnesinio mokėjimo dieną kliento pasirinktu būdu (paštu / e-paštu / SMS) pateikia ataskaitą apie mėnesio bėgyje atliktas operacijas ir panaudotą pirkimo išsimokėtinai kortelės kredito limitą bei jo likutį.

Vienu žodžiu klientui, palyginus su išperkamąja nuoma, suteikiama visiška laisvė. Viena kartą pasirašius Pirkimo išsimokėtinai kortelės sutartį ir gavus kortelę, klientas, jam patogiu metu operatyviai įsigyja prekes ir /

ar paslaugas išperkamosios nuomos būdu be sutarčių pasirašymo, atsiskaitydamas kortele. Jei reikia, padengia visą panaudotą pirkimo išsimokėtinai kreditą ir nebemoka mėnesinių mokėjimų. Reikalui esant vėl įsigyja prekes ir / ar paslaugas ir vėl kas mėnesį moka mėnesinius mokėjimus ir panašiai.

Papildomai klientai gauna ir kitokią naudą. Naudodamiesi kortelę Jiems suteikiamos nuolaidos įsigyjant prekes ir / ar paslaugas Lizingo bendrovės partnerių prekybos vietose. Kartu su kortele išduodamos ir kitos narystės – nuolaidos kortelės su tam tikromis privilegijomis ir pan.

1.10. Išperkamosios nuomos ir Pirkimo išsimokėtinai kortelės lyginamoji analizė

Siekiant išaiškinti pirkimo išsimokėtinai kortelės, kaip alternatyvaus produkto išperkamajam nuomai, įdiegimo UAB „Šiaulių banko lizingas“ buvo atlikta preliminarini produktų finansinė analizė.

Siekiant įvertinti iš kortelės gaunamų pajamų kiekį, buvo atlikti finansiniai skaičiavimai, lyginant esamus išperkamosios nuomos paslaugos ir planuojamus pirkimo išsimokėtinai kortelės įkainius:

1.10.1. Išperkamoji nuoma

Darome prielaidą, kad klientas pagal išperkamosios nuomos sutartį įsigijo turtą už 1000 Lt su PVM, pradinis mokestis – 0 %, terminas – 12 mėn., palūkanų norma – 16 %, administracinis mokestis – 2 %.

10 lentelė

IŠPERKAMOSIOS NUOMOS SKAIČIUOKLĖ

Turto kaina su PVM: 1000 Lt	Administracinis mokestis: 2 %, tai sudaro 20,00 Lt
Avansas: 0 %, tai sudaro 0,00 Lt	Metinės palūkanos: 16 %
Sutarties trukmė: 12 mėnesių	Metinis pabrangimas: 8.83%

ĮMOKŲ GRAFIKAS

Nr.	Įmokos periodas	Neišpirkta vertė	Išpirkimo įmoka	Palūkanų įmokos	Administracinis mokestis	Iš viso mokėti
0	2005.05.01	1,000.00	0.00	0.00	20.00	20.00
1	2005.06.01	1,000.00	77.40	12.89	0.00	90.29
2	2005.07.01	922.60	78.43	12.30	0.00	90.73
3	2005.08.01	844.17	79.48	11.26	0.00	90.74
4	2005.09.01	764.69	80.53	10.20	0.00	90.73
5	2005.10.01	684.16	81.61	9.12	0.00	90.73
6	2005.11.01	602.55	82.70	8.03	0.00	90.73
7	2005.12.01	519.85	83.80	6.93	0.00	90.73
8	2006.01.01	436.05	84.92	5.81	0.00	90.73
9	2006.02.01	351.13	86.05	4.68	0.00	90.73
10	2006.03.01	265.08	87.20	3.53	0.00	90.73
11	2006.04.01	177.88	88.36	2.37	0.00	90.73
12	2006.05.01	89.52	89.52	1.19	0.00	90.71
Iš viso :			1,000.00	88.31	20.00	1,108.31

Pajamos iš išperkamosios nuomos:

- Administracinio mok.: 20,00 Lt (2,00 % nuo turto kainos su PVM)
- Palūkanų pajamos: 89,00 Lt (16,00 % nuo neišpirktos turto vertės)

Pajamos iš viso: 109 Lt

Sąnaudos išperkamosios nuomos:

- Pinginio resurso kaina 16,00 Lt (3,00 % nuo pasiskolintos sumos)
- Administravimo mokestis 10,00 Lt (1,00 % nuo pasiskolintos sumos)
- Įmokų surinkimas 12,00 Lt (1,20 % nuo surenkamos sumos)

Sąnaudos iš viso: 38,00 Lt

Rizikos užtikrinimas:

- Formuojami atidėjimai 20,00 Lt (2,00 % nuo finansuojamos sumos)

Grynosios pajamos: (109 – 38 – 20) **51,00 Lt**

Pelningumas: (43/109x100) **46,79 %**

1.10.2. Pirkimo išsimokėtinai kortelė

Darome prielaidą, kad klientui suteiktas kredito limitas – 1000 Lt, terminas – 11 mėn., palūkanų norma – 16 %. Daroma prielaida, kad klientas iš karto išnaudoja visą limitą ir sutarties laikotarpiu tvarkingai moka periodines įmokas daugiau jo nebenaudodamas.

11 lentelė

PIRKIMO IŠSIMOKĖTINAI KORTELĖS SKAIČIUOKLĖ

Suteiktas kredito limitas: 1000 Lt	Administracinis mokestis: 0 %
Išnaudotas kredito limitas: 1000 Lt	Išgryninimo mokestis: 1,8 %, minimum 9 Lt
Sutarties trukmė: 12 mėnesių	Metinės palūkanos: 16 %

ĮMOKŲ GRAFIKAS

Nr.	Įmokos periodas	Neišpirkta vertė	Išpirkimo įmoka	Palūkanų įmokos	Administracinis mokestis	Iš viso mokėti
1	2005.05.01	1,000.00	77.40	13.33	0.00	90.73
2	2005.06.01	922.60	78.43	12.30	0.00	90.73
3	2005.07.01	844.17	79.48	11.26	0.00	90.74
4	2005.08.01	764.69	80.53	10.20	0.00	90.73
5	2005.09.01	684.16	81.61	9.12	0.00	90.73
6	2005.10.01	602.55	82.70	8.03	0.00	90.73
7	2005.11.01	519.85	83.80	6.93	0.00	90.73
8	2005.12.01	436.05	84.92	5.81	0.00	90.73
9	2006.01.01	351.13	86.05	4.68	0.00	90.73
10	2006.02.01	265.08	87.20	3.53	0.00	90.73
11	2006.03.01	177.88	88.36	2.37	0.00	90.73
12	2006.04.01	89.52	89.52	1.19	0.00	90.71
Iš viso :			1,000.00	88.75	0.00	1,088.75

Pajamos iš išperkamosios nuomos:

- Administracinio mok.: 0,00 Lt (0,00 % nuo suteikto kredito limitu)
- Palūkanų pajamos: 89,00 Lt (16,00 % nuo panaudoto kredito limitu)
- Išgryninimo mokestis 18,00 Lt (1,80 % nuo išgrynintos sumos)

Pajamos iš viso: 107,00 Lt

Sąnaudos išperkamosios nuomos:

- Kortelės ir gamyba ir personalizavimas 4,00 Lt
- Pinginio resurso kaina 16,00 Lt (3,00 % nuo pasiskolintos sumos)
- Administravimo mokestis 10,00 Lt (1,00 % nuo pasiskolintos sumos)
- Įmokų surinkimas 0,00 Lt (1,20 % nuo surenkamos sumos)

Sąnaudos iš viso: 30,00 Lt

Rizikos užtikrinimas:

- Formuojami atidėjimai 30,00 Lt. (3,00 % nuo finansuojamos sumos)

Grynosios pajamos: (107 – 30 – 30) **47,00 Lt.**
 Pelningumas: (47/107x100) **43,93 %**

1.10.3. Papildomos pajamos

Išperkamoji nuoma.

Darome prielaidą, kad klientas pavėluoja sumokėti 2 periodines įmokas po 30 dienų. Šiuo atveju išperkamosios nuomos sutarties galiojimo laikotarpiu bus priskaičiuoti delspinigiai:

Delspinigių suma (91 x 0,2 % x 30 x 2) **10,90 Lt** (0,20 % nuo nesumokėtos sumos)

Papildomos išperkamosios nuomos pajamos **10,90 Lt**

Pirkimo išsimokėtinai kortelė

Darome prielaidą, kad kortelės naudotojas:

- 2 kartus 10 litų komisinio mokesčio suma viršija kredito limitą ir vėluoja padengti 30 dienų;
- 2 kartus pavėluoja sumokėti periodines įmokas po 30 dienų.

Viršyto kredito limitu palūkanos (10x36%/360x30x2) **0,60 Lt** (36,00 % nuo viršytos sumos)
 Padidintų palūkanų pajamos: **7,90 Lt** (23,00 % nuo nesumokėtos sumos)

Padidintų palūkanų paskaičiavimas

2004 06 išnaudotas limitas: 603,00 Lt

- Nesumokėta periodinė įmoka: (83 limitu dengimas + 8 palūkanos) 91,00 Lt
- Priskaičiuotos palūkanos: ((603+8)*23%/360*30) 11,70 Lt (sekantį mėnesį)
- Standartinės palūkanos: 7,00 Lt
- Papildomos pajamos: **4,00 Lt**

2004 09 išnaudotas limitas: 351,00 Lt

- Nesumokėta periodinė įmoka: (86 limitu dengimas + 5 palūkanos) 91,00 Lt
- Priskaičiuotos palūkanos: ((351+ 5)*23%/360*30) 6,80 Lt (už sekantį mėnesį)
- Standartinės palūkanos: 3,50 Lt
- Papildomos pajamos: **3,30 Lt**

Papildomos Pirkimo išsimokėtinai kortelės pajamos: (0,6 + 4 + 3,3) **7,90 Lt**

Remiantis atlikta preliminarą analize galima teigti, kad pirkimo išsimokėtinai kortelė yra sąlyginai mažiau pelningas produktas, nei išperkamosios nuomos paslauga. Atliekant analizę buvo laikomasi prielaidos, kad

pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojas vieną kartą išgryninęs visą kredito sumą, daugiau jo nebenaudos. Jei limitas bus naudojamas daugiau kartų – atitinkamai didės ir gaunamų palūkanų suma. Taip pat atliekant skaičiavimus nebuvo įtraukta ir sistemų eksploatacijos, tarptautinių agentūrų mokesčiai, kurie irgi gali įtakoti produktų pelningumą;

1.11. Pirkimo išsimokėtinai kortelės teikiami privalumai ir trūkumai

Pagrindinius Pirkimo išsimokėtinai kortelių sistemos dalyvius (suinteresuotas šalis) galima suklasifikuoti į keturias grupes:

- Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojai (klientai);
- Komercinės įmonės (pardavėjai);
- Lizingo bendrovė (UAB „Šiaulių banko lizingas“);
- Bankas (AB Šiaulių bankas).

1.11.1. Privalumai ir trūkumai Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojams (klientams)

Privalumai:

- Platesnis įsigyjamų turtų ir paslaugų spektras – klientai patys pasirenka laiką ir norimas prekes ar paslaugas;
- Galimybė vieną kartą sudarius sutartį įsigyti neribotą skaičių pirkinių – kiekvieną kartą perkant nebereikia pateikinti asmens tapatybės dokumentų ir pasirašinti išperkamosios nuomos paslaugos sutarties;
- Nemokamas kortelės išdavimas – kortelė išduodama nemokamai;
- Diferencijuotas paslaugų paketas – klientams taikoma skirtinga kainodara ir pridėtinė vertė (nuolaidos, papildomos privilegijos suteikiančios kortelės ir pan.);
- Galimybė panaudotą pirkimo išsimokėtinai kredito limitą padengti anksčiau laiko – nereikia kreiptis į Lizingo bendrovę dėl išankstinio panaudoto pirkimo išsimokėtinai kredito limito grąžinimo;
- Ataskaitų apie esamą kortelės būklę siuntimas paštu, e-paštu, peržiūra internete – pateikiama išsami ataskaita apie atliktas operacijas ir sąskaitos būklę.

Trūkumai:

- Ilgas kortelės gamybos laikas – kortelės personalizacija trunka iki 5 darbo dienų;
- Didelis išgryninimo mokestis – už pinigų išgryninimą taikomas didelis (~ 2 %) mokestis;
- Nepakankama šiandieninių kortelių apsauga – vagystės atveju galimybė prarasti pinigus. Ši problema bus išspręsta pilnai įdiegus lustinių kortelių technologijas;

1.11.2. Privalumai ir trūkumai komercinėms įmonėms (pardavėjams)

Privalumai:

- Už perkamus pirkinius klientas atsiskaito iš karto grynais arba kreditine mokamąja kortele;
- Nereikalingas žmogaus faktorius išperkamosios nuomos sutarčių forminimui;

- Nėra dokumentų administravimo – dokumentų kopijavimas ir pristatymas Lizingo bendrovei;
- Nereikia priiminėti avansinių įmokų – grynujų pinigų priėmimas;
- Galimybė organizuoti bendras nuolaidų akcijas kartu su lizingo bendrove;

Trūkumai:

- Didelis terminalo mokestis – už pinigų nuskaitymą terminalu taikomas didelis (~ 3 %) mokestis;

1.11.3. Privalumai ir trūkumai Lizingo bendrovei

Privalumai:

- Paslaugų pardavimas išperkamosios nuomos būdu – išspręstas įstatymų taikomas apribojimas, kad lizingo objektas negali būti paslauga;
- Klientų rato didinimas – organizuojant bendras akcijas su pardavėjais pritraukiami nauji klientai;
- Mažesnės dokumentų administravimo sąnaudos – klientas vieną kartą pasirašęs sutartį, sutarties galiojimo laikotarpiu nebesikreipia į lizingo bendrovę kiekvieną kartą įsigydamas prekes ar paslaugas išperkamosios nuomos būdu;
- Nėra atsiskaitymo su pardavėjais – sutarties dokumentų ir PVM sąskaitų – faktūrų patikra ir apmokėjimas pardavėjui už išperkamosios nuomos būdu parduotą turtą.

Trūkumai:

- Kortelių gamybos sąnaudos – nemažos sąnaudos už kortelių plastiko gamybą;
- Sukčiavimo atvejai – bankai patiria didelius nuostolius dėl kortelių vagysčių ir padirbinėjimo. Bankai pradėjo statyti videokameras pinigų automatų vietose, ant kortelių spausdinti klientų nuotraukas, kad būtų galima identifikuoti vartotojus.

1.11.4. Privalumai ir trūkumai bankui

Privalumai:

- Vartotojų paskolų dalies padidėjimas – banko ir pardavėjų bendrų pastangų dėka didinamas klientų ratas ir išduodamų paskolų portfelis;
- Geresnis klientų aptarnavimo operatyvus ir mažesni kaštai – klientai atsiskaito parduotuvėse arba gryninasi pinigus bankomatuose;
- Papildomas kitų banko paslaugų ir produktų pardavimas:
  - Kortelės naudotojams galima perduoti ir kitas pridėtines paslaugas (periodiniai mokėjimai, tiesioginis debetas ir panašiai);
  - Bankas gauna mokestinį atlyginimą tiek iš kortelės turėtojo, tiek iš pardavėjų.

Trūkumai:

- Didelis popierinių dokumentų srautas – jis ypač išaugo per pastaruosius metus, padidėjus atliekamų operacijų skaičiui.

1.12. Išvados ir rekomendacijos

Apibendrinus Išperkamosios nuomos ir Mokamųjų kortelių teorinius aspektus ir išanalizavus išperkamosios nuomos paslaugos rinką Lietuvoje, išperkamosios nuomos paslaugos organizavimą UAB „Šiaulių banko lizingas“ galime teigti:

- Ø Išperkamoji nuoma – tai netradicinė finansavimo sistema, jungianti ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus:
  - § išperkamoji nuoma suteikiama tam tikram laikotarpiui;
  - § nuomininkas moka iš anksto nustatytus mokesčius ir tam tikrais terminais;
  - § nuomininkas moka lizingo bendrovei nuomos mokesčius už išnuomotą turtą;
  - § nuosavybės teisę į turtą sutarties laikotarpiu išlaiko lizingo bendrovei.
- Ø Kiekvienoje šalyje lizingo operacijos vaidina svarbų vaidmenį ekonominiame gyvenime, tačiau jų vaidmuo gali būti didesnis arba mažesnis priklausomai nuo šalies išsivystymo lygio, jos vedamos politikos. Vakarų šalyse naudojamų lizingo formų įvairovė priklauso nuo įvairių požymių: sandorio dalyvių sudėties, nuomojamo turto rūšies, turto amortizacijos sąlygų, išnuomotų priemonių priežiūros, lizingo mokėjimų formos ir kt. Labiausiai pasaulyje paplitęs lizingo skirstymas į finansinį (finance lease) ir operatyvinį lizingą (operating leasing). Pagrindinis šio skirstymo kriterijus – turto naudojimo terminas lyginamas su turto amortizaciniu laikotarpiu.
- Ø Lietuvoje, LLA duomenimis lizingo paslaugų apimtys sparčiai auga. Nuo 2004 metų pradžios naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendroji vertė pasiekė 3.310 mln. litų, tai sudaro 39,2 proc. augimą.
- Ø 2004 metais UAB „Šiaulių banko lizingas“ taip pat aktyviai dirbo lizingo rinkoje ir metų pabaigai pasiekė 20 % lizingo portfelio augimą. Įmonė aktyviai plėtojo išperkamosios nuomos paslaugą, daug investavo į modernias informacines technologijas, daug pastangų dėjo į paslaugos suteikimo operatyvumo ir patogumo gerinimą. Šiai dienai įmonė dirba su ~ 500 partnerių (pardavėjų) visoje Lietuvoje, kur klientas išsirinkus norimą prekę gali sudaryti išperkamosios nuomos sutartį.

Nustačius pagrindinius išperkamosios nuomos ir mokamųjų kortelių teikiamus privalumus ir trūkumus, išanalizavus Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo galimybę ir palyginus su išperkamosios nuomos paslauga, galime padaryti išvadas, kad:

- Ø Išperkamoji nuomos paslauga yra gera, operatyviai suteikiama paslauga, nepakeičiama tuo atveju, kai klientas norimą daiktą pageidauja įsigyti iškaro pardavimo vietoje neturėdamas tam pakankamai lėšų.
- Ø Vienas iš svarbiausių Išperkamosios nuomos kliūčių yra tai, kad išperkamosios nuomos būdu pirkti paslaugas draudžia LR įstatymai. Šioje situacijoje lizingo kompanijos praranda didelę ir daug pajamų galinčia atnešti rinkos dalį. Taip pat išperkamosios nuomos būdu negalima įsigyti kasdieninių nebrangių prekių, užmokėti už mokslą ar įsigyti prekes platinamas tobulosios konkurencijos rinkoje. Šiuo atveju kreditinės mokamosios kortelės yra gerokai pranašesnės. Atsiskaitydamas kortele klientas gali įsigyti bet kokią norimą prekę ar paslaugą, tai pat išsigryninti pinigus ir panaudoti juos kur reikia.

- Ø Mokamosios kortelės yra gera, patogi naudoti alternatyvi finansavimo forma, kuri nėra tiesiogiai „pririštas“ prie konkretaus turto (išperkamosios nuomos paslaugos atveju). Kreditan suteiktomis lėšomis vartotojas gali laisvai disponuoti.
- Ø Kaip ir kiekvienas produktas, taip ir mokamosios kortelės turi savų trūkumų, tokių kaip kortelės gamybos laikas, pinigų saugumo užtikrinimo rizika ir panašiai.
- Ø Apžvelgus išperkamosios nuomos ir mokamųjų kortelių, kaip alternatyvaus finansavimo šaltinio teikiamus privalumus ir trūkumus galima teigti, kad abu šie produktai yra pelningi ir gyvybiškai reikalingi šiandieninei kreditavimo rinkai. Kiekvienas iš jų turi savo rinkos dalį ir tenkina savo vartotojų poreikius.

Siekiant patobulinti išperkamosios nuomos paslaugos organizavimą UAB „Šiaulių banko lizingas“, buvo įvertinta Pirkimo išsimokėtinai kortelės išleidimo galimybė ir atlikta išperkamosios nuomos paslaugos ir pirkimo išsimokėtinai kortelės palyginamoji pelningumo analizė. Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad UAB „Šiaulių banko lizingas“ išleistas išperkamosios nuomos paslaugos savybes ir mokamosios kortelės pavidalą bei funkcijas turintis produktas – **Pirkimo išsimokėtinai kortelė**:

- Ø Išspręstu aukščiau minėtus išperkamosios nuomos paslaugos trūkumus, taip padarydamas išperkamąją nuomą tiesiogiai „neprištą“ prie konkretaus turto. Ši paslauga būtų laisvai valdomą mokamosios kortelės pagalba;
- Ø Padarytų išperkamosios nuomos paslaugą labiau prieinamą mokamųjų kortelių ir kitų alternatyvių finansavimo šaltinių rinkos segmentams;
- Ø Klientų srautas paskirstytu pagal poreikius, atitinkamai: dalis klientų naudotųsi išperkamosios nuomos paslauga, kita dalis taptu pirkimo išsimokėtinai kortelių turėtojais.
- Ø Pirkimo išsimokėtinai kortelė būtų sąlyginai mažiau pelningas produktas, nei išperkamoji nuoma. Mano nuomone tą skirtumą padengtų iki šiol neišnaudota naujos rinkos dalis;

Remiantis darbe išnagrinėta medžiaga ir padarytomis išvadomis siūlau išleisti bendrą UAB „Šiaulių banko lizingas“ ir AB Šiaulių bankas pirkimo išsimokėtinai paslaugos savybes ir mokamosios kortelės pavidalą bei funkcijas turintį produktą – **Pirkimo išsimokėtinai kortelę**. Kartu siūlau atlikti sekančius darbus:

- Ø Sukurti ir taikyti diferencijuotą Pirkimo išsimokėtinai kortelės kainodarą, kuri būtų tiesiogiai priklausoma nuo kliento pajamų ir kredito istorijos (kuo mažesnė rizika, tuo mažesnė paslaugos kaina arba atvirkščiai);
- Ø Išplėtoti didelį partnerių, teikiančių nuolaidas Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojams, tinklą;
- Ø Kartu su partneriais vykdyti bendras akcijas Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojams.
- Ø Klientams tinkamai išsimokėjus išperkamosios nuomos sutartį, reguliariai siusti Pasiūlymus tapti Pirkimo išsimokėtinai kortelės turėtojais.

LITERATŪRA

DOK.	Nr.	NUORODA
KNYGOS		
Vieno autoriaus	1.	Dainauskienė I. Lizingas. – V.: LII, 1996. 53 p
	2.	Прилуцкий Л.Н. Финансовый лизинг: Правовые основы, экономика, практика. - М.: 1997. – 270 с.
	3.	Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Kaunas, 1997. 208 p. ISBN 9986-13-561-3.
	4.	Газман В.Д. Лизинг: Теория. Практика. Комментарии. М., 1997. – 415 с.
	5.	V. Vaškelaitis. Piniginiai atsiskaitymai. Teorija ir praktika. M. 2003
	6.	V. Vaškelaitis. Pinigai: Komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas. M., 2003
	7.	O'Malley M.P. Taxes and Leasing: Master thesis. – Massachusetts, 1994. – 120 s.
	8.	Лизинг и коммерческий кредит. - М.: 1994. – 100 с.
Du autoriai	9.	Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов. М., 1997. – 631с.
	10.	Donau-Universität Krems, o. Univ.-Prof. Dr. Josef Zechner. US Cross Border Leases as a Tool for Corporate Finance: Master thesis. M. 2001
Daug autorių	11.	VISA. Prepaid Products. Marketing Guide. M 2005
STRAIPSNIAI ĮVAIRIUOSE LEIDINIUOSE		
Vieno autoriaus	12.	Brazauskas A. Rieda lizingo kontraktai // Verslo žinios. 1997, bal. 2, p. 10-11.
	13.	Butkus L. Pirkti automobilį: koku būdu?: [Apie lizingą] // Keturi ratai. 1997, nr. 12, p. 16-17.
	14.	Diržienė R. Lizingas – nauja ūkinė veikla // Apskaita ir kontrolė. 1997, bal. 29, p. 4.
	15.	Cholmogorova I. Mokesčių pagaliai – į lizingo ratus // Verslo žinios. 1998, lapkr. 27, p. 12.
	16.	Grigaliauskas A. Nauja paslauga lizingo rinkoje: naudotų automobilių lizingas // Keturi ratai. 1998, kovas, p. 66.
	17.	Gruodis J. Lizingas. Galbūt tai išeitis stokojančioms lėšų įmonėms // Naujasis kapitalas. 1994, Nr.4, 9, 10, 11.
	18.	Karaliūnas A. Išperkamoji nuoma – rizikingas sandoris // Lietuvos rytas. 1998, saus. 24.
	19.	Krasauskas D. Lizingo rinkos plėtrą Lietuvoje anksčiau stabdė Seimas, o dabar žinių stoka // Lietuvos rytas. 1996, nr.35, p. 23.
	20.	Lakis V. Lizingo apskaita Vakarų šalyse // Apskaita ir kontrolė. 1995, nr.10.
	21.	Andružytė R. Mokėjimo kortelės teikia nuolaidų ir skatina lojalumą. // Verslo žinios 2003 m.
	22.	Cucėnas V. Sudie, magnetinės mokamosios kortelės // Verslo žinios 2003 m.
	23.	Jakutavičius P. Šalyje – elektroninės komercijos banga // Lietuvos rytas. Kompiuterija 2003 m.
	24.	Sytas A. Kortelių bumą Lietuvoje tęsia prekybininkai // Verslo žinios 2003 m.
	25.	Eltos info. ES pradėjo spausti mokėjimo kortelių įmones. // Lietuvos rytas. Ekonomika 2003 m.
	26.	Baltic news service. Lithuanians talking to payment cards // The Baltic times. Economy / finances 2004.
	27.	Dubauskas M. Pinigų saugai – ir nuotrauka. // Lietuvos rytas. Ekonomika 2004 m.
	28.	Sytas A. Mokamųjų kortelių rinka plėsis dar metus. // Verslo žinios 2003 m.
	29.	Biliauskas M. Paskelbta saugesnių kortelių era. // Verslo žinios 2004 m.
	30.	Leontjeva E. Dėl Lietuvos respublikos lizingo įstatymo projekto // Mokesčių žinios. 1998, birž. 29-liep 5, p. 11.
	Du autoriai	31.

KONFERENCIJŲ MEDŽIAGA		
Pranešimas konferencijos medžiagoje	32.	Lizingas: Lietuvos Bankininkystės, Draudimo ir Finansų instituto seminaras [Vilnius, 1997 m. rugpjūčio 25-27 d.]. Vilnius, 1997. 90 p.
	33.	Ruchovienė D. Alternatyvios įmonės veiklos finansavimo rūšys – lizingas ir faktoringas // <i>Ekonomika ir vadyba 97: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga.</i> /KTU. – K., 1997. P. 231-232.
ATASKAITOS		
Daug autorių	34.	Lietuvos Lizingo asociacijos narių statistinės ataskaitos, 2004 m. gruodžio 31 d. [projektas] / Lietuvos Lizingo Asociacija. Vilnius, 2005.
	35.	Lietuvos Lizingo asociacijos narių statistinės ataskaitos, 2005 m. kovo 31 d. [projektas] / Lietuvos Lizingo Asociacija. Vilnius, 2005.
	36.	Lietuvos laisvosios rinkos institutas – „Lietuvos ekonomikos tyrimas 2002/2003“, Vilnius;

ELEKTRONINĖ MEDŽIAGA		
	37.	Dzikevičius Audrius. Įrengimų nuomos įvertinimas. Iš <i>Finansai&Investicijos</i> [žiūrėta 2000.04.26]. Prieiga per Internetą: http://finansai.tripod.com/nuoma.htm
	38.	Лизинг недвижимости лизинг в строительстве http://webcenter.ru/~leasing/history1.htm
	39.	ЛотерИИТ. Производство пластиковых и картонных карт любого назначения. http://www.loter.int.ru/aboutcard.htm
	40.	UAB „Šiaulių banko lizingas“. Informacija apie įmonę. http://www.sblizingas.lt
	41.	AB Šiaulių bankas. AB Šiaulių bankas interneto svetainė http://www.sb.lt
	42.	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas. http://www.ebrd.com/projects/psd/psd2005/index.htm
	43.	Lietuvos lizingo asociacija. Lietuvos lizingo asociacijos interneto svetainė http://www.lease.lt
	44.	Lietuvos bankas. Lietuvos banko interneto svetainė http://www.lb.lt
	45.	Išsamūs informacijos resursai naujai ekonomikai. Mokėjimų kortelių technologijos tobulėja http://www.ebiz.lt
	46.	UAB „Ashburn International“ interneto svetainė http://www.ashburn.lt/
	47.	European Federation of Leasing Company Associations. http://www.leaseurope.org/
	48.	Money extra – independent financial advisers helping private individuals make the most of their money. http://www.moneyextra.com/cards/
	49.	VR LEASING. http://www.vr-leasing.de/html/english.html
	50.	AB Hanza bankas interneto svetainė http://www.hanzabankas.lt
	51.	AB Bankas Snoras interneto svetainė http://www.snoras.lt
	52.	AB SEB Vilniaus bankas interneto svetainė http://www.vb.lt
	53.	UAB „Snoro lizingas“ interneto svetainė http://www.sl.lt
	54.	UAB „Ūkio banko lizingas“ interneto svetainė http://www.ubl.lt

PRIEDAI

Šiame darbe pateikiami žemiau išvardinti priedai:

1. Išperkamosios nuomos sutartis	1 lapas;
2. Turto perdavimo – priėmimo aktas	1 lapas;
3. Pirmos įmokos mokėjimo kvitas	1 lapas;
4. Pagrindinių sąvokų analizė	4 lapai.

1.13. *Išperkamosios nuomos sutartis*

1.14. Turto perdavimo – priėmimo aktas

1.15. *Pirmos įmokos kvitas*

1.16. Pagrindinių sąvokų analizė

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniu: Chisopher Pass, Bryan Lowes, Leislie Davies Ekonominių terminų žodynas, Vilnius, 1997 m.

A

- Gražintinas lizingas – (leaseback) susitarimas, kuriuo turto savininkas sutinka jį perduoti kitam asmeniui ar kompanijai su sąlyga, kad turtas bus išnuomotas jo pirmajam savininkui nustatytam laiko tarpui už iš anksto nustatytą nuomos mokestį. Atgalinės nuomos sutarties dažniausiai imamasi norint įgalinti kompanijas, turinčias didelį turtą, kaip nuosavybę, gauti grynujų pinigų, panaudojant juos kitoje ūkinėje veikloje.
- Atidėjimai – (provision) sumos, apskaitoje nurašomos nuo firmos pelno numatant išlaidas, kurių gali prireikti ateityje. Įprasčiausios firmų numatomos bendrosios atsargos yra atidėjimai abejotinioms paskoloms, kurios sudaromos numatant, kad kai kurie klientai nesumokės to, ką jie yra skolingi. Be to, firma gali nustatyti specialiuosius atidėjimus, nuostolių padengimo ieškiniui, kuris tuo metu dar nėra nustatytas. Atidėjimai netekimams yra sudaromi tam, kad pelnas nebūtų išpūstas, įsitikinant, jog visos firmos išlaidos yra įrašytos į sąskaitą, padengtos net ir tos, kurių tikslus kiekis dar nėra žinomas.
- Atstovas – (agent) asmuo arba verslo įmonė, kuris veikia kliento vardu ir perka arba parduoda prekes / paslaugas už komisinią atlygį.
- Automatizavimas (automatiškai) – (automation) pažangios technologijos taikymas pramonės procesuose, siekiant, kad visi ar beveik visi procesai (pavyzdžiui, automobilių surinkimas) būtų atliekami mašinomis, o ne naudojant darbo jėgą.

B

- Bendrovė – (corporation)
  - Ø Privati įmonė, įregistruota ir dirbanti kaip akcinė bendrovė.
  - Ø Ūkinė veikla veikiantis valstybinės nuosavybės pagrindu (pavyzdžiui nacionalizuota pramonė).

C – Č

- Čekis – (cheqe) vekselis, kurį einamosios sąskaitos banke savininkas išrašo bankui ir kuris yra apmokamas pagal pareikalavimą. Čekį galima išrašyti komerciniams bankams, arba centriniam bankui, tačiau pastarasis netvarko privačių indėlininkų sąskaitų, išskyrus kai kuriuos ypatingus atvejus; jis saugo arba sąskaitas atidarytas bankinių įstaigų arba vyriausybės vardu.

D

- Draudimas – (insurance) būdas, kaip apsaugoti žmogų ar įmonę nuo finansinių nesėkmių, praradus ar sugadinus turtą gaisro, vagystės ar pan. atvejais (bendrasis draudimas) ir žuvus ar susižalojus (gyvybės ir nelaimingų atsitikimų draudimas). Terminas „užtikrinimas“ (assurance), pakaitom vartotojams su draudimu, dažnai naudojamas apibūdinant naudojant tam tikrą gyvybės draudimo rūšį.

- Dukterinė bendrovė – (subsidiary company) bendrovė esanti kitos bendrovės nuosavybė. Dukterinė bendrovė gali toliau prekiauti savo vardu, tačiau ją visiškai kontroliuoja arba iš dalies kontroliuoja pagrindinė bendrovė.

F

- Finansinė bendrovė – (finance house) finansų įstaiga, kuri priima taupytojų indėlius ir specializuojasi skolinti pinigus išsimokėtinai (pirkimo išsimokėtinai paskolos), taip pat teikia lizingo paslaugas privačiam vartojimui ir investicijoms.
- Fizinių asmenų sektorius – (personal sector) ekonomikos dalis, kuri susijusi su namų ūkio sandoriais. Namų ūkiai gauna pajamas ir gamybos veiksnį teikimo kitoms ekonomikos sritims ir veikia ekonomiką savo išlaidomis (vartojimo išlaidos prekėms ir paslaugoms) ir santaupomis. Fizinių asmenų sektorius, asmeninis sektorius kartu su korporacijos ir finansų sektoriais sudaro privatų sektorių. Privatus sektorius, valstybės ir užsienio sektoriai sudaro šalies ūkį.

G

- Garantija – (collateral security) turtas, kurį skolininkas užstato kaip garantiją už paskolą (pavyzdžiui namo nuosavybės dokumentą). Jei skolininkas neįvykdo įsipareigojimų bankui, kreditorius gali pareikalauti gauti tą turtą, kad susigrąžintu skolintąją sumą.

H

- Hipotezė – (hypothesis) prognozavimo būdas, suformuluotas iš teorinės analizės ir pakankamai tiksliai apibūdinamas, kad jį būtų galima patikrinti patirties duomenimis. Ekonomikoje hipotezės yra daromos loginiais samprotavimais iš tam tikrų pradinių duomenų apie vartotojų, gamintojų ir t.t. elgesį. Jos patikrinamos surenkant ekonomikos duomenis ir apdorojant juos statistiškai. Remiantis naujais ekonomikos duomenimis, šitoks tikrinimas leidžia patikslinti ekonomikos teoriją arba visiškai atsisakyti ir sukurti naują, pagal kurią galima geriau paaiškinti tikrovės faktus.

I – I

- Įgaliojimas – (proxy) leidimas asmeniui arba firmai veikti viename vietoje kito. Pavyzdžiui, koks nors akcininkas negali dalyvauti akcinės bendrovės visuotiniame metiniame susirinkime ir balsuoti dėl darbotvarkės klausimų. Todėl jis gali kam nors duoti raštišką įgaliojimą dalyvauti ir balsuoti susirinkime vietoje jo. Akcininkas dažniausiai suteikia įgaliojimą direktorių vadybos nariui balsuoti taip, kaip jis laiko esant tinkama.
- Įsipareigojimas – (liability) pretenzija asmens ar įmonės ištekliams pasiskolintų pinigų atžvilgiu. Taigi, įsipareigojimas yra skolos forma, pavyzdžiui banko kredito viršijimas (overdrafts) ar paskola, gyvenamųjų namų bendrijos užstatas.
- Išrašas iš sąskaitos (ataskaita) – (statement of account) periodišką pranešimą, tiekėjo siunčiamas klientui, kuriame nurodomas klientui per mėnesį ar kitokį laiko tarpą pateiktų produktų ar paslaugų

piniginė vertė ir lėšų kiekis, kurį klientas yra skolingas už prekes ar paslaugas. Pranešimą apie sąskaitos padėtį siunčia tiekėjas praėjus tam tikram laikui po to, kai buvo išsiųsta sąskaita – faktūra.

K

- Komisinis mokestis – (fees) užmokestis profesionalams (pavyzdžiui, juristams, buhalteriams) už jų teikiamas paslaugas klientams.
- Konkurencija – (competition)
  - Ø Tokia rinkos sandaros forma, kurioje firmų, aptarnaujančių naują rinką, skaičius parodo, kokia yra rinką, t.y. monopolinė konkurencija (daug smulkių konkurentų), oligopolija (keletas stambių konkurentų).
  - Ø Toks reiškinys, kai firmos konkuruoja viena su kita dėl savo prekių pirkėjų (ryški firmų kova, remiantis kainų skirtumais, prekių įvairovės būdais ir t.t.).
- Kreditas – (credit) paskolos ir kitokie atidedamojo mokėjimo metodai, įgalinantys vartotojus ir firmą pirkti prekes ar paslaugas, žaliavas ir medžiagas.
- Kredito kortelė – (credit card) plastikinė kortelė, skirta mokėti už pirkinius ir kartu gauti pardavimo talonų kreditą. Kredito kortelės leidžia komerciniai bankai, viešbučiai ir stambūs mažmeniniai prekiautojai.
- Likvidavimas – (liquidation) procesas, kuriuo nutraukiamas akcinės bendrovės egzistavimas. Toks procesas gali būti pradėtas kreditorių įsakymu, jeigu bendrovė tampa nemoki (priverstinis likvidavimas), arba bendrovės direktoriaus ar akcininkų savanoriškas likvidavimas.

N

- **Nemokus** – (insolvency) sąlygos, kai asmens ar firmos įsipareigojimai kreditoriams pranoksta aktyvus. Dėl to asmuo arba firma, perduodama aktyvus, yra nepajėgi atsiskaityti už visus susikaupusius įsipareigojimus. Nemokumas fiksuojamas tais atvejais, kai asmens išlaidos viršija j pajamas; arba firmos sąnaudos viršija pajamas iš pardavimo (pairiami nuostoliai). Dažniausiai nemokus asmuo arba firma bankrutuoja ir pasirūpina turimo turto pagrindinio kapitalo likvidavimu, o pajamos yra paskirstomos kreditoriams.
- **Nuoma** – (leasing) nuomojančios bendrovės aktyvų (daugiausiai pastatų, mašinų ir transporto priemonių) pirkimas, kai bendrovė išlaiko tų aktyvų nuosavybės teisę ir po to išnuomoja objektą klientams, kurie moka sutartą rentą. Nuoma yra naudingas investavimo šaltinis, kadangi jis leidžia asmenims ar bendrovėms naudoti aktyvus neturint daug kapitalo.
- **Nuomos sutartis** – (lease) teisėta sutartis, pagal kurią turto (pavyzdžiui, pastatų ir įrenginių) savininkas suteikia kam nors kitam teisę naudoti tą turtą nustatytą laiką mainais į periodišką rentos mokėjimą.

P

- Pajamos – (income) tam tikrą laiką gaunamos lėšos už gamybos veiksmų nuosavybę.

- Palūkanos – (interest) paskolos gavėjų mokėjimai kreditoriams už jų pinigų panaudojimą finansuoti materialiosioms bei vertybinių popierių investicijoms ir vartojimui. Palūkanos yra „atlygis“ kreditoriams už susilaikymą nuo einamojo vartojimo ir už riziką skolinant pinigus. Apskritai palūkanos yra pajamų šaltinis ir dėl to sudaro nacionalinių pajamų dalį. Pasiūlos teorijoje palūkanos yra užmokestis už kapitalo, kaip gamybos veiksnio, panaudojimą.
- Palūkanų norma – (rate of interest) skolinamojo kapitalo kaina. Kuo mažiau kainuoja skolintis pinigus, tuo didesnė bus namų ūkių ir firmų pinigų paklausa – vartojimui ir investicijoms. Kuo didesnė palūkanų norma, tuo daugiau teikiama skolinamojo kapitalo.
- Paslaugos – (services) nemateriali ekonominė veikla (kirpyklos, viešas maitinimas, draudimas, bankai ir t.t.), kuri tiesiogiai arba netiesiogiai prisideda prie žmonių poreikių tenkinimo. Paslaugos yra svarbi bendrojo nacionalinio produkto sudedamoji dalis.
- Periodiniai mokėjimai – (annuity) keletas vienodų išmokamų sumų nustatytais laiko tarpais nuo pradinės bendro investavimo sumos. Tais atvejais, kai metinės išmokos turi tvirtai nustatytas datas, jos vadinamos ypatingomis (pelnas išmokamas tam tikrą skaičių metų nepriklausomai nuo to, ar pajininkas gyvas, ar miręs), ir šios periodiškios išmokos apima tiek pagrindinio įnašo išmokėjimą etapais, tiek pelno išmokėjimą taip, kad nustatyto laikotarpio pabaigoje apskaitoje liktu nulinis balansas.
- Pirkimas išsimokėtinai – (hire purchase) prekių pirkimo sutartis, kai mokama dalimis. Pradinį mokestį būtina sumokėti grynaisiais pinigais, o po to kas mėnesį mokamas (įskaitant ir palūkanas) tam tikrą nustatytą laiko tarpą. Kai kuriose šalyse pirkimas išsimokėtinai yra taikomas kaip monetarinės politikos ar kaip bendrosios paklausos lygio kontrolės priemonė: valiutos įstaigos nustato mažiausias įmokas grynaisiais pinigais ir didžiausią mokėjimo laikotarpį.

R

- Rizikos analizė – (risk analysis) sisteminė rizikos laipsnio, siejamo su investicijų programomis, analizė. Rizika atspindi laukiamo busimojo pelno iš kapitalinių investicijų ir kaip statistinis tikimybės metodas gali būti taikomas, kai reikia priimti sprendimą.

V

- Vertė – (value) aktyvų ar produkto piniginė vertė. Ankstyvieji ekonomistai teigė, kad aktyvų ir produkto vertė priklauso nuo jiems pagaminti reikalingo darbo, o vėlesni ekonomistai pabrėžė, kad produkto vertę lemia jo naudingumas vartotojui. Dabartiniai ekonomistai pripažįsta, kad ir pasiūlos, ir paklausos yra svarbūs nusakant produkto vertę.